मध्यमकालीन खर्च संरचना

(२०८१/०८२-२०८३/०८४)

अपिहिमाल गाउँपालिका

गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय

खण्डेश्वरी, दार्चुला

सुदूरपश्चिम प्रदेश

मध्यमकालीन खर्च संरचना
(२०८१।०८२- २०८३।०८४)

अपहिमाल गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
खण्डेश्वरी दार्चुला
apihimalmun.gov.np

मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ. व. २०८१।०८२- २०८३।०८४)

MID TERM EXPENDITURE FRAMEWORK (MTEF)

प्रकाशक : अपिहिमाल गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय, खण्डेश्वरी, दार्चुला

सर्वाधिकार : प्रकाशकमा

प्रकाशन मिति : २०८१

सम्पर्कका लागि : गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
खण्डेश्वरी, दार्चुला, सुदूरपश्चिम प्रदेश, नेपाल
ईमेल : info@apihimalmun.gov.np

मन्तव्य

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा २४ मा गाउँपालिका तथा नगरपालिकाले आफनो अधिकार क्षेत्रभित्रका विषयका स्थानीय स्तरको विकाशका लागि आवधिक, वाषिक रणनीतिक , विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन तथा दीर्घकालीन योजना बनाइ लागु गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । त्यसैगरी अन्तसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र दफा १७ मा यस्तो विवरण तयार गर्दा अगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नूपर्ने व्यवस्था रहेको छ । आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ मा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नका लागी वित्त खाका , बजेट खाका र नतिजा खाका समावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । सोही प्रावधान बमोजिम यस गाउँपालिकाले पनि अगामी तीन वर्षको खर्चको प्रक्षेपण सहित मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१।८२—२०८३।८४) मा तर्जुमा गरेको छ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका माध्यमद्धारा दिगो विकाशका लक्षणहरु प्राप्तीमा सहयोग पुग्दछ । यसका माध्यमद्धारा जलवायु परिवर्तनका क्षेत्रमा पनि काम गर्न सहयोग पुग्ने देखिन्छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले गाउँपालिकाको आवधिक विकाश योजना तय गरेको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य रणनीतिहरुको प्राप्ति सहयोग पुग्छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक विकाश योजना र बार्षिक बजेटलाई जोड्ने कार्य गर्दछ गाउँपालिकाले तय गरेको बार्षिक नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई सफल पार्नका लागि मद्त गर्नु र वित्तीय सुशासन कायम गर्नु यसको मुख्य ध्येय रहेको हुन्छ । गाउँपालिकाको आविधक विकाश योजना, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई मध्यनजर गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ । सार्वजनिक वित्त व्यवस्थालाई प्रभावकारी बनाउनका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारको रुपमा रहेको छ। मध्यमकालीन खर्च संरचनाका माध्यमबाट बजेटको सही सदुपयोग हुनका साथै यसले दिगो विकाशका लक्ष्य प्राप्तिमा पनि सहयोग पुग्दछ । अन्तमा, अपिहिमाल गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा प्रक्रियामा प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष रुपमा योगदान पुऱ्यउनु हुने सम्पूर्ण जनप्रतिनिधि कर्मचारी, सरोकारवालालाई सबैलाई हार्दिक धन्यावाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

....

भक्त सिंह ठेकरे बोहरा

अध्यक्षा

प्राक्कथन

गाउँपालिकाको अगामी तीन वर्षको खर्चको प्रक्षेपण सहित तयार पारिएको यो मध्यमकालीन खर्च संरचना ल्याउन पाउँदा खुसी लागेको छ। स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १६ मा स्थानीय तहले सर्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको र यस्तो विवरण तयार गर्दा अगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपण सहितको मध्यकालीा खर्च संरचना तयार गर्नुपने व्यवस्था रहेको छ। आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन २०७६ मा वित्तीय अनुशासन कायम गर्नका लागि समष्टिगत खाका, बजेट तथा कार्यक्रम खाका र नतिजा खाका सामावेश गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचना सम्बन्धी यी सबै कानुनी व्यवस्थाहरुका आधारमा स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन २०७८ मा आधारित रही तर्जुमा गरिएको हुनाले यस दस्तावेजले स्थानीय तहको कानुनी दायित्व निर्वाह गर्नमा टेवा पुऱ्याउनुका साथै गाउँपालिकाले सञ्चालन गर्ने बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रमहरुलाई थप व्यवस्थित र दिगो बनाउन तथा सोका लागि बजेटको सही सुनिश्चतता गर्न समेत महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउँछ ।

मध्यमकालीन खर्च संरचनाले गाउँपालिकाको आवधिक विकाश योजनाले तय गरेको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीतिहरु प्राप्तिमा सहयोग पुग्छ । गाउँपालिकाले तयार गरेको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमहरुलाई सफल पार्नका लागि मदत गर्नु र वित्तीय सुशासन कायम गर्नु यसको मुख्य ध्येय रहेको हुन्छ। गाउँपालिकाको समग्र अवस्था, गाउँपालिकाको आवधिक विकाश योजना, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र बजेटलाई मध्यनजर गरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गरिएको छ। सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउनका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारको रुपमा रहेको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाका माध्यमबाट बजेटको सदुपयोग हुनका साथै यसले दिगो विकासका लक्ष्य प्राप्तिमा पनि सहयोग पुग्दछ ।

अन्त्यमा, अपिहिमाल गाउँपालिकाले तयार पारेको यो मध्यमकालीन संरचनाले सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनलाई सही सदुपयोग गर्नमा मदत गरी वित्तीय सुशासन कायम गर्न मदत गर्छ । गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१।८२ - २०८३।८४) तयार पार्नमा प्रत्यक्ष ता अप्रत्यक्ष रुपमा सहयोग पुगाउनु हुने जनप्रतिनिधि कर्मचारी, साथीहरु सरोकारवाला सबै तथा विशेष गरी कार्यदलप्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्न चाहान्छु ।

ईन्द्र बहादुर रावल
प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत

विषयसूची

परिच्छेद-एक ४

परिचय ४

१.१ पृष्ठभूमि ५

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा ६

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य ६

१.४ मध्यमकालीन खर्चसंरचना तर्जुमाका आधारहरु ६

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया ७

परिच्छेद-२ .... १०

मध्यमकालिन खर्च संरचना १०

आ. व. (२०८१/०८२ - २०८३/०८४) १०

२.१ पृष्ठभूमि १०

२.२ चुनौती तथा अवसर १०

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति १०

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका ११

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका १२

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका १२

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट १७

२.८ विषय उपक्षेत्रगत बाँडफाँट २२

परिच्छेद-३ .... २६

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को विकास कार्यक्रम तथा बजेट २६

३.१ आर्थिकवर्ष २०८१/८२ विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट २६

३.२ उपक्षेत्रगत विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण २८

परिच्छेद-४ .... ३१

आर्थिक क्षेत्र ३१

४.१ कृषि, खाद्यसुरक्षा तथा सिंचाई ३१

४.२ पशुपंक्षी सेवा ३४

४.३ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय ३६

४.४ पर्यटन, सम्पदा तथा संस्कृति ३९

४.५ भूमिव्यवस्था, सिँचाई, बैंक, वित्त तथा सहकारी ४२
४.६ श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण ४५
परिच्छेद-५ .... ४८
सामाजिक विकास क्षेत्र ४८
५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण ४८
५.२ शिक्षा, विज्ञान, कला, भाषा तथा साहित्य ५२
५.३ खानेपानी तथा सरसरफाई ५८
५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग ६०
५.५ युवा तथा खेलकुद ६४
परिच्छेद-६ .... ६९
पूर्वाधार विकास क्षेत्र ६९
६.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास ६९
६.२ सडक, पुल तथा यातायात ७२
६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा उर्जा ७५
६.४ सूचना तथा सञ्चार ७७
परिच्छेद-७ .... ८१
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र ८१
७.१ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन ८१
७.२ विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन ८३
संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र ८६
८.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, संगठन, मानवसंशाधन र सेवाप्रवाह ८६
अनुसूची-१ .... ९१
मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल ९१
अनुसूची-२ .... ९२
मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा निर्धारण र बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०८० ९२
अनुसूची-३ .... १०२
आगामी तीन आर्थिक वर्षको विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना विवरण र बजेट विनियोजन १०२

तालिका सूची

तालिका २.११: मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य..११
तालिका २.२२:मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)...१२
तालिका २.३३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकमरु. हजारमा)..१३
तालिका २.४४ : रणनीतिकस्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा)..................१७
तालिका २.५५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) १९
तालिका २.६६१ : दिगोविकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा).१९
तालिका २.७७ : लैङ्गिक उत्तरदायीबजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा).२०
तालिका २.८८ : जलवायु संकेतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा) २१
तालिका २.९९: आगामी तीन आ.व.को विषय उपक्षेत्रगत खर्चको बाँडफाटको प्रक्षेपण (रकमरु. हजारमा)...........२२

परिच्छेद-एक

परिचय

अपिहिमालको काखमा रहेको यस पालिकाले समुद्री सतहबाट लगभग १७०० मि.को उचाई देखि ७१३२ मि.उचाईको सम्मको भु-भागलाई ओगटेको यस गाउँपालिका भौगोलिक अवस्थितिका हिसाबले २९.८६ डिग्रि उत्तर देखि ८०.९० डिग्रि पुर्वि अक्षांश सम्म फैलिएको छ । यस पालिकाले नेपालको कुल भु-भागको ६१३.९५ वर्ग मिटर भु-भाग ओगटेको छ । यो गाउँपालिका दार्चुला जिल्लाको उत्तर-पुर्व भागमा रहेको छ । अपिहिमाल गाउँपालिकाको पूर्वमा बझाङ जिल्ला, पश्चिममा व्यास र नौगाड गाउँपालिका, दक्षिणमा मार्मा गाउँपालिका र उत्तरमा व्यास गाउँपालिकासँग सिमाना जोडिएको छ । यस गाउँपालिकाको कुल क्षेत्रफल ६१३.९५ वर्ग किमी रहेको छ ।

अपिहिमाल गाउँपालिका ऐतिहासिक, प्राकृतिक तथा साँस्कृतिक रुपले महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । अपिहिमाल गाउँपालिका मिति २०७३ फागुन १ गते गाउँपालिका घोषणा गरिएको थियो । खण्डेश्वरी, घूसा, गुल्जर (नं.१) र सितोला

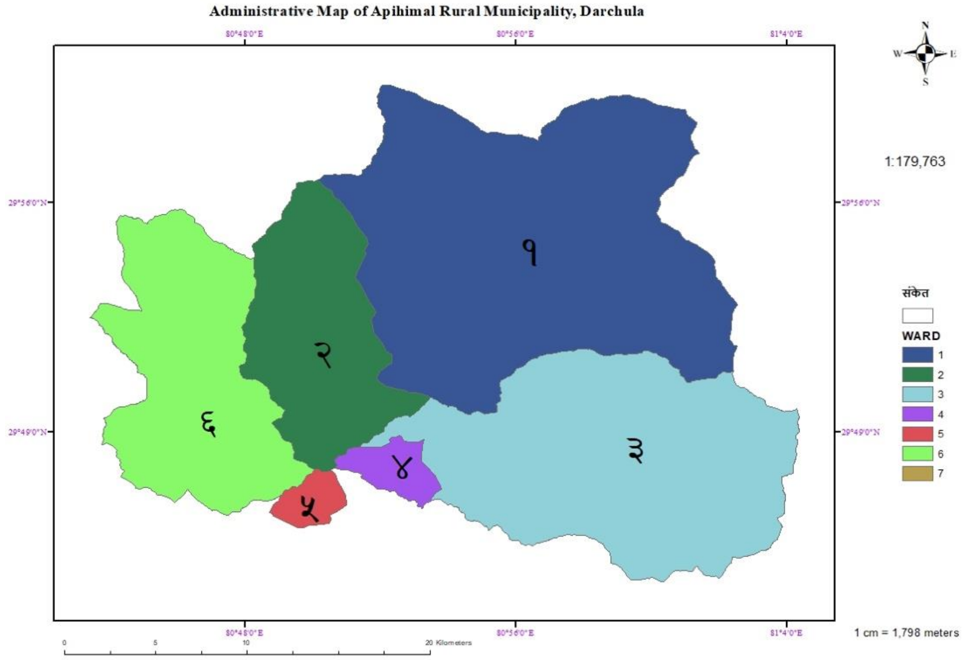

(५-८) गाउँ विकास समितिहरु समेटेर जम्मा ६ वडा कायम गरिएको छ । यो गाउँपालिका सदरमुकाम देखि २३ कोष टाढा रहेको छ भने अझै पनि सडक यातायातको पहुँच मकरीगाड जलविद्युत आयोजनाका लागि बनाइएको लगभग १० कि.मि. सडकमा सिमित रहेको छ ।

साँस्कृतिक रुपमा मल्देशी चालचलन र सौका समुदायको परम्परा यहाँको मुख्य संस्कृतिको रुपमा रहेको छ तर हिन्दु धर्म मान्नेहरु कै बाहुल्यता यस गाउँपालिकामा रहेको छ । करिब १५ दिन लामो सुर्मा सरोवरको जात्रा आफ्नै मुल्य मान्यता अनुसार धार्मिक आस्था भएका भक्तजनको भक्तिका साथ मनाउने गरिन्छ । यो जात्रा दार्चुला र बझाङको सिमानामा रहेको सुर्मा सरोवरको ताललाई देवीको प्रमुख स्थान मानेर पूजापाठ गर्ने परम्परा छ । जातजातिको रुपमा यो गाउँपालिकामा मन्याल, ठेकरे, बोहरा, धामी, ठगुन्ना, कार्की, जागरी, देउरुखी, टमटा, क्षेत्री, अटयाल, लोध्याल, वि.क., ओईरे, महता, बुढाथोकी आदि जातजातिहरु बसोबास गर्दछन ।

१.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानको कार्यान्वयन, 'समृद्ध नेपाल सुखी नेपाली' को दीर्घकालिन सोच सहितको पन्ध्रौ योजना साथै अपिहिमाल गाउँपालिकाको " सुन्दर, समृद्ध र विकसित अपिहिमाल " र दिगो विकास लक्ष्य हासिल गर्न सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको महत्वपूर्ण भूमिका रहन्छ। यसका लागि स्रोत साधनको विनियोजन कुशलता, कार्यान्वयन दक्षता तथा वित्तीय अनुशासन तीन वटा पक्ष उत्तिकै प्रभावकारी हुनुपर्दछ। यी पक्षहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन तथा व्यवस्थापन गर्ने औजारका रुपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना रहेको छ।

गाउँपालिकाको आवधिक योजना र बार्षिक बजेटबीच तादात्म्यता र सामञ्जस्यता कायम गर्न मध्यमकालीन खर्च संरचना महत्वपूर्ण औजारका रुपमा रहको छ। यसले विकास योजनाका लक्षित नतिजा हासिल गर्न स्रोत साधनको न्यायोचित वितरण र महत्तम परिचालन, पारदर्शी र मितव्ययी खर्च प्रणाली, पूर्वाधार निर्माण तथा सेवाको गुणस्तर तथा प्रभावकारिता, वित्तीय अनुशासन जस्ता पक्षमा सुधार ल्याउँछ । यसको सकारात्मक असर सार्वजनिक वित्त क्षेत्रमा मात्र नभई आर्थिक तथा वित्तीय स्थायित्वमा समेत पर्दछ।

गाउँपालिकाको खर्चको व्यवस्थापन विभिन्न किसिमका अनुदान तथा वित्तीय हस्तान्तरणका आधारमा गर्नुपर्ने भएकाले समग्र साधन तथा स्रोतको सही किसिमले उपयोग होस् भन्नका लागि मध्यमकालीन खर्च संरचना रहेको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाले आवधिक योजनाले लिएको दीर्घकालिन सोच तथा लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीतिहरु हासिल गर्नका लागि क्षेत्रगत आयोजना/कार्यक्रमगत प्राथमिकता निर्धारण, खर्च र स्रोतको आँकलन तथा प्रक्षेपण गरी वित्त व्यवस्थापन तथा आर्थिक विकासमा सहयोग पुऱ्याउँछ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवथापन ऐन, २०७४ ले नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकार तथा स्थानीय तहले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ। उक्त प्रावधान अनुरुप मध्यमकालीन खर्च संरचना प्रस्तावित योजनाको उद्देश्य तथा सो योजनाका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गर्न वा बजेट विनियोजनमा आवश्यकताको पुष्ट्याईलाई समेटिनु पर्ने, प्रस्तावित योजना कार्यान्वयन हुने आर्थिक वर्ष र त्यसपछिका थप दुई आर्थिक वर्षमा प्राप्त हुनसक्ने प्रतिफल र उपलब्धि समेत उल्लेख हुनुपर्ने व्यवस्था छ। साथै, योजना लागु गर्न आवश्यक पर्ने खर्चको विवरण र सो रकम कुन कुन स्रोतबाट व्यहोर्ने र खर्च गरिएको रकमबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल र उपलब्धिको प्रक्षेपण गरिएको हुनुपर्ने प्रावधान छ।

अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा १७ (१) मा स्थानीय तहले ऐनको दफा १६ बमोजिमको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ। उक्त मध्यमकालीन खर्च संरचनामा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत वित्त खाका, बजेट तथा कार्यक्रमको खाका र नतिजा खाकाको साथै प्रस्तावित आयोजना वा कार्यक्रमको क्रियाकलापगत विवरण, क्रियाकलापको अनुमानित प्रति इकाई लागत, आयोजना वा कार्यक्रम सञ्चालनमा लाग्ने अनुमानित समय तथा सोबाट प्राप्त हुन सक्ने प्रतिफल समेत खुलाई प्रत्येक आयोजना वा कार्यक्रमको प्राथमिकीकरण गर्नुपर्ने व्यवस्था रहेको छ।

यो खर्च संरचना तर्जुमा गर्दा कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकीकरण गर्ने आधारहरु परिमार्जन गरी वस्तुगत रुपमा गाउँपालिकाको आवधिक योजना तथा दिगो विकास लक्ष्यसँग कार्यक्रम/आयोजनाको सामञ्जस्यता कायम गर्ने गरी प्राथमिकीकरणको निश्चित मापदण्ड बनाइएको छ। समग्र विकासका विषय क्षेत्रहरुलाई ५ क्षेत्रमा विभाजन गरी मापदण्डहरुमा सबै क्षेत्रले गर्ने योगदान पऱ्याउनु पर्ने गरी उपक्षेत्रगत आधार तय गरिएका छन्। यस खर्च संरचनामा पहिलो वर्ष वा आर्थिक वर्ष २०८०।०८१ को हकमा विनियोजित बजेट अनुरुप र त्यसपछिका बाँकी दुई वर्षको हकमा आयोजनको कार्यान्वयनको स्थिति, उपलब्ध साधन स्रोत र खर्च गर्ने क्षमतालाई आधार मानी रकम अनुमान गरिएको छ। साथै गाउँपालिका तथा वडाले सञ्चालन गर्ने आयोजना वा कार्यक्रमका विभिन्न क्रियाकलापहरुको प्रति एकाई खर्च अनुमानका साथै विभिन्न क्षेत्रमा आगामी तीन वर्षभित्र गरिने लगानीबाट प्राप्त हुने लक्षित प्रतिफल तथा नतिजा सुचकहरु प्रस्तुत गरिएको छ।

१.२ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारणा

सार्वजनिक वित्त व्यवस्थापनको एक औजारका रुपमा यस खर्च संरचनाले उपलब्ध साधन स्रोतको आँकलन गर्ने र त्यसलाई योजनको प्राथिमकताको क्षेत्रमा मध्यम अवधिको लागि बाँडफाँड गर्ने गर्दछ। यस अन्तर्गत राजश्व, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने वित्तीय समानीकरण अनुदान, सर्शत अनुदान, समपूरक अनुदान, विशेष अनुदान तथा आन्तरिक ऋणको आँकलन गरी समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिन्छ। यसैका आधारमा खर्च क्षेत्रगत प्राथमिकता अनुरुप विषयगत मन्त्रालय र सरकारका अन्य निकायहरुको नीति तथा कार्यक्रमहरु कार्यानव्यन गर्न आवश्यक मध्यम अवधिको बजेट विनियोजन सहितको मध्यमकालीन खर्च अनुमानको खाका तयार गरिन्छ। यसरी निर्धारण भएको स्रोतभित्र रहेर गाउँपालिका एवम वडाले नीति तथा कार्यक्रम कार्यान्वयनको क्रममका लाग्ने खर्च रकमको अनुमान गर्दछन्। सम्बन्धित विषयगत समितिसँगको छलफलपछि तीन वर्ष अवधिको बजेटको खाका तयार गरिन्छ।

यो खाका तयार गर्दा बजेटको कार्यान्वयनबाट तीन वर्षमा प्राप्त हुने प्रतिफलको पनि अनुमान गरिन्छ। यसमा पहिलो वर्षको खर्च र स्रोत अनुमानको वार्षिक बजेटसँग तादात्म्यता रहन्छ र बाँकी दुई वर्षको प्रक्षेपण गरिन्छ। पहिलो वर्ष कार्यान्वयन भएपछि नयाँ मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरिन्छ। जसमा पहिलो वर्षको प्रगति समीक्षा गरिन्छ भने बाँकी दुई वर्षको विगतमा प्रक्षेपण गरेको अनुमानलाई परिमार्जन गरी एक वर्षको बजेट प्रक्षेपण थप गरिन्छ। यसरी मध्यमकालीन खर्च संरचनामा चक्रिय हिसाबले प्रत्येक वर्ष तीन वर्षको बजेटको आँकलन गर्नुपर्ने हुन्छ। त्यसैले यसलाई विकासको आवश्यकता आयोजना कार्यान्वयनको अवस्था, राजश्व र वैदेशिक सहायता अनुमान समेतको आधारमा प्रत्येक वर्ष परिमार्जन गरिनुपर्ने हुन्छ। यसबाट मध्यमकालीन खर्च संरचनाले बजेट तर्जुमा प्रक्रियालाई बढी यथार्थपरक र वस्तुनिष्ठ बनाउन महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ।

१.३ मध्यमकालीन खर्च संरचनाको उद्देश्य

मध्यमकालीन खर्च संरचनाका उद्देश्य निम्नानुसार छन्:

१. सार्वजनिक खर्च प्रणालीमा वित्त अनुशासन कायम गरी समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्नका लागि गाउँपालिकालाई प्राप्त हुने मध्यम अवधिको आन्तरिक र बाह्य स्रोतको वास्तविक अनुमान गरी बजेट खाका तर्जुमा गर्ने।

२. गाउँपालिकाको विकास योजनाको प्राथमिकताका क्षेत्रमा लगानीको सुनिश्चित प्रदान गर्न स्रोत साधनको विनियोजन प्रक्रियाको पुर्न संरचना गरी प्राथमिकताप्राप्त विषयगत क्षेत्रमा बजेटको बाँडफाँड गर्ने।

३. सार्वजनिक खर्चलाई बढी प्रभावकारी र कुशल बनाई लक्षित प्रतिफल सुनिश्चित गर्ने।

४. सम्बन्धित मन्त्रालयहरुको बजेट अनुमान वास्तविक बनाउने।

उल्लेखित लक्ष्य हासिल गर्न आवधिक रुपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गरी कार्यान्वयनमा लैजानु पर्दछ।

१.४ मध्यमकालीन खर्चसंरचना तर्जुमाका आधारहरु

यस गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्दा देहायमा उल्लिखित विषयलाइ प्रमुख आधारको रुपमा लिइएको छः

- नेपालको संविधान
- दिगोविकासका लक्ष्यको अवस्था र मार्ग चित्र (२०१५—२०३०)
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- राष्ट्रिय दीर्घकालिन सोच, २१०० तथा पन्ध्रौं राष्ट्रिय योजना (२०७६/७७—२०८१/८२)
- सुदूरपश्चिम प्रदेशकोपहिलो आवधिकयोजना (२०७६/७७—२०८०/८१)
- नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति तथा कार्यक्रम (आ.व.२०७९/८०)
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)

- स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीयतहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको सांङ्केतीकरण स्रोत पुस्तिका, २०७९
- स्थानीयतहको दिगो विकास लक्ष्य मैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगी स्रोत पुस्तिका, २०७९
- विषय क्षेत्रगत रणनीतिक तथा गुरूयोजना
- गाउँपालिकाका अन्य विषय क्षेत्रगत नीति र योजनाहरु

१.५ मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा विधि तथा प्रक्रिया

स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ तथा स्थानीयतहकोमध्यमकालीनखर्चसंरचनातर्जुमादिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित) को व्यवस्था बमोजिम देहाय अनुसारको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जमा विधि तथा प्रक्रिया अवलम्वन गरिएको थियो।

चरण १ः प्राविधिक सहयोग परिचालन

गाउँपालिकाबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना विज्ञको सहयोग परिचालन गरी तर्जुमा गरियो। यस क्रममा विज्ञको सहजीकरणमा गाउँ कार्यपालिका पदाधिकारीहरु तथा कर्मचारीलाई अभिमुखीकरण र कार्यदलगठन गरिएको थियो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गर्ने कार्यमा समेत विज्ञको सहयोग परिचालन गरिएको थियो।

चरण २ः सन्दर्भ सामग्री संकलन तथा समीक्षा

मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि सान्दर्भिक सङ्घीय, प्रदेश एवम् स्थानीय तहका योजना, नीति, कानून, दिग्दर्शन र कार्यविधि सहितका दस्तावेजहरु संकलन एवम् अध्ययन गरियो। यसका माध्यमबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा रहेका प्रावधान एवम् आवश्यक सूचना पहिचान तथाविश्लेषण गरियो। मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका सन्दर्भमा अध्ययन एवम् समीक्षा गरिएका प्रमुख सन्दर्भ सामग्रीहरू देहायबमोजिम प्रस्तुत गरिएको छः

- स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४
- अन्तर सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४
- संघीय आर्थिक कार्यविधि तथा वित्तीयउत्तरदायीत्वऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७
- राष्ट्रिय प्राकृतिक स्रोत तथा वित्त आयोगका प्रतिवेदन तथा सिफारिशहरु
- नेपाल सरकार तथा प्रदेशसरकारको वित्तीय हस्तान्तरण
- नेपाल सरकार, प्रदेश सरकार एवम् गाउँपालिकाको राजस्व सम्बन्धी कानून रआर्थिक ऐनहरु
- स्थानीय तहको योजना तर्जुमादिग्दर्शन, २०७८
- स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमादिग्दर्शन, २०७८ (परिमार्जित)
- स्थानीय सरकारको वार्षिक कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा हातेकिताब, २०७७
- नेपाल सरकारको दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौं राष्ट्रिययोजना
- स्थानीय तहको बजेट तथा कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष्यको सांङ्केतीकरण स्रोतपुस्तिका, २०७९
- स्थानीय तहको दिगोविकास लक्ष्यमैत्री मध्यमकालीन खर्च संरचना तयार गर्न सहयोगी स्रोतपुस्तिका, २०७९
- सुदूरपश्चिम प्रदेशको प्रथम आवधिकयोजना
- गाउँपालिकाका विषय क्षेत्रगत रणनीतिक/गुरूयोजना
- नयाँवस्ती गाउँपालिकाको विगतआर्थिकवर्षहरूकोनीतिकार्यक्रम, स्वीकृत, प्रगतिप्रतिवेदनआदि।

चरण ३ः मध्यमकालीन खर्च संरचनाको ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तर्जुमा

विज्ञको प्राविधिक सहयोग र सहजीकरणमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको प्रकृया, ढाँचा, औजार र कार्ययोजना तयार गरियो । स्थानीय तहको मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी दिग्दर्शनको व्यवस्था र स्थानीय विशिष्ठता एवम् आवश्यकता अनुकूल हुनेगरी मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको ढाँचा, विधि, औजार एवम् कार्ययोजना सम्बन्धमा

छलफल गरी समान बुझाई कायम गरिएको थियो। यस छलफलमा प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत, कार्यपालिका पदाधिकारी र शाखाका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरूको सहभागिता रहेको थियो ।

चरण ४: अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशालाको आयोजना

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको अवधारण र तयारीका, ढाँचा, प्रक्रिया, औजार र संस्थागत व्यवस्थाको सम्बन्धमा सरोकारवाला माझ समान बुझाइ कायम गर्ने उद्देश्यले मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारी अभिमुखीकरण तथा प्रारम्भिक कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरिएको थियो। प्राविधिक सहयोग टोलीको सहजीकरणमा सम्पन्न सो कार्यशालामा गाउँ कार्यपालिकाका पदाधिकारी, विषयगत समितिका पदाधिकारी, विषयगत शाखाका प्रमुख तथा प्रतिनिधि एवम् अन्य सरोकारवालाहरुको सहभागिता रहेको थियो। कार्यशालामा मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीको अवधारणा, बिधि, औजार, संस्थागत व्यवस्था र कार्यसूचीलाई प्रस्तुति गरी यस सम्बन्धमा स्पष्टता तथा बुझाईमा एकरूपता कायम गरियो। सो कार्यशालाबाट मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल गठन र कार्य योजनाको स्वीकृति गरी जिम्मेवारी र भूमिका समेत स्पष्ट गरियो। कार्यदलकोविवरणअनुसूची१माप्रस्तुतगरिएकोछ।

चरण ५: विषयगत समिति तथा शाखासँग परामर्शको आयोजना

गाउँपालिकाको आयोजनामा दीर्घकालीन सोच, विषयगत रणनीतिक योजना र वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा आयोजनाको उपलब्धि समीक्षाका लागि विषयगत समिति तथा शाखासँग परामर्शको आयोजना गरिएको थियो। सो परामर्शमा कार्यक्रममा कार्यपालिका तथा विषयगत समितिका पदाधिकारी रविषयगत शाखा एवम् एकाइका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरुको सहभागिता रहेको थियो ।सो परामर्श बाट प्रमुख उपलब्धी, चालु, क्रमागत र बहुवर्षीय आयोजना तथा कार्यक्रम, सालवसाली कार्यक्रम, विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन तयार भएका आयोजना, सम्भाव्यता अध्ययन र लागत अनुमान तयार भएका कार्यक्रम तथा आयोजना पहिचान गरियो। यसै छलफलबाट स्रोत सुनिश्चतता गर्नुपर्ने कार्यक्रम तथा आयोजनाको सूची तयारी उपक्षेत्रगत रुपमा श्रोत आवश्यकता निर्धारण गरिएको थियो।

चरण ६: खर्च तथा स्रोतको अनुमान र त्रिवर्षीय प्रक्षेपण

विगत आर्थिक वर्षहरूको श्रोतको उपलब्धता एवम् भावि सम्भाव्यताका आधारमा आन्तरिक श्रोत, राजस्व बाँडफाँटबाट प्राप्त श्रोत, अन्तर–सरकारी वित्तीय हस्तान्तरणबाट प्राप्त श्रोत लगायतका विभिन्न श्रोत समेतलाई बजेट वर्षको लागि अनुमान तथा आगामी दुई आर्थिक वर्षको प्रक्षेपण गरियो। त्यसैगरी, विगत आर्थिक वर्षहरूको खर्चको प्रवृति, चालु तथा बहुवर्षीय आयोजना र प्राथमिकता प्राप्त आयोजनाको कार्यान्वयनका लागि आवश्यक पर्ने श्रोतलाई मध्यनजर गरी खर्चको अनुमान तथा प्रक्षेपण गरियो। विषय विज्ञको सहयोग र सहजीकरणमा कार्यदलले आगामी तीन आर्थिक वर्षहरूको खर्च तथा स्रोत प्रक्षेपणका आधारमा तीन वर्षको बजेट सीमा निर्धारण तथा आगामी आर्थिक वर्षको कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन तयार गरी स्रोत अनुमान तथा बजेट सीमा निर्धारण समिति मार्फत कार्यपालिकामा पेश गरियो।यस सम्बन्धमा कार्यपालिकामा छलफल तथा निर्णय गरी प्रमुख प्रशासकीय अधिकृतले सबै विषयगत शाखाहरू तथा वडा समितिमा आगामी आर्थिक वर्षको कार्यक्रम तथा बजेट तयारीका लागि उपलब्ध गराइयो।

चरण ७: विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा

विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचना तयारीका लागि विषयगत शाखा/एकाईका कर्मचारी तथा विषयगत शाखासँग छलफल तथा परामर्श गरियो। छलफलबाट सबै उप–क्षेत्रका आगामी तीन वर्ष सञ्चालन गरिने आयोजना र कार्यक्रमको पहिचान, प्राथमिकता निर्धारण, लागत अनुमान यकिन र आगामी तीन आर्थिक वर्षको लागि स्रोत आवश्यकता निर्धारण गरियो। त्यसैगरी, विषयगत रूपमा प्राथमिकता निर्धारण, दिगो विकास लक्ष्य, लैङ्गिक तथा जलवायु सङ्केतका आधारमा कार्यक्रम तथा आयोजनाको साङ्केतीकरण गरियो।

चरण ८: विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेज तयारी

विषयगत समिति, विषयगत शाखा तथा एकाइसँगको परामर्श र उपलब्ध बजेट सीमा तथा मार्ग दर्शनका आधारमा तयार भएको विषय उपक्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदालाई एकीकृत गरी विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयार गरिएको थियो।विषयगत क्षेत्र मध्यमकालीन संरचनाको दस्तावेजलाई विषयगत समितिमा थप छलफल तथा प्रमाणीकरणका लागि पेश गरियो। यस कार्यमा परामर्शदाताको विज्ञ सहयोग परिचालन गरिएको थियो।

चरण ९: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा तयारी

विषय क्षेत्रगत मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई एकीकृत गरी स्वीकृत ढाँचामा मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा दस्तावेज तयार गरियो। प्राविधिक सहयोग टोलीको सहयोगमा विषयगत समितिको छलफलको सुझाव तथा निष्कर्श र मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल एवम् बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिसँग राय परामर्शलाई आधारका रुपमा लिइ मस्यौदा दस्तावेज तयार गरिएको थियो। यसक्रममा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा कार्यदल बाट आवश्यक सहयोग एवम् बजेट सीमा तथा मार्गदर्शन अनुकूल भए नभएको रूजु गरिएको थियो। मध्यमकालीन खर्च संरचनाको दस्तावेजमा समष्टिगत मध्यमकालीन वित्तखाका, मध्यमकालीन नतिजा खाका र मध्यमकालीन बजेट खाकाको साथै विषय क्षेत्रगत रुपमा योजना र कार्यक्रम/आयोजनाको सारांश समावेश गरिएको छ।

चरण १०: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा प्रस्तुति तथा छलफल कार्यशाला

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा दस्तावेज माथी सुझाब तथा पृष्ठपोषण हासिल गर्ने उद्देश्यले मध्यमकालीन खर्च संरचना सुझाब संकलन कार्यशाला गोष्ठीको आयोजना गरियो। उक्त गोष्ठीमा कार्यपालिका एवम् विषयगत समितिका पदाधिकारीहरू, विषयगत शाखाका प्रमुख तथा प्रतिनिधिहरु र स्थानीय विकासका सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको थियो। उक्त कार्यक्रममा मस्यौदा दस्तावेजलाई प्रस्तुत गरी कार्यक्रम तथा आयोजना, प्राथमिकता, स्रोत बाँडफाँट, स्रोत विनियोजन तथा साङ्केतीकरण र मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समग्र मस्यौदा दस्तावेजमाथी सुझाब र पृष्ठपोषण हासिल गरिएको थियो।

चरण ११: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको परिमार्जित मस्यौदातयारी

मध्यमकालीन खर्च संरचनाको मस्यौदा दस्तावेजमा प्राप्त सुझाव तथा पृष्ठपोषणका आधारमा परिमार्जन गरी अन्तिम दस्तावेजका रुपमा तयार गरियो। यस क्रममा विषयगत शाखाहरूबाट आवश्यक सूचना तथा विवरण संकलन गरिएको थियो। यसरी तयार भएको मस्यौदालाई पालिकाका विषय विज्ञद्वारा अन्तिम रुप प्रदानगरी बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिमा पेशगरिएको छ।

चरण १२: मध्यमकालीन खर्च संरचनाको स्वीकृति

बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समितिबाट पेश भएको मध्यमकालीन खर्च संरचना उपर कार्यपालिकामा आवश्यक छलफल गरी स्वीकृत गरिन्छ। यसरी कार्यपालिकाबाट स्वीकृत भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई अनुमोदनका लागि वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रमको साथमा सभामा पेश गरिन्छ। यसरी सभाबाट स्वीकृत भएको मध्यमकालीन खर्च संरचनालाई प्रमाणित गरिसकेपछि कार्यान्वयनको चरणमा जान्छ।

परिच्छेद-२
मध्यमकालिन खर्च संरचना
आ. व. (२०८१/०८२ - २०८३/०८४)

२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले लोक कल्याणकारी राज्यको अवधारणा र समाजवाद उन्मुख आर्थिक प्रणालीमार्फत मुलुकमा सुशासन, विकास र समृद्धि हासिल गर्ने परिकल्पना गरेको छ। मौषममा आधारित कृषि उत्पादन, पर्यटन उर्जा र विप्रेषण यस गाउँपालिकाको समग्र अर्थतन्त्रको मुख्य आयाम हुन्। यस योजनाले गाउँपालिकाको दिगो विकास र सामाजिक न्याय आधारमा समृद्धि हासिल गर्ने लक्ष्य हासिल गरेको छ। संविधान भित्र रहेर कानुन तथा नीतिको निर्माण, आर्थिक स्रोतको व्यवस्था, स्थानीय आवश्यकता अनुरुपका विकासका योजना तर्जुमा गर्ने अधिकार राख्दछ। यसै सन्दर्भमा यस गाउँपालिकाको मध्यमकालीन खर्च संरचना (२०८१/०८२ - २०८३/०८४) तर्जुमा गरिएको हो।

योजनाको लक्ष्य प्राप्तिका लागि बजेटको कुशल व्यवस्थापन, तीव्र आर्थिक विकास र उच्च आर्थिक वृद्ध हासिल गर्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाहरुको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्नुपर्नेछ। सो बमोजिम गाउँपालिकाको आवधिक योजनासँग सामञ्जस्य हुनेगरी आगामी तीन आर्थिक वर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना (आ. व. २०८१।०८२- २०८३।०८४) तर्जुमा गरिएको छ। यस त्रिवर्षीय खर्च संरचना तयार गर्दा दीर्घकालिन सोच सहितको गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा उल्लेखित सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम र दिगो विकास लक्ष्यलाई मुख्य आधार लिइएको छ।

२.२ चुनौती तथा अवसर

जलवायु परिवर्तनको प्रभाव न्यून गर्नु, यातायात सुविधामा विश्वसनीय तथा सहज पहुँच कायम गर्नु, जनशक्ति पलायन कम गर्नु, विश्वव्यापी आर्थिक सिथिलताको प्रभाव कम गर्नुविश्वव्यापी तापमान वृद्धिको असर कम गर्नु,सुख्खा,खडेरी तथा पहिरोको जोखिम कम गर्नु, वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्नु, विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्नु र विकासमा अन्तरसरकार तथा गैसससँगको साझेदारीमा वृद्धि गर्नु मुख्य चुनौतीका रुपमा रहेका छन्।

सडक यातायातका माध्यमबाट प्रदेश राजधानीसँग अन्तर—आवद्धता विस्तार हुनु, कोभिड १९ को महामारी कम भई आर्थिक गतिबिधिहरूमा वृद्धि हुँदै जानु, राष्ट्रिय फुल नयाँवस्तीको प्रयास उपलब्धता तथा सोहि पहिचानबाट स्थानीय सरकारको नामाकरणहुनु, सुन्तलाको सुपरजोनको रुपमा व्यवसायीक उत्पादन तथा वजारीकरणबढ्दै जानु, पर्यटकीय क्षेत्रमा लगानी विस्तार हुँदै जानु, गाउँपालिका क्षेत्रको विकासमा सङ्घीय तथा प्रदेश सरकार, गैसस तथा निजी क्षेत्रबाट लगानी विस्तार हुँदै जानु, सांस्कृतिक तथा प्राकृतिक सम्पदा क्षेत्रका रुपमा राष्ट्रिय अन्तर्राष्ट्रिय चासो बढदै जानु यस क्षेत्रका प्रमुख अवसरका रुपमा रहेका छन्।

२.३ सोच, उद्देश्य तथा रणनीति

गाउँपालिकाको दीर्घकालीन सोच तथा विकासको मार्ग चित्रको रूपमा तयार भइ कार्यान्वयनमा रहेको गाउँपालिकाको चालु तथा विगतका नीति योजना तथा कार्यक्रमलाई प्रस्तुत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको आधारको रुपमा लिइएको छ।त्यसबाहेक पन्ध्रौ राष्ट्रिययोजना, प्रदेश सरकारको प्रथम आवधिक योजना समेतका आधारमा यसमध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत सोच, लक्ष्य, उद्देश्य तथा रणनीति देहाय बमो जिम प्रस्तुत गरिएको छ।

२.३.१ दीर्घकालीन सोच

"सुन्दर, समृद्ध र विकसित अपिहिमाल"

२.३.२ लक्ष्य

गाउँपालिकाको विकासकोलागि प्राप्त अनुदान तथा आन्तरिक स्रोत साधनहरूको अधिकतम मात्रामा परिचालन गरी समृद्ध एवम् समतामूलक अपिहिमाल निर्माणको आधार तयार गर्ने।

२.३.३ उद्देश्य

१. उत्पादनशील क्षेत्रको उच्चतम परिचालन गरी गुणस्तरीय उत्पादन र उत्पादकत्वमा वृद्धि गर्दै आर्थिक विकासको आधार तयार गर्नु।
२. गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य तथा खानेपानीको सुनिश्चितता गर्दै सामाजिक न्याय सहितको समुन्नत समाज निर्माण गर्नु।
३. गुणस्तरीय तथा प्रयोगकर्तामैत्री पूर्वाधारको विकास गरी समृद्धिको आधार तयार गर्नु।
४. वातावरणीय सन्तुलन कायम गर्दै जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता जस्ता प्राकृतिक श्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्नु,
५. संस्थागत तथा जनशक्तिको क्षमता विकास गरी सुशासन अभिवृद्धि गर्नु।

२.३.४ समष्टीगत रणनीति

१. प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी बढाउने।
२. विकासका अवसरहरुमा समतामूलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
३. शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी जस्ता आधारभूत सेवाहरुको गुणस्तर र पहुँच अभिवृद्धि गर्दै मौलिक हकको प्रत्याभूति गर्ने।
४. गुणस्तरीय पूर्वाधारमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।
५. वातावरणीय सन्तुलन एवम् जल, जमिन, जङ्गल, जैविक विविधता आदि प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्ने।
६. सुशासन सम्बन्धी नीतिगत, कानुनी एवम् संस्थागत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने।

२.४ मध्यमकालीन आर्थिक खाका

अपिहिमाल गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा उल्लेखित लक्ष्यका आधारमा आगामी तीन वर्षको समष्टिगत आर्थिक खाका निर्धारण गरिएको छ। आर्थिक खाका तर्जुमा गर्दा सार्वजनिक वित्तको कुशल, समन्यायिक र नतिजामूलक व्यवस्थापन, निजी तथा सहकारी क्षेत्रको लगानी, उत्पादन र रोजगारीमा प्रोत्साहन सहित समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम गर्न जोड दिइएको छ। यस गाउँपालिकाका वास्तविक क्षेत्र अन्तर्गत उत्पादन, रोजगारी र आयका साथै वित्तीय क्षेत्र एवम् बाह्य क्षेत्रको खाका तर्जुमा गरिएको छ। खर्च संरचनाको दोस्रो र तेस्रो वर्षको लक्ष्य पनि यसमा उल्लेख गरिएको छ। उल्लेखित सूचकहरुको विद्यमान स्थिति, चालु आर्थिक वर्षको अनुमानित उपलब्धि तथा आगामी तीन वर्षको लक्ष्य तालिका नं २.११ मा उल्लेख गरिएको छ।

तालिका २.११: मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य

क्र.सं.	सूचकलक्ष्य	एकाई	२०७९/८०सम्मको लक्ष्य	२०८०/८१सम्मकोअनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीनलक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
१	वार्षिक उत्पादन	रु. लाखमा		२५०००	३२५००	४००००	४५०००
१.१	कृषि	रु. लाखमा		२००००	२२५००	२५०००	३००००
१.२	गैर कृषि उद्योग र सेवा	रु. लाखमा		५०००	१००००	१५०००	२००००
२	औषत पारिवारिक आय	रु. लाखमा	५.४५	७.३८	८.४८	९.२९	१०
३	उद्योग व्यापार र व्यवसाय	संख्या	६०	९४	१७२	२७९	३००
४	औपचारिक क्षेत्रमा रोजगार सिर्जना	संख्या	१२०	१५०	१८०	२००	२५०

क्र.सं.	सूचकलक्ष्य	एकाई	२०७९/८०सम्मकोलक्ष्य	२०८०/८१सम्मकोअनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीनलक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
५	आधारभुत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	३५	४५	४९	६५	७०

स्रोतः अपिहिमाल गाउँपालिका

२.५ मध्यमकालीन नतिजा खाका

अपिहिमाल गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, आवधिक योजनाले लिएका लक्ष्यहरु र विषय क्षेत्रगत अपेक्षित उपलब्धि प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने गरी आगामी तीन वर्षको समष्टिगत नतिजा खाका निर्धारण गरिएको छ । सो खाका निर्धारण गर्दा गत आ. व. २०७९।०८० सम्मको उपलब्धि, चालु आ. व. २०८०।०८१ को अनुमानित उपलब्धि तथा २०८१।०८२ को लक्ष्य तथा थप दुई आर्थिक वर्षको लक्ष्य निर्धारण गरिएको छ । मध्यमकालीन खर्च संरचनाको समष्टिगत लक्ष्य तालिका नं २.२२ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

तालिका २.२२:मध्यमकालीन समष्टिगत आर्थिक लक्ष्य (प्रचलित मूल्यमा)

क्रस	सूचकलक्ष्य	एकाई	२०७९/८०सम्मको वास्तविक लक्ष्य	२०८०/८१सम्मकोअनुमानित उपलब्धी	मध्यमकालीनलक्ष्य		
					२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
१	विद्यालयमा खुद भर्ना दर*	प्रतिशत	७४	७४	७५	७५	७५
२	ग्राभेल सडक	कि.मि.	१२	१२	१५	१८	२०
३	विद्युत सेवा प्राप्त घरधुरी (सोलार समेत)	प्रतिशत	६२	६५	७०	७५	८५
४	खानेपानी सेवा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	९६	९८	८५	८५	८५
५	वेरोजगारी	प्रतिशत	१८	१७	१००	१००	१००
६	विपद् बाट हुने वार्षिक क्षती रकम	रू. लाखमा	१००	९०	८०	७०	६०

२.६ मध्यमकालीन बजेट खाका

त्रिवर्षीय बजेट खाका निर्माण गर्दा गाउँपालिकाको आवधिक योजना (२०७९।०८० - २०८३।०८४) मा उल्लेखित सोच, उद्देश्य, रणनीति र प्राथमिकता, गाउँपालिकाको वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम, बजेटका सिद्धान्त र प्राथमिकता दिगो विकासका लक्ष्य, २०३० को मार्गचित्र एवम् समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व, विनियोजन कुशलता र अनुमान योग्यतालाई मुख्य आधार लिइएको छ । वित्तको कुशल व्यविथापन, उच्च आर्थिक वृद्धि, तीव्र आर्थिक सामाजिक विकास र समन्यायिक वितरण गर्न विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्रभावकारी कार्यान्वयनमा जोड दिइएको छ । माथि उल्लेखित नतिजा खाकाका साथै विषषय क्षेत्रगत नतिजा प्राप्त हुनेगरी स्रोत र खर्च अनुमान गरिएको छ ।

गाउँपालिकाका विभन्न शाखा तथा वडाहरुमा चालु तथा पूँजीगत विकासका रुपमा बाँडफाँड सम्बन्धी मापदण्ड बमोजिम आयोजना बाँडफाँड गरिएको छ । गाउँपालिकाका गौरवका आयोजना, रुपान्तरणकारी आयोजना, नयाँ प्रमुख कार्यक्रम र बहुवर्षीय ठेक्कामा गएका अन्य आयोजनाका लागि आवश्यक रकम सुनिश्चित (Earmark) हुने गरी विषय क्षेत्रगत बजेट खाका निर्माण गरिएको छ । क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको कार्यान्वयन अवस्था र आगामी कार्यान्वयन योजनाको आधारमा अर्च गर्न सक्ने क्षमता तथा स्रोतको आवश्यकता एवम् उपलब्धतालाई मध्यनजर गरिएको छ । कार्यान्वयनको अवस्था, आयोजना अवधि, सिर्जित दायित्व तथा खर्च गर्नसक्ने अवस्था अनुसार क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनाको पुनःप्राथमिकीकरण गरी विनियोजनको प्राथमिकता निर्धारणमा जोड दिइएको छ । क्रमागत कार्यक्रम तथा आयोजनको

पुनरावलोकन गरी दोहोरोपना रहेका एउटै प्रकृतिका कार्यक्रम वा आयोजना एक आपसमा गाभ्ने वा खारेज गर्ने गरी बजेट अनुमान गरिएको छ । नयाँ आयोजनाका लागि पूर्व तयारी कार्य सम्पन्न भएका बहुवर्षीय ठेक्का लगाउनुपर्ने प्रकृतिका आयोजनालाई कार्यान्वयनमा लैजान एक तिहाई बजेट विनियोजन हुनेगरी र तयारी कार्य सम्पन्न नभएका आयोजनाको लागि आवश्यक रकम विनियोजन गरी तयारी कार्य सम्पन्न गर्ने गरी बजेट प्रस्ताव गरिएको छ ।

मध्यमकालीन स्रोत अनुमान गर्दा आन्तरिक राजश्व परिचालनको स्थिति, संघ तथा प्रदेशबाट प्राप्त हुने विभिन्न किसिमका अनुदान तथा राजश्व बाँडफाँडको अवस्था आदिलाई विशेष ध्यान दिइएको छ । माथि उल्लेखित आधारमा आगामी तीन वर्षको गाउँपालिकाको कुल बजेट रु. १,०२,४८,११,०००।- रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस मध्ये चालु खर्च रु. ६१४८८७०००।- र पूँजीगत खर्च रु. ४०,९९,२५,०००।- रहने प्रक्षेपण गरिएको छ । यस सम्बन्धी विवरण तालिका नं २.३ मा उल्लेख गरिएको छ ।

तालिका २.३३ : त्रिवर्षीय बजेट विनियोजन र प्रक्षेपण (रकमरु. हजारमा)

अपिहिमाल गाउँपालिका

आगामी तीन आर्थिक वर्षको आय प्रक्षेपण (रकम रु. हजारमा)

क्र स	बजेटका स्रोतहरु	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	अनुमान तथा प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
						२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	
क.	आय अनुमान	३००१०४	३४५३८७	२६३१९६	३०९५९९	३२५०७९	३४१३३३	३५८४००	१०२४८११
१	आन्तरिक आय	२०११	१८१६	१६५९	२२५६	२३६८	२४८७	२६११	७४६६
१	भूमीकर/मालपोत	२५०	२०४	२१०	५०६	५३१	५५८	५८६	१६७५
२	वहाल कर	२१६	२७८	१२०	१४४	१५१	१५९	१६७	४७७
३	वहाल विटौरी शुल्क	०	०	०	१०	११	११	१२	३३
४	न्यायिक दस्तुर	०	०	३	४	४	४	४	१२
५	परिक्षा शुल्क	०	०	१२	१४	१५	१६	१७	४८
६	अन्य प्रशासनिक सेवा शुल्क	७०१	३५५	३६३	४३६	४५७	४८०	५०४	१४४२
७	नक्शापास दस्तुर	०	०			०	०	०	०

क्र स	बजेटका स्रोतहरु	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	अनुमान तथा प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
						२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	
८	सिफारिश दस्तुर	१०५	१३३	९५	११५	१२१	१२७	१३३	३८०
९	व्यक्तिगत घटना दस्तुर	४०	३०	६६	७९	८३	८७	९२	२६२
१०	नाता प्रमाणित दस्तुर	१५	३३	३०	३६	३८	४०	४२	११९
११	अन्य दस्तुर	१३८	३०५	१३२	१५८	१६६	१७५	१८३	५२४
१२	व्यवसाय रजिष्ट्रेशन दस्तुर	१३९	१०५	३३	४०	४२	४४	४६	१३१
१३	प्रशासनिक दण्ड जरिवाना र जफत	०	२	२७	३२	३४	३६	३८	१०७
१४	व्यवसाय कर	३७	२५५	३९६	४७५	४९९	५२४	५५०	१५७३
१५	अन्य कर	३७०	११६	१३२	१५८	१६६	१७५	१८३	५२४
१६	जलस्रोत सम्बन्धी अन्य दस्तुर			५	६	६	७	७	२०
१७	धरोटी सदरस्यहा			६	७	८	८	८	२४
१८	विज्ञापन कर			१	१	१	१	१	४
१९	कृषि तथा पशुजन्य व्यवसयिक कारोवारामा लाग्ने कर			२८	३४	३५	३७	३९	१११

क्र स	बजेटका स्रोतहरु	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	अनुमान तथा प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
						२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	
२	**राजस्व बाँडफाँड बाट प्राप्त आय**	४७४७४	६१४७५	५०७१७	७३५४१	७७२१८	८१०७९	८५१३३	२४३४३०
	नेपाल सरकार (भ्याट र अन्तशुल्क)	४६६३९	६०४९८	४९७७९	७१५००	७५०७५	७८८२९	८२७७०	२३६६७४
	प्रदेश सरकार (सवारी कर, घरजग्गा रजिष्ट्रेशन, मनोरञ्जन कर आदि)	८३५	९७७	९३८	२०४१	२१४३	२२५०	२३६३	६७५६
३	**रोयल्टी बाँडफाँट बाट प्राप्त राजस्व**	२८२	६१८	०	०	०	०	०	०
	वन रोयल्टी	२८०	६१८			०	०	०	०
	खानी तथा खनिज रोयल्टी	०	०			०	०	०	०
	पर्वतारोहण रोयल्टी	२	०				०	०	०
	विद्युत रोयल्टी	०	०			०	०	०	०
	पानी तथा अन्य	०	०			०	०	०	०

क स	बजेटका स्रोतहरु	२०७८/७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	अनुमान तथा प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
						२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	
	प्राकृतिक स्रोत								
४	**नेपाल सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	२३१०८३	२५५७६३	१८५२२९	१९८३४३	२०८२६०	२१८६७३	२२९६०७	६५६५४०
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	७४३००	८०१७२	५७४०७	७३२००	७६८६०	८०७०३	८४७३८	२४२३०१
	सशर्त अनुदान	१३६५४९	१३५५९१	११३१२५	११०१४३	११५६५०	१२१४३३	१२७५०४	३६४५८७
	समपुरक अनुदान	१४२०१	३५०००	३१९७	०	०	०	०	०
	विशेष अनुदान	६०३३	५०००	११५००	१५०००	१५७५०	१६५३८	१७३६४	४९६५२
५	**प्रदेश सरकार वित्तीय हस्तान्तरण**	९९५९	९२४०	१२१७९	२२४८६	२३६१०	२४७९१	२६०३०	७४४३१
	वित्तीय समानीकरण अनुदान	५०८२	५३४०	४१६०	५९५६	६२५४	६५६६	६८९५	१९७१५
	सशर्त अनुदान	२४७५	०	४३००	६६८०	७०१४	७३६५	७७३३	२२११२
	समपुरक अनुदान	२४०२	२५००	१३६६	२८५०	२९९३	३१४२	३२९९	९४३४
	विशेष अनुदान	०	१४००	२३५३	७०००	७३५०	७७१८	८१०३	२३१७१
६	**अन्य अनुदान**				०	०	०	०	०
७	**अन्तर स्थानीय तह**					०	०	०	०

क स	बजेटका स्रोतहरु	२०७८ /७९ को यथार्थ	२०७९/८० को यथार्थ	२०८०/८१ को यथार्थ	२०८१/८२ को अनुमानित	अनुमान तथा प्रक्षेपण			३ बर्षको प्रक्षेपण जम्मा
						२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५	
	साझेदारी रकम								
८	जनसहभागिता					०	०	०	०
९	आन्तरिक ऋण					०	०	०	०
१०	मौज्दात रकम	९२९५	१६४७५	१३४१२	१२९७३	१३६२२	१४३०३	१५०१८	४२९४३
ख.	जम्मा खर्च	३२१०९५	२८३६४८	३०९३८०	३०९५९९	३२५०७९	३४१३३३	३५८४००	१०२४८११
१	चालु खर्च	१७७९४५	१८५४२८	१९६८८७	२२४५०४	१९५०४७	२०४८००	२१५०४०	६१४८८७
२	पुंजीगत खर्च	१४३१५०	९८२२०	११२४९३	८५०९५	१३००३२	१३६५३३	१४३३६०	४०९९२५
४	वित्तीय व्यवस्था (सावा भुक्तानी र शेयर लगानी)								०
ग.	बचत (—) न्यून (+)	२०९९१	-६१७३९	४६१८४	०				०

२.७ बजेट विनियोजन र प्रक्षेपणको बाँडफाँट

आगामी तीन वर्षको बजेट अनुमान रप्र क्षेपणको विभिन्न आधारमा गरिएको तुलनात्मक विवरण देहाय बमोजिम रहेको छः

क. रणनीतिक स्तम्भको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

यस गाउँपालिकाको आवधिक योजनामा तर्जुमा नभएकोले रणनीतिकस्तम्भको आधारमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथाप्र क्षेपणसमावेश गरिएको छैन । तर जानकारीका लागि नमुना तालिकानं. २.४ माप्रस्तुत गरिएको छः

तालिका २.४४ : रणनीतिकस्तम्भको आधारमा आगामी तीन वर्षको अनुमान र प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

रकम रु हजारमा

रणनीतिक संकेत	रणनीतिक स्तम्भ	कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी बढाउने	८	२५१२१	८.१%	२६३७७	८.२%	२७६९६	११%
२	विकासका अवसरमा समतामुलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने	५	३११३६	१०.१%	२७७७६	८.७%	२९१६४	१२%
३	शिक्षा स्वास्थ्य खानेपानी जस्ता आधारभुत सेवाहरुको गुणस्तर र पहुँच अभिवृद्धि गर्दै मौलीक हकको प्रत्याभुती गर्ने।	६	१५२१७१	४९.२%	१५९७८०	४९.९%	१६७७६९	६७%
४	गुणस्तरीय पूर्वाधारमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	५	१९७६०	६.४%	२०७४८	६.५%	२१७८५	९%
५	वातावरणीय सन्तुलन एवं जलजमिन जंगल जैविक विविधता आदी प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।	२	२४००	०.८%	२५२०	०.८%	२६४६	१%
६	सुशासन सम्बन्धि नितिगत कानुनी एवं संस्थाथत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	६	७९०११	२५.५%	८२९६२	२५.९%	८७११०	३५%
	कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**	**३२०१६२**	**१००%**	**२४९०६०**	**१००%**

ख. प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

कार्यक्रम तथा आयोजनाको प्राथमिकताक्रम बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.५मा प्रस्तुत गरिएकोछ।

तालिका २.५५ : प्राथमिकताक्रमको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

रकम रु हजारमा

प्राथमिकता संकेत	प्राथमिकताक्रम	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
p१	प्राथमिकता पहिलो (p१)	१२	१४८०६३	४८%	१५५४६६	४९%	१६३२३९	४९%
p२	प्राथमिकता दोश्रो (p२)	२०	१६१५३६	५२%	१६३९०८	५१%	१७२१०३	५१%
	जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**	**३१९३७४**	**१००%**	**३३५३४३**	**१००%**

ग. दिगोविकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

दिगोविकास लक्ष्य बमोजिम आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.६ मा प्रस्तुत गरिएकोछ।

तालिका २.६६१ : दिगोविकास लक्ष्यको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

रकम रु हजारमा

सङ्केत नम्बर	दिगो विकास लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
SDG-१	गरिबीको अन्त्य	२	९४७१	३%	९९४५	३%	१०४४२	३%
SDG-२	शून्य भोकमरी	२	५७७१	२%	६०६०	२%	६३६३	२%
SDG-३	स्वस्थ जीवन	३	२९३१३	९%	३०७७९	१०%	३२३१८	१०%
SDG-४	गुणस्तरीय शिक्षा	२	११२६४८	३६%	११८२८०	३७%	१२४१९४	३७%
SDG-५	लैङ्गिक समानता	१	३०८०	१%	३२३४	१%	३३९६	१%
SDG-६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	१	१०२१०	३%	१०७२१	३%	११२५७	३%
SDG-७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	१	६००	०%	६३०	०%	६६२	०%

SDG-८	समावेशी आर्थिक वृद्धि,मर्यादित काम	२	१२७००	४%	१३३३५	४%	१४००२	४%
SDG-९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	४	६६५०	२%	६९८३	२%	७३३२	२%
SDG-१०	असमानता न्यूनीकरण	१	२७३५	१%	२८७२	१%	३०१५	१%
SDG-११	दिगो शहर र बस्ती	४	१४६६०	५%	१५३९३	५%	१६१६३	५%
SDG-१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	१	४००	०%	४२०	०%	४४१	०%
SDG-१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	१	२०००	१%	२१००	१%	२२०५	१%
SDG-१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	०	०	०%	०	०%	०	०%
SDG-१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	०	०	०%	०	०%	०	०%
SDG-१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	६	८३५११	२७%	८७६८७	२७%	९२०७१	२७%
SDG-१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी	१	१५८५०	५%	११७२५	४%	१२३१२	४%
	कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**	**३२०१६२**	**१००%**	**३३६१७०**	**१००%**

घ. लैंङ्गिक संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

लैंङ्गिक संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.७ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.७७ : लैंङ्गिक उत्तरदायीबजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

रकम रु हजारमा

सङ्केत नम्बर	जलवायू सङ्केत	आयोजना संख्या	२०८१/८२ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	निर्दिष्ट	३	९५३०	३%	१०००७	३%	१०५०७	३%
२	सहयोगी	१३	१४३७७५	४६%	१५०९६४	४७%	१५८५१२	४७%
३	तटस्थ	१६	१५६२९४	५०%	१५९१९१	५०%	१६७१५१	५०%
	कुल जम्मा	**३२**	३०९५९९	१००%	**३२०१६२**	**१००%**	**३३६१७०**	**१००%**

ङ. जलवायु संकेतको आधारमा तीन आर्थिक बर्षको अनुमान तथा प्रक्षेपण

जलवायु संकेत बमोजिम तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.८ मा प्रस्तुत छ।

तालिका २.८८ : जलवायु संकेतको बजेटको आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण (रु. हजारमा)

रकम रु हजारमा

सङ्केत नम्बर	जलवायू सङ्केत	आयोजना संख्या	२०८१/८२ को अनुमान		२०८२/८३ को प्रक्षेपण		२०८३/८४ को प्रक्षेपण	
			रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत	रकम	प्रतिशत
१	अत्यन्त सान्दर्भिक	३	७४५९	२%	७८३२	२%	८२२४	२%
२	सान्दर्भिक	६	३३३४३	११%	३५०१०	११%	३६७६१	११%
३	तटस्थ	२३	२६८७९७	८७%	२७७३२०	८७%	२९११८६	८७%
	कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**	**३२०१६२**	**१००%**	**३३६१७०**	**१००%**

२.८ विषय उपक्षेत्रगत बाँडफाँट

विषय उपक्षेत्रगत रुपमा आगामी तीन आर्थिक वर्षको बजेट अनुमान तथा प्रक्षेपण तालिका नं. २.९मा प्रस्तुत गरिएको छ। विषय उपक्षेत्रगत आधारमा तीन आर्थिक वर्षको बजेट, खर्च तथा स्रोतको अनुमान, कार्यक्रम तथा आयोजनागत बजेट, प्राथमिकीकरण र सांकेतीकरण सम्बन्धी विवरण अनुसूची३ समावेश गरिएको छ।

तालिका २.९९: आगामी तीन आ.व.को विषय उपक्षेत्रगत खर्चको बाँडफाटको प्रक्षेपण (रकमरु. हजारमा)

क्रस	विषयक्षेत्र/उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था
१	आर्थिक विकास	२०८१/८२	२५१२१	१४६३१	१०४९०	०
		२०८२/८३	२६३७७	१९४३६	६९४१	०
		२०८३/८४	२७६९६	२०४०८	७२८८	०
क	कृषि	२०८१/८२	४२५९	४२५९	०	०
		२०८२/८३	४४७२	२९०७	१५६५	०
		२०८३/८४	४६९६	३०५२	१६४३	०
ख	उद्योग	२०८१/८२	६४५०	६१६०	२९०	०
		२०८२/८३	६७७३	५४१८	१३५५	०
		२०८३/८४	७१११	५६८९	१४२२	०
ग	पर्यटन	२०८१/८२	११५००	२५००	९०००	०
		२०८२/८३	१२०७५	८४५३	३६२३	०
		२०८३/८४	१२६७९	८८७५	३८०४	०
घ	वित्तीय क्षेत्र	२०८१/८२	२००	२००	०	०
		२०८२/८३	२१०	६३	१४७	०
		२०८३/८४	२२१	६६	१५४	०
च	जलश्रोत तथा सिंचाई	२०८१/८२	१२००	०	१२००	०
		२०८२/८३	१२६०	१००८	२५२	०
		२०८३/८४	१३२३	१०५८	२६५	०
छ	पशुपन्छी विकास	२०८१/८२	१५१२	१५१२	०	०
		२०८२/८३	१५८८	१५८८	०	०
		२०८३/८४	१६६७	१६६७	०	०
२	सामाजिक विकास	२०८१/८२	१७३८३६	१२८२२६	४५७४०	०
		२०८२/८३	१८२५२८	१४७७८७	३४६२१	०
		२०८३/८४	१९१६५४	१५५०६४	३६३४६	०

क	शिक्षा	२०८१/८२	११२६४८	९५३३८	१७३१०	०
		२०८२/८३	११८२८०	१००५३८	१७७४२	०
		२०८३/८४	१२४१९४	१०५५६५	१८६२९	०
ख	स्वास्थ्य	२०८१/८२	२६९२३	२३८२३	३१००	०
		२०८२/८३	२८२६९	२४०२९	४२४०	०
		२०८३/८४	२९६८३	२५२३०	४४५२	०
ग	खानेपानी तथा सरसफाई	२०८१/८२	१०२१०	३६०	९८५०	०
		२०८२/८३	१०७२१	२१४४	८५७६	०
		२०८३/८४	११२५७	२२५१	९००५	०
घ	भाषा तथा संस्कृति	२०८१/८२	१५८५०	५००	१५३५०	०
		२०८२/८३	१६६४३	१४१४६	२४९६	०
		२०८३/८४	१७४७५	१४८५३	२६२१	०
ङ	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	२०८१/८२	३०८०	३०८०	०	०
		२०८२/८३	३२३४	३२३४	०	०
		२०८३/८४	३३९६	३३९६	०	०
च	युवा तथा खेलकुद	२०८१/८२	२३९०	२३९०	१३०	०
		२०८२/८३	२५१०	२२६०	१३०	०
		२०८३/८४	२६३५	२२६०	१३०	०
छ	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	२०८१/८२	२७३५	२७३५	०	०
		२०८२/८३	२८७२	१४३६	१४३६	०
		२०८३/८४	३०१५	१५०८	१५०८	०
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०८१/८२	**१९७६०**	**१८७४०**	**१०२०**	**०**
		२०८२/८३	**२०७४८**	**१५८३**	**१९१६५**	**०**
		२०८३/८४	**२१७८५**	**१०३४**	**२०७५१**	**०**
क	यातयात पूर्वाधार	२०८१/८२	१०९६०	१०९६०	०	०
		२०८२/८३	११५०८	५७५	१०९३३	०
		२०८३/८४	१२०८३	६०४	११४७९	०
ख	भवन आवास तथा सहरी विकास	२०८१/८२	७२५०	७२५०	०	०
		२०८२/८३	७६१३	२२८	७३८४	०
		२०८३/८४	७९९३	२४०	७७५३	०
ग	उर्जा	२०८१/८२	६००	३०	५७०	०
		२०८२/८३	६३०	६३०	०	०
		२०८३/८४	६६२	३३	६२८	०

छ	संचार तथा सूचना प्रबिधि	२०८१/८२	९५०	५००	४५०	०
		२०८२/८३	९९८	१५०	८४८	०
		२०८३/८४	१०४७	१५७	८९०	०
४	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	२०८१/८२	१५३३१	१२७८१	२५५०	०
		२०८२/८३	१६०९८	२४५०	१३१२३	५२५
		२०८३/८४	१६९०२	२८००	१४१०२	०
क	वातावरण तथा जलवायु	२०८१/८२	४००	३५०	५०	०
		२०८२/८३	४२०	३५०	७०	०
		२०८३/८४	४४१	३५०	९१	०
ख	विपद व्यवस्थापन	२०८१/८२	२०००	१५००	५००	०
		२०८२/८३	२१००	३५०	१७५०	०
		२०८३/८४	२२०५	३५०	१८५५	०
ग	मानब संशाधन विकास	२०८१/८२	५००	५००	०	०
		२०८२/८३	५२५	०	०	५२५
		२०८३/८४	५५१	३५०	२०१	०
घ	शान्ति तथा सुव्यवस्था	२०८१/८२	३५०	३५०	०	०
		२०८२/८३	३६८	३५०	१८	०
		२०८३/८४	३८६	३५०	३६	०
ङ	कानुन तथा न्याय	२०८१/८२	६५०	६५०	०	०
		२०८२/८३	६८३	३५०	३३३	०
		२०८३/८४	७१७	३५०	३६७	०
छ	शासन प्रणाली	२०८१/८२	१४६०	१४६०	०	०
		२०८२/८३	१५३३	३५०	११८३	०
		२०८३/८४	१६१०	३५०	१२६०	०
झ	श्रम तथा रोजगारी	२०८१/८२	९४७१	७४७१	२०००	०
		२०८२/८३	९९४५	३५०	९५९५	०
		२०८३/८४	१०४४२	३५०	१००९२	०
ठ	वित्तीय सुशासन	२०८१/८२	५००	५००	०	०
		२०८२/८३	५२५	३५०	१७५	०
		२०८३/८४	५५१	३५०	२०१	०
५	कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक	२०८१/८२	७५५५१	७१७७३	३७७८	०
		२०८२/८३	७६३०७	७२४९१	३८१५	०
		२०८३/८४	८३३	७९१	४२	०

क	**कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक**	२०८१/८२	७५५५१	७१७७३	३७७८	०
		२०८२/८३	७६३०७	७२४९१	३८१५	०
		२०८३/८४	८३३	७९१	४२	०
	जम्मा	**२०८१/८२**	**३०९५९९**	**२४६१५१**	**६३५७८**	**०**
		२०८२/८३	**३२२०५७**	**२४३७४८**	**७७६६५**	**५२५**
		२०८३/८४	**२५८८७१**	**१८००९७**	**७८५२९**	**०**

आर्थिक वर्ष २०८०/८१को विनियोजन र पछिल्लो दुई वर्षको प्रक्षेपण विषय उपक्षेत्रगत नतिजा, विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण, अपेक्षित उपलब्धि र विषय उपक्षेत्रगत अनुमानित बजेट परिच्छेद४ देखि परिच्छेद८ सम्म प्रस्तुत गरिएको छ।

परिच्छेद-३
आर्थिक वर्ष २०८१/८२ को विकास कार्यक्रम तथा बजेट

समष्टिगत आर्थिकखाका, नतिजाखाका र बजेटखाका साथै यस गाउँपालिकामा आगामी आर्थिक वर्ष सञ्चालन हुने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनालाई मध्यमकालीन खर्चसंरचनाको अभिन्न अंगको रूपमा वार्षिक विकास कार्यक्रम समावेश गरिएको छ।यसले मध्यमकालीन खर्चसंरचना थप प्रभावकारी हुने अपेक्षा गरिएको छ।

३.१ आर्थिकवर्ष २०८१/८२ विकास कार्यक्रम बजेटको बाँडफाँट

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा सञ्चालन हुने विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको बजेट बाँडफाँट देहाय अनुसार प्रस्तुत गरिएको छः

(क) खर्चका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

आर्थिक वर्ष २०८१/८२ लागि प्रस्तावित बजेटको चालु खर्च, पूँजीगत खर्च र वित्तीयव्यवस्थाको विनियोजित बजेट विवरण तालिका ३.१ मा उल्लेख गरिएको छ।विकास कार्यक्रमको विषय क्षेत्रगत विवरण रणनीतिक स्तम्भ , दिगोविकास लक्ष्य, लैङ्गिक संकेत, जलवायु संकेतका आधारमा विस्तृत विवरण अनुसूचीमा प्रस्तुत गरिएको छ।

क्र.सं.	खर्च	बजेट (रू. हजारमा)	
		रकम	प्रतिशत
१.	चालु	२३२८९६	७६%
२.	पूँजीगत	७२०२०	२४%
३.	वित्तियव्यवस्था	०	०%
	जम्मा	३०४९१६	१००%

(ख) रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

रणनीतिक स्तम्भका आधारमा विनियोजित बजेटको विवरण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छ।

रणनीतिक स्तम्भ	कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२को अनुमान	
		रकम	प्रतिशत
प्रतिस्पर्धात्मक लाभका क्षेत्रमा लगानी बढाउने	८	२५१२१	८.१%
विकासका अवसरमा समतामुलक पहुँच सुनिश्चित गर्ने	५	३११३६	१०.१%
शिक्षा स्वास्थ्य खानेपानी जस्ता आधारभुत सेवाहरुको गुणस्तर र पहुँच अभिवृद्धि गर्दै मौलीक हकको प्रत्याभुती गर्ने ।	६	१५२१७१	४९.२%
गुणस्तरीय पूर्वाधारमा सबैको पहुँच सुनिश्चित गर्ने	५	१९७६०	६.४%
वातावरणीय सन्तुलन एवं जलजमिन जंगल जैविक विविधता आदी प्राकृतिक स्रोत र सम्पदाको संरक्षण तथा विकास गर्ने ।	२	२४००	०.८%
सुशासन सम्बन्धि नितिगत कानुनी एवं संस्थाथत व्यवस्था गरी प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने ।	६	७९०११	२५.५%
कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**

(ग) प्राथमिकताको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

प्राथमिकताको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

प्राथमिकताक्रम	आयोजना/ कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२को अनुमान	
		रकम	प्रतिशत
प्राथमिकता पहिलो (P१)	१२	१४८०६३	४८%
प्राथमिकता दोश्रो (P२)	२०	१६१५३६	५२%
जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**

घ) दिगोविकास लक्ष्यको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट दिगोविकास लक्ष्यको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

संकेत नं	दिगोविकास लक्ष्य	आयोजना कार्यक्रम संख्या	२०८१/८२को अनुमान	
			रकम	प्रतिशत
SDG-१	गरिबीको अन्त्य	२	९४७१	३%
SDG-२	शून्य भोकमरी	२	५७७१	२%
SDG-३	स्वस्थ जीवन	३	२९३१३	९%
SDG-४	गुणस्तरीय शिक्षा	२	११२६४८	३६%
SDG-५	लैङ्गिक समानता	१	३०८०	१%
SDG-६	स्वच्छ पानी र सरसफाइ	१	१०२१०	३%
SDG-७	आधुनिक ऊर्जामा पहुँच	१	६००	०%
SDG-८	समावेशी आर्थिक वृद्धि,मर्यादित काम	२	१२७००	४%
SDG-९	उद्योग नविन खोज र पूर्वाधार	४	६६५०	२%
SDG-१०	असमानता न्यूनीकरण	१	२७३५	१%
SDG-११	दिगो शहर र बस्ती	४	१४६६०	५%
SDG-१२	दिगो उपभोग र उत्पादन	१	४००	०%
SDG-१३	जलवायु परिवर्तन अनुकुलन	१	२०००	१%
SDG-१४	सामुद्रिक स्रोतको उपयोग	०	०	०%
SDG-१५	भूसतह स्रोतको उपयोग	०	०	०%
SDG-१६	शान्ति, न्याय र सबल संस्था	६	८३५११	२७%
SDG-१७	दिगो विकासको लागि साझेदारी	१	१५८५०	५%
	कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**

(ङ) लैङ्गिक संकेतको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

लैङ्गिक संकेतको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

लैङ्गिकसङ्केत	आयोजना संख्या	२०८१/८२को अनुमान	
		रकम	प्रतिशत
निर्दिष्ट	३	९५३०	३%
सहयोगी	१३	१४३७७५	४६%
तटस्थ	१६	१५६२९४	५०%

कुल जम्मा	३२	३०९५९९	१००%

(च) जलवायु संकेतको आधारमा विकास कार्यक्रमको विनियोजित बजेट

जलवायु संकेतको आधारमा गरिएको विनियोजित बजेट देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

जलवायूसङ्केत	आयोजना संख्या	२०८१/८२को अनुमान	
		रकम	प्रतिशत
अत्यन्त सान्दर्भिक	३	७४५९	२%
सान्दर्भिक	६	३३३४३	११%
तटस्थ	२३	२६८७९७	८७%
कुल जम्मा	**३२**	**३०९५९९**	**१००%**

३.२ उपक्षेत्रगत विकास कार्यक्रम तथा आयोजनाको विवरण

आर्थिक वर्ष २०८१/८२मा विभिन्न शाखा, उपशाखा, वडाकार्यालय र एकाइ केन्द्रबाट जम्मा ३२ वटा आयोजना तथा कार्यक्रम सञ्चालन हुनेछन्। विषय उपक्षेत्रका आधारमा रणनीतिक स्तम्भ, प्राथमिकताक्रम, दिगोविकास लक्ष्य, लैंगिक र जलवायु संकेत अनुसार कार्यक्रम तथा आयोजनाको संख्यात्मक विवरण देहाय अनुसार तालिकामा प्रस्तुत गरिएको छः

क्र.सं.	आयोजना तथा कार्यक्रम विवरण		सांकेतीकरण			
		रणनीतिक स्तम्भ	प्राथमिकिकरण	दिगो विकास लक्ष्य सङ्केत	लैङ्गिक सङ्केत	जलवायु सङ्केत
१	कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ					
१	कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिबृदि कार्यक्रम	१	P१	२	२	१
२	जलश्रोत तथा सिंचाई					
२	साना सिंचाइ विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	१	P२	८	२	१
३	पशुंक्षी सेवा					
३	पशुपंक्षी पालन, नस्लसुधार, उत्पादन तथा प्रवर्धन कार्यक्रम	१	P२	२	२	२
४	पर्यटन तथा संस्कृति					
४	पर्यटन प्रवर्द्धन तथा पर्यटकीय पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	१	P२	८	२	२
५	उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय					
५	नवप्रवर्तनमा आधारित उद्यमशिलता आयाआर्जन कार्यक्रम	१	P२	९	१	३
६	गरीबि निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा)	१	P२	९	१	३

६	भूमि व्यवस्था, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी					
७	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	१	P२	९	३	३
८	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	१	P२	९	३	३
७	श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण					
९	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	२	P१	१	२	२
१०	अध्यक्ष रोजगार कार्यक्रम	२	P१	१	२	२
८	स्वास्थ्य तथा पोषण					
११	१० शैय्या आधारभूत अस्पताल निर्माण आयोजना	३	P१	३	३	३
१२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सालवसाली कार्यक्रम	३	P२	३	३	३
९	शिक्षा					
१३	शिक्षा क्षेत्र विकास सालवासी कार्यक्रम	३	P१	४	२	३
१४	खण्डेश्वरी मा वि भवन निर्माण	३	P१	४	३	३
१०	भाषा तथा संस्कृति					
१५	भाषा तथा संस्कृति मन्दिर निर्माण	२	P२		३	३
११	खानेपानी, सरसरफाई तथा स्वच्छता					
१६	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता संरचना निर्माण, मर्मत र दिगो सञ्चालन अन्य सालबसाली कार्यक्रम	३	P१	६	२	२
१२	महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग					
१७	महिला तथा लक्षित वर्ग ससक्तिकरण, क्षमता विकास तथ सिप विकास कार्यक्रम	२	P२	५	१	३
१३	युवा तथा खेलकुद					
१८	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम	३	P१	३	२	३
१४	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण					
१९	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	२	P१	१०	२	३
१५	आवास, भवन तथा शहरी विकास					
२०	प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	४	P२	१६	३	३

२१	भवन, आवास र बस्ती विकास र सार्वजनिक निर्माण अन्य सालबसाली कार्यक्रम	४	P१	११	३	३
१६	सडक, पुल तथा यातायात					
२२	सडक, पुल तथा यातायात सालबसाली कार्यक्रम	४	P२	११	३	३
१७	जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा					
२३	विद्युत विस्तार तथा उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	४	P१	७	३	३
१८	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि					
२४	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	४	P२	११	३	३
१९	वन, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन					
२५	वातावरण संरक्षण कार्यक्रम	५	P२	१२	३	३
२०	विपद जोखिम व्यवस्थापन					
२६	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	५	P२	१३	२	१
२१	स्थानीय नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन					
२७	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्धन कार्यक्रम	६	P२	१६	३	२
२२	मानब संशाधन विकास					
२८	मानब संशाधन विकास	६	P१	११	३	३
२३	शान्ति तथा सुव्यवस्था					
२९	शान्ति तथा सुव्यवस्था	६	P२	१६	२	३
२५	वित्तीय सुशासन					
३०	राजस्व सूचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	६	P२	१६	२	३
२६	शासन प्रणाली					
३१	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	६	P२	१६	३	३
२७	कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक					
३२	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	६	P२	१६	३	३

परिच्छेद-४
आर्थिक क्षेत्र

कृषि तथा खाद्यसुरक्षा, सिंचाई, पशुपंक्षी विकास, उद्योग तथा व्यापार, पर्यटन तथा संस्कृति, भूमिव्यवस्था तथा सहकारी, श्रम रोजगारी तथा गरिबी निवारण जस्ता उपक्षेत्रहरु यस परिच्छेदमा समेटिएको छ।यस परिच्छेदमा आर्थिक क्षेत्र अन्तर्गतका हरेक उपक्षेत्रको पृष्ठभूमि, समस्या तथा चुनौती, लक्ष्य, रणनीति, नतिजाखाका, त्रिवर्षीय खर्च तथा स्रोत अनुमान, आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण, अनुमान तथा जोखिम पक्षहरु समावेश गरिएका छन्।

४.१ कृषि, खाद्यसुरक्षा तथा सिंचाई

४.१.१ पृष्ठभूमि

सिँचाइ र खानेपानीका लागि स्थानीय खोला तथा मूलहरूमा स्रोतहरूमा निर्भर रहेको यो पालिकाका दर्जन बढी सिँचाइ आयोजना तथा स्थानीय कुलोहरूबाट सिँचाइ सुविधा उपलव्ध भइरहेको छ । अझ पनि उच्च भागका खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलव्ध हुन सकेको छैन र सिँचाइ सुविधा नपुगेका स्थानहरूमा खेतीको लागि आकाशे पानीमा निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता रहेको छ । यहाँका कृषकहरूले धान, गहुँ, मकै, फलफूलका साथै विभिन्न थरिका बेमौसमि तरकारी बालीको पनि उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । आवश्यक पूर्वाधार विकासको अभावमा सबै नागरिकले यथोचित रुपमा सिँचाइको लागि पानी व्यवस्थापन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन । मानव वस्तीको क्रमिक विकास र जलवायु परिवर्तन तथा विश्व तापमान वृद्धि साथै प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनका कारण पानीका स्रोतहरू सुक्ने क्रम जारी छ ।

गाउँपालिकाका २९ प्रतिशतको जमिनमा कुनै न कुनै प्रकारको सिँचाइको व्यवस्था भएको देखिन्छ । यस गाउँपालिकाको मूख्य जलाधार क्षेत्र भनेको चौलानी नदी रहेको छ । स—साना खोलाहरु पनी हिमालय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका हुदा मुख्य खोलाहरुमा पानीको मात्रा प्रयाप्त देखिन्छ । चौलानी नदी, गौलागाड, कापुखोला, घट्टेखोला, सेलाखोला, गोथीगाड, भिडखोला, कुरमुल लगायत स्रोतहरुले गाउँपालिकाका विभिन्न जमिनमा सिँचाइको उपलव्धता पुर्‍याएको छ ।

४.१.२ समस्या तथा चूनौति

यस गाउँपालिकामा कृषिको विकास तथा व्यवसायीकरणका समस्याहरूमा मुख्यतः बजारको अभाव, लगानीको अभाव तथा आधुनिक उपकरण तथा गुणस्तरीय विउविजन, मलखाद एवं औषधीहरूको अभाव तथा विक्री वितरण गर्न सडक यातायात तथा ढुवानीको समस्या रहेको अवस्था छ । यसैगरी व्यावसायिक खेती तथा बजारीकरणका लागि सिप तथा पूंजीको अभाव, स्थानीय स्तर विमा गर्ने निकायको अभावले गर्दा पहिरो, असिना आदिका कारणबाट वाली उत्पादनमा भैरहेको क्षतीप्रमुख समस्याको रुपमा रहेको पाईन्छ । अर्कोतर्फ कृषिमा लागत लाभको दृष्टिकोणमा खेती प्रणाली खर्चिलो हुनु, माटोको नियमित परीक्षण नहुनु जस्ता समस्या, व्यावसायिक सोचको कमी विद्यमान रहनु,कृषि संकलन केन्द्र नहुनु, कृषि पर्यटन तथा पकेट खेती विकास कार्यक्रम नहुनु एव प्रवर्द्धनात्मक कार्यक्रम संचालन नहुनु, कृषि उपजको सुरक्षित भण्डारको सुविधा नहुनु, अधिकांश कृषकहरूमा व्यावसायिक कृषि र पशुपालन सम्बन्धी प्राविधिक, व्यवस्थापकीय र बजारीकरण सम्बन्धी ज्ञान, सीप र प्रविधिको प्रयोगमा कमी हुनु रहेको छ । आर्थिक विकास संभावनाका क्षेत्रहरू प्रचुर भएपनि परम्परागत र निर्वाहमुखी खेती प्रणाली, व्यावसायिक ज्ञान तथा प्रविधि सम्बन्धी सूचनाको कमी,कर्जामा कम पहुँच, बजारोन्मुख खेती प्रणाली नहुनुका साथै कृषि विज्ञको समेत कमी भएको अवस्था पाइन्छ । स्थानीय हावापानी सुहाउँदो र बढी उत्पादन दिने खालको विभिन्न प्रजातीका बीउ बिजन उत्पादन गर्ने नर्सरी नहुँदा कृषकहरूले माग र आवश्यकता अनुसारको वोट विरुवा प्राप्त गर्न सकेका छैनन् । साथै जलवायु परिवर्तनको असरका कारण बालीमा देखापर्ने हानीकारक झार, रोग तथा किराहरूको प्रकोप लगायत पोषण र पानी सम्बन्धी जोखिममा वृद्धि भएको अवस्था छ । जडीबुटी उत्पादन विस्तार र बजारीकरण समस्या, संकलन साथै उत्पादनका लागि औजार उपकरणको कमी, वन्यजन्तुको समस्या समेत विद्यमान रहेको छ ।

क) कृषि पेशाबाट युवा तथा अन्य श्रमशक्तिको व्यापक पलायन भएकोले कृषि व्यवसायतर्फ आर्कषण गरी कृषकको लगानीबाट उचित प्रतिफल प्राप्त गर्न सक्ने स्थितिको निर्माण तुरुन्त गर्नुपर्ने ।

ख) कृषि क्षेत्रमा रहेको अदृष्य बेरोजगारीको अन्त्य गरिनुपर्ने ।

ग) अव्यवस्थित सहरीकरण, जग्गाको खण्डीकरण, घडेरीकरण, दोहरो भू-स्वामित्वको स्थिति मौजुदा रहनु।

घ) कृषिजन्य वस्तुहरूको उत्पादन र वितरणलाई लागत-प्रभावी बनाउन नसक्नु ।

ङ) आधुनिक कृषि प्रविधिमा पर्याप्त पहुँच नहुनु ।

च) कृषि पेशालाई सम्मानजनक र व्यवसायिक रूपमा स्थापित गर्न नसक्नु ।

४.१.३ सोच

कृषिको आधुनिकीकरण एवम् व्यवसायिकताको विकासद्वारा कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी र आत्मनिर्भर बनाउने ।

४.१.४ उद्देश्य

१. कृषि उत्पादन र उत्पादकत्व वृद्धि गरी गाउँपालिकाको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु ।

२. निर्वाहमुखी कृषि प्रणालीलाई दिगो र व्यावसायिक प्रणालीमा रुपान्तरण गर्नु ।

३. जैविक खेतीको प्रवर्द्धनमार्फत कृषि क्षेत्रको प्रतिस्पर्धात्मक क्षमता वृद्धि गरी अर्थतन्त्रमा टेवा पुऱ्याउनु।

४. पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यावसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य पदार्थको निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु।

४.१.५ रणनीति

क) कृषि क्षेत्रको उत्पादकत्व वृद्धि र आधुनिकीकरण गर्ने ।

ख) तुलनात्मक लाभ हुन सक्ने स्थानीय बालीनाली र आधारभूत खाद्यवस्तुको उपभोगमा आत्मनिर्भरता हासिल गर्ने।

ग) जलवायु परिवर्तन र प्रकोपबाट पर्ने नकारात्मक असर न्यूनीकरण गर्दै वातावरणमैत्री कृषि प्रविधिको विकास र विस्तार गर्ने ।

घ) कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

४.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ. व. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व. सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०।८१	२०८१।८२	२०८२।८३
आधारभूत खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत		८४	८८	९८	१००
स्वच्छ खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत		७८	८०	९५	१००
शौचालय भएका घरपरिवार	प्रतिशत		९०	९५	१००	१००
पाईपद्वारा वितरित पानी उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत		८४	८८	९०	१००
खानेपानीको स्रोत संरक्षण	सङ्ख्या		२९	३५	४०	४५
सेफ्टिटयांकी सहितको शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत		९०	९५	१००	१००
साधारण शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत		१०	५	०	०
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या		२	२	५	७
जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	प्रतिशत		७२	८०	८५	९५
उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत		७८	८०	९०	१००

४.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान			बजेटको स्रोत				
	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	४२५९	४२५९	०	०	०	३३७९	८८०	०
२०८२/८३	४४७१.९५	२९०६.७६८	१५६५.१८३	०	१५९.९०४५	३७९६.९७९	५१५.०६७	०
२०८३/८४	४६९५.५४८	३०५२.१०६	१६४३.४४२	०	१६७.८९९७	३९८६.८२७	५४०.८२०४	०

४.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (शुरु र समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	**कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ**				
१	कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिबृदि कार्यक्रम	पकेट क्षेत्र निर्माण गरी कृषकहरुलाई व्यवसायमा आत्मनिर्भर गराउने ।	२०८०/८१-२०८३/८४	४२५९	अपिहिमाल गाउँपालिका भित्र आलु, कोदो, जौं, राजुमा, ओखर ,स्याउ पकेट निर्माण गरिने।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्ः

क्र.सं.	उपक्षेत्र/कार्यक्रम/ आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	कृषि विकास तथा पशुपालन पकेट क्षेत्र निर्माण तथा प्रवर्द्धन अपिहिमाल गाउँपालिका भरी	स्याउ प्याकेट वडा नं. ३ र ४ मा संचालनमा रहेको, ओखर पकेट वडा नं. २,३	कृषि बजारसँग सम्बन्धित विभिन्न ३ प्रकारका संरचना तथा सुविधा निर्माण, स्तरोन्नति तथा मर्मत संभार हुने	कृषि उपज संकलन केन्द्र निर्माण तथा मर्मत, हाटबजार स्थापना, स्टल निर्माण, कोल्डस्टोर तथा कोल्ड च्याम्बर निर्माण तथा मर्मत, रष्टिक स्टोर निर्माण

४.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

अपिहिमाल गाउँपालिकालाई कृषि क्षेत्रको रुपमा विकास गरिएपनि यसक्षेत्रमा कृषि कार्यसँगै बालीनालीमा देखापर्ने रोग किराहरुको पूर्वानुमान गर्न नसक्नु तथा जंगली जनावरहरुलाई नियन्त्रण गर्न नसक्नाले पनि कृषि उत्पादन बढाउन सकिएको छैन । त्यसैगरी बजेट अभावका कारण प्राकृतिक मुहानको आवश्यक संरक्षण गर्न आवश्यक पहल गर्न सकिएको छैन।

४.२ पशुपंक्षी सेवा

४.२.१ पृष्ठभूमि

अपिहिमाल गाउँपालिकाका नागरिकहरूको जीविकोपार्जनको मुख्य स्रोतको रूपमा कृषि व्यवसाय रहेको छ। अझैसम्म पनि परम्परागत पद्धतिमा आधारित यहाँको पशुपालन व्यवसाय निर्वाहमुखी मात्र बनेको छ भने भर्खर मात्र व्यावसायिक रुपमा पशुपालनतर्फ प्रयासहरू शुरु हुन थालेका छन्। अझैपनि व्यवसायिक रुपमा पशुपालन व्यवसायलाई आम्दानीको रुपमा विकास गर्न सकिएको छैन ।

४.२.२ समस्या तथा चुनौती

अपिहिमाल गाउँपालिकामा व्यवसायिक पशुपालनको विकास पर्याप्त नहुनु, पशुपालनमा आधुनिक प्रविधिको प्रयोग न्युन हुनु, उत्पादन र पर्याप्त बजारीकरणको अभावले गर्दा कृषि कार्यमा रुची कमी हुँदै जानु, युवा जनशक्ति वैदेशिक रोजगारीमा

आकर्षित हुनु, कृषिजन्य जमिन पूर्वाधार तथा बस्ती विकासकालागि प्रयोग हुनु, उन्नत जातका विउ, नस्लको पहुँचको अभाव पनि कृषि तथा पशुपालन विकासका समस्याका रुपमा रहेका छन् ।

चुनौतिहरु

१. पशुपालन व्यवसायतर्फ कृषकहरुलाई आकर्षित गर्न नसक्नु ।

२. पशुपालन व्यवसायमा लगानी आकर्षित गर्न सकिएको छैन ।

४.२.३ सोच

कृषिको आधुनिकीकरण एवम् व्यवसायिकताको विकासद्वारा कृषि तथा पशुपालन क्षेत्रलाई प्रतिस्पर्धी र आत्मनिर्भर बनाउने।

४.२.४ उद्देश्य

१. पशुपन्छी पालनलाई प्रविधियुक्त र व्यवसायिक बनाई पशुपन्छी जन्य पदार्थको आयात घटाउदै निर्यात प्रवर्द्धन गर्नु।

२. गाउँपालिकालाई कुपोषण मुक्त बनाउनु।

४.२.५ रणनीति

१. कृषकलाई पशुपन्छी पालन तथा पशुपन्छीजन्य व्यवसायमा प्रेरित गरी आत्मनिर्भर हुने कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने।

२. गाउँपालिका बासीलाई पोषणयुक्त खानेकुरा खान पाउने सुनिश्चितता गर्ने।

४.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
व्यवसायिक पशुपालन फर्म	सङ्ख्या	५	३४	४०	४५	५०
अण्डाको उत्पादकत्व	सङ्ख्या (हजारमा)	३	५	१०	२०	३०
दुधको उत्पादकत्व	लीटर (हजारमा)	५	१०	१५	२०	३०
मासुको उत्पादकत्व	मेट्रिक टन	२८००	२८०५	२८१०	२१०	
पशु प्राविधिक	जना	९	१०	१२	१३	१५

४.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	१५१२	१५१२	०	०	०	१५१२	०	०
२०८२/८३	१५८८	१५८८	०	०	०	१५८८	०	०
२०८३/८४	१६६७	१६६७	०	०	०	१६६७	०	०

४.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम/आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	पशुपंक्षी पालन, नस्लसुधार, उत्पादन तथा प्रवर्धन कार्यक्रम	मासुमा आत्म निर्भर हुने पशुपंक्षीजन्य उत्पादनको प्रशोधन, विविधिकरण र बजार प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली	१५१२	वार्षिक रुपमा २००० भेडा उत्पादन गराई विक्रि गराउने। वार्षिक रुपमा दुध,घ्यु मासु उत्पादन गरी बिक्री वितरण गराउने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८०/८१मा सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्ः

क्र.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	पशुपंक्षी पालन, नस्लसुधार, उत्पादन तथा प्रवर्धन कार्यक्रम	वडा नं १,२,३ र ६ मा भेडा पालन समुह गठन गरी उन्नत जातका भेडा वितरण गरिएको, खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लि संग भेडा बाखा खरिदका लागि सम्झौता भएको	*मासुमा आत्मनिर्भर हुने *आयआर्जनमा वृद्धि भइ गरिवि न्युनिकरण हुने । *आगामी वर्षहरुमा समेत उत्पादनमा जोड दिई कृषकहरुलाई कृषि उत्पादनमा आत्मनिर्भर गराउने।	* नस्ल सुधार कार्यक्रम गरिने । * औषधी उपचार * बजारीकरणमा सहयोग * कृषकहरुलाई वजार संग जोड्ने * कृषकहरुले उत्पादन गरेका कृषि जन्य उत्पादन विक्रि वितरणका लागि खाद्य तथा व्यापार कम्पनी लि संग समन्वय गर्ने ।

४.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

आधुनिक तवरबाट पशुपालन व्यवसाय सञ्चालन गर्नका लागि कृषकहरु आकर्षित नहुनु तथा ठुलो लगानि गर्दा बजार अभावका कारणले व्यवसाय फस्टाउनुको साटो घाटा हुने देखिन्छ। त्यसैगरी पशुपालन व्यवसायमा युवा पुस्ताले नयाँ प्रविधिका साथ यस क्षेत्रमा लगानी गर्न मञ्जुर नहुनु पनि यस क्षेत्रमा रहेको समस्या हो ।

४.३ उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय

४.३.१पृष्ठभूमि

उद्योग तथा वाणिज्य क्षेत्र अपिहिमाल गाउँपालिकाको अर्थतन्त्रको महत्वपूर्ण आधार हो । नेपालको संविधानले तुलनात्मक लाभका क्षेत्रको पहिचान गरी उद्योगको विकास र विस्तार गर्ने, स्वदेशी लगानीलाई प्रोत्साहन गर्ने, वैदेशिक पुंजी आकर्षित गर्ने, औद्योगिक पूर्वाधार निर्माण गर्ने, स्थानीय श्रम सिपको उपयोग गर्ने, व्यापारिक स्वच्छता र अनुशासन कायम राख्दै उपभोक्ता हित संरक्षण गर्ने आदि नीति लिएको छ । स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले लघु, घरेलु र साना उद्योगको दर्ता, नवीकरण, खारेजी, नियमन, प्रवर्द्धन र व्यवस्थापन एवं उद्यमशिलता विकास र प्रवर्द्धनको आधिकार दिएको छ । साथै स्थानीय सेवाको व्यवस्थापन, स्थानीय वजार व्यवस्थापन आदि कुराहरू स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रमा पर्दछन् । विकासको संरचना र प्रविधिहरूमा आएका प्रगतिहरूले गाउँपालिकाका कुनै पनि बस्तीहरू वाह्य क्षेत्र वा वजारबाट हुने आयात निर्यातबाट अलग रहन सकेको अवस्था छैन ।

गाउँपालिकामा साना ठूला गरी करीव ७८ जति साना व्यापार व्यवसाय रहेका छन् । अपिहिमाल गाउँपालिकामा खड्केश्वरी, मकरीगाड, धुसा र पाथा लगायतका साना ठूला प्रमुख व्यापारिक बजार केन्द्रहरू रहेका छन् । स्थानीय स्तरमा उत्पादन हुने खाद्य तथा कच्चा पदार्थको बजार मुलत लाटिनाथ र गोकुलेश्वर बजार क्षेत्र नै हुन् । अमिलो, कागती, सिमी, ताजा तरकारी र विभिन्न जडिबुटीहरू यहाँबाट निर्यात हुने गरेको छ । भौगोलिक हिसावबाट विविधता रहेको यस पालिका भित्र खाद्यान्नको विनिमयमा एक आपसमा आश्रित रहेको अवस्था छ । मुख्य रुपमा लताकपडा, शिक्षा, स्वास्थ्य, संचार तथा यातायातका साधनहरू र कृषि तथा पशुपन्छिका लागि चाहिने मल, विषादि, दाना र औषधिहरू नै पालिका भित्र आपुर्ति हुने प्रमुख वस्तुहरू हुन् । विगतका तथ्याङ्कलाई हेर्दा गाउँपालिकाको वित्तिय संचिति ऋणात्मक देखिन्छ । आयातलाई निर्यातले प्रतिस्थापन गर्न पालिका भित्र वस्तुहरूको उत्पादन र विविधिकरण गर्न आवश्यक देखिन्छ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

यस गाउँपालिका क्षेत्र भित्र उद्योग सम्बन्धी जानकारीको अभाव, घरेलु उद्योग सम्बन्धी तालिम पर्याप्त नहुनु, उद्योग संचालनका लागि पर्याप्त लगानीको व्यवस्था नहुनु, दक्ष जनशक्तिको उपलव्धता स्थानीयस्तरमा नहुनु जस्ता प्रमुख समस्याहरू रहेका छन् । साथै उत्पादन भएता पनि बाँसबाट सामग्री निर्माण गर्ने सीपको कमी रहेको देखिन्छ भने यसका अतिरिक्त अन्य उत्पादनमा समेत उत्पादनमुखी बजारको व्यवस्थापन नहुनु, व्यावसायिक सुचना केन्द्रको कमी जस्ता पक्षपनि उद्योग व्यवसाय विकासको प्रमुख समस्याको रुपमा रहेको छ ।

ग्रामीण क्षेत्रको वित्तिय स्रोत पुन शहर तर्फ फर्किदा ग्रामीण क्षेत्र उत्पादन स्थलबाट उपभोग गर्ने वजारका रुपमा रुपान्तरण हुनु रहेको छ । निर्यात वृद्धि गर्न ग्रामीण क्षेत्र हुने उत्पादनका क्षेत्र र परिमाणमा वृद्धि गर्न लगानी गर्ने स्रोतको व्यवस्था गर्नु चुनौती रहेको छ । कच्चा पदार्थ उत्पादनमा आवश्यक सिप, ज्ञान, वजार सुचना र ढुवानीलाई अर्को चुनौतीका रुपमा लिइएको छ ।

४.४.३ सोच

स्थानीय कच्चा पदार्थ र सीपमा आधारित उद्योग व्यवसायको सिर्जना, विकास तथा औद्यौगिक उत्पादनमा वृद्धि गर्ने ।

४.४.४ उद्देश्य

१. गाउँपालिका भित्रको आपूर्ति प्रणालीलाई प्रभावकारी एवम् दिगो बनाउनु ।

२. स्थानीय स्रोत, कच्चा पदार्थ, सीप र साधनको अधिकतम परिचालन गर्नु ।

३. उत्पादित वस्तुहरूको बिक्री वितरणकालागि बजार व्यवस्थापन गर्नु ।

४. वाणिज्य क्षेत्रलाई स्थानीय अर्थतन्त्रको महत्त्वपूर्ण अङ्गको रूपमा विकास गर्नु ।

४.४.५ रणनीति

१. अत्यावस्यक सामाग्रीहरूको सहज आपूर्तिको सुनिश्चितता गर्ने।

२. स्थानीय स्रोतमा आधारित कच्चा पदार्थको प्रशोधन गर्न तथा उद्योग सञ्चालन गर्न सहजिकरण एवम् प्रोत्साहन गर्ने।

३. स्थानीय उत्पादनलाई गुणस्तरीयता सुनिश्चित गर्दै औद्योगिक वस्तुको बजारीकरण गर्ने।

४. तुलनात्मक लाभका वस्तु तथा सेवाहरूको पहिचान गरी निर्यातयोग्य हुने वस्तु तथा सेवाको उत्पादकत्वमा बृद्धि गर्न आवश्यक कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्ने ।

४.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०८०/८१ सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८१/८२ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८२/८३	२०८३/८४	२०८४/८५
दर्ता भएका उद्योग व्यवसाय	संख्या	२५५	३३५	४१५	४१५	४१५
उद्योग व्यवसायबाट सिर्जित रोजगारी	संख्या	१४०	१८०	२२०	२२०	२२०
व्यवसायिक क्षेत्रको वार्षिक उत्पादनको हिस्सा	रु हजारमा	२३३८१०	२३३८२०	२३३८५०	२३३८५०	२३३८५०
साझा सुविधा केन्द्र निर्माण	संख्या	१				

४.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	६४५०	६१६०	२९०	०	५०	३३००	३१००	०
२०८२/८३	६७७३	५४१८	१३५५	०	०	६७७३	०	०
२०८३/८४	७१११	५६८९	१४२२	०	०	७१११	०	०

४.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	ग्रामीण औद्योगिक ग्राम निर्माण	औद्योगिक ग्राम निर्माण	२०७९/०८० देखि २०८३/०८४ सम्म	०	औद्योगिक ग्राम निर्माण पश्चात रोजगारी सृजना हुने ।
२	गरीबि निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा)	लघु उद्यमको सिर्जना र विकास द्वारा न्यून आय भएका तथा विपन्न वर्गको गरिबी घटाउनु	सालबसाली	३४५०	उद्यमीहरु सृजना हुने
३	नवप्रवर्तनमा आधारित उद्यमशिलता आयाआर्जन कार्यक्रम			३०००	

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	ग्रामीण औद्योगिक ग्राम निर्माण	औद्योगिक ग्राम स्थापना भई संरचना निर्माण कार्य संचालनमा रहेको ।	औद्योगिक ग्राम भित्र संरचना निर्माण गरिसक्ने ।	* भवनहरु निर्माण गर्ने । * औद्योगिक ग्राम संचालनका लागि निती निर्माण गर्ने
२	गरीबि निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा)	वार्षिक २१० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति हुने	वार्षिक ९० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति हुने	सामाजिक परिचालन, संभाव्यता अध्ययन, व्यवसाय छनौट, उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम, वित्तीय पहुँच, गतिशिल प्रविधि हस्तान्तरण, बजार र बजारीकरण र स्तरोन्नति
३	नवप्रवर्तनमा आधारित उद्यमशिलता आयाआर्जन कार्यक्रम	वार्षिक २१० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति हुने	वार्षिक ९० वटा लघु उद्यम तथा व्यवसाय सिर्जना र स्तरोन्नति हुने	सामाजिक परिचालन, संभाव्यता अध्ययन, व्यवसाय छनौट, उद्यमशीलता तथा सीप विकास तालिम, वित्तीय पहुँच, गतिशिल प्रविधि हस्तान्तरण, बजार र बजारीकरण र स्तरोन्नति

४.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

उद्यम विकासको सम्भावना हुँदा हुदै पनि यस क्षेत्रमा उत्पादित वस्तुलाई बजारसम्म पुऱ्याउनुका साथै बढ्दो प्रतिस्पर्धी बजारका अगाडि लघु उद्यमबाट उत्पादित बस्तुले बजारमा टिक्न नसक्ने देखिन्छ । त्यसैगरी यहाँ उद्योगका लागि पर्याप्त लगानी गरी व्यवसाय सञ्चालन गर्न नसक्ने देखिन्छ ।

४.४ पर्यटन, सम्पदा तथा संस्कृति

४.४.१ पृष्ठभूमि

अपिहिमाल गाउँपालिका धार्मिक—सांस्कृतिक तथा जैविक विविधताको धनी, प्राकृतिक स्रोतको खानी र मनोरम सौन्दर्य स्थलको धनी छ । यस क्षेत्रमा पाइने जैविक विविधता, विविध सांस्कृतिक सम्पदा र प्राकृतिक मनोरम सुन्दरताले यस गाउँपालिकाको महत्त्वलाई झनै बढाएको छ। मनोरम पहाड तथा हिमालको दृश्य, विभिन्न प्रजातिको गुराँस सहितको हरियो वनजङ्गल, डाँडाकाँडाबाट देखिने आकर्षक दृश्य, ऐतिहासिक तथा पुरातात्विक धरोहर, प्राकृतिक तथा सांस्कृतिक सम्पदा, रीतिरिवाज, भेषभूषा, कलाकौशल र शान्त एवम् स्वच्छ वातावरण नै यस क्षेत्रको पर्यटनका सम्भावित क्षेत्रहरू हुन्।

भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी स्थानीयस्तरको नीति, कानुन, मापदण्ड, योजना, कार्यान्वयन, अनगुमन र नियमन, पुरातत्व, प्राचीन स्मारक तथा संग्रहालयको संरक्षण, सम्भार, प्रवर्द्धन र विकास, परम्परागत जात्रा

तथा पर्वको सञ्चालन र व्यवस्थापन, प्रचलित कानुन बिरुद्धका कुरीति तथा कुसंस्कार बिरुद्ध सामाजिक परिचालन सम्बन्धी कार्य, भाषा, संस्कृति र ललितकलाको संरक्षण र विकास सम्बन्धी अन्य कार्यलाई स्थानीय सरकारको कार्यक्षेत्रका रूपमा उल्लेख गरेको छ। विभिन्न जात जाति, भाषाभाषीको मौलिक एवम् परम्परागत संस्कृतिको जगेर्नाका साथै भावी पुस्तालाई समयानुकूल हस्तान्तरण गर्नु आवश्यक छ भने पुरातात्विक र ऐतिहासिक सम्पदाको संरक्षण र संवर्द्धन गर्न पनि उत्तिकै जरुरी छ। साथै यसबाट धार्मिक पर्यटन प्रवर्द्धन गर्दै आर्थिक उत्थान पनि गर्न सकिन्छ।

४.४.२ समस्या तथा चुनौती

धार्मिक स्थलहरूको मर्मत सम्भार, पर्यटकीय स्थलको पहिचान र प्रचार प्रसारमा कमी, पर्यटक स्तरका होटल तथा रेष्टुराँहरू संचालनमा कमी, आधुनिक तथा आयातित संस्कृतिको बढ्दो प्रभाव रहेको एवं व्यावसायिक होमस्टे समेत प्रयास नरहेको अवस्था छ। यसैगरी, पर्यटकीय स्थलहरूमा मोटरेवल वाटो पुग्न सकेको छैन। पर्यटन पदमार्गको मर्मत र नयां पदमार्ग निर्माण हुन सकेको छैन। गाउँपालिका भित्र वाह्य संस्कृतिको प्रभावका कारण मौलिक भेषभुषा, भाषा तथा संस्कृतिको ह्रास हुँदै गएको छ। यस क्षेत्रमा रहेका ऐतिहासिक सम्पदा र भाषा तथा संस्कृतिको संरक्षण र सम्बद्र्धनमा पर्याप्त ध्यान पुगेको छैन। पश्चिमी तथा आधुनिक संस्कृतिको प्रभाव रहेको छ। मौलिक साँस्कृतिक अभ्यास र मौलिक ज्ञानको संरक्षणमा कमी रहेको छ।

पर्यटकहरूलाई आकर्षण गर्ने जैविक विविधता कायम गर्नु, लालिगुरांस लगायतका विरुवाको संरक्षण गर्नु, पर्यटकीय पदमार्गमा होटल, खाजा पसलहरू सञ्चालन गर्नु चुनौतीका रुपमा रहेका छन। त्यसैगरी, भौगोलिक बिकटताका कारण पर्यटकीय पूर्वाधार विकास खर्चिलो हुनु, युवावर्ग विदेश जाने क्रम अत्यधिक हुँदा पर्यटन विकासकालागि आवश्यक मानव स्रोत संसाधन व्यवस्थापन गर्न गाह्रो हुनु, ठूला योजनामा लगानी गर्न स्थानीय निजी क्षेत्र सक्षम नहुँदा पर्यटकीय पूर्वाधार विकास अपुरो हुने अवस्था सृजना हुनु गाउँपालिकाका पर्यटन पूर्वाधार विकासका चुनौतीहरू हुन्।

४.४.३ सोच

ऐतिहासिक सम्पदा तथा मौलिक कला संस्कृतिहरूको जगेर्ना गर्दै अपिहिमाललाई आकर्षक र मनोरम पर्यटकीय गन्तव्यका रूपमा विकास गर्ने।

४.४.४ उद्देश्य

१. पर्यटकीय पूर्वाधारहरूको विकास गर्नु ।

२. मानव संसाधन विकास गर्नु ।

३. पर्यटकीय स्रोतसाधनको व्यवस्थापन गर्नु ।

४. विभिन्न धर्म, भाषा, संस्कृति, कला, साहित्य र परम्पराको संरक्षण र सम्वर्द्धन गर्नु ।

५. विभिन्न ऐतिहासिक, पुरातात्विक, धार्मिक र सांस्कृतिक सम्पदाको पुनःनिर्माण, जीर्णोद्धार र व्यवस्थापन गर्नु।

४.४.५ रणनीति

१. गाउँपालिकामा सञ्चालनमा रहेका होटेल र चियापसलहरूको सेवाको स्तरोन्नति गर्ने।

२. पर्यटकीय स्थलहरूको प्रचारप्रसार गर्ने।

३. पर्यटन क्षेत्रको विकासकालागि आवश्यक पूर्वाधारहरूको विकास गर्ने।

४. पुरातात्विक एवम् मौलिक सम्पदा, जातीय संस्कृति र गुठीहरूको संरक्षण, संबर्धन र अभिलेखीकरण गर्न संस्थागत संरचनाको निर्माण र परिचालन गर्ने ।

५. जीर्ण अवस्थामा रहेका ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा सांस्कृतिक महत्त्वका सम्पदाहरूको पहिचान गरी तिनीहरूको जीर्णोद्धार, संरक्षण र विकास गर्ने ।

६. भौतिक एवम् अभौतिक संस्कृतिको संरक्षण गर्न सांस्कृतिक प्रोफाइल तयार गरी अद्यावधिक गर्ने ।

४.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
पर्यटन तथा संस्कृति क्षेत्रमा रोजगार	जना					
प्रवर्द्धित र स्तरोन्नत पर्यटकीय सम्पदा र गन्तव्य	संख्या					
भ्रमण गर्ने आन्तरिक पर्यटक	संख्या					
आगमन हुने वार्षिक वाह्य पर्यटक	संख्या					
संरक्षित र प्रवर्द्धित साँस्कृतिक सम्पदा	संख्या					
उपलब्ध पर्यटकीय सेवा तथा सुविधाको प्रकार	संख्या					
पर्यटन सम्बन्धी अध्ययन र अनुसन्धान (वार्षिक)	संख्या					
पर्यटनमा क्रियाशिल संरचना र संस्था	संख्या					
होमस्टे सञ्चालन भएका स्थान	संख्या					
कला तथा संस्कृतीमा क्रियाशिल श्रष्टा	जना					

४.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	११५००	२५००	९०००	०	०	८५००	३०००	०
२०८२/८३	१२०७५	८४५३	३६२३	०	०	१२०७५	०	०
२०८३/८४	१२६७९	८८७५	३८०४	०	०	१२६७९	०	०

४.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	पर्यटन प्रवर्द्धन तथा पर्यटकीय पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	पर्यटकीय गन्तव्य र सम्पदाको संरक्षण तथा व्यवस्थापन गर्नु	२०७९/०८० देखि २०८३/०८४ सम्म	११५००	*पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण गरिने । *होमस्टे घर निर्माण *होमस्टे संचालकहरुलाई तालिम तथा व्यवस्थापनमा सहयोग ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

क्र.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	पर्यटन प्रवर्द्धन तथा पर्यटकीय पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	२० किलोमिटर पद मार्ग निर्माण भएको	७० किलोमिटर पदमार्ग निर्माण गर्ने	* पर्यटकीय पदमार्ग निर्माण गरिने ।
२	घरबास (होमस्टे) प्रवर्द्धन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	पदमार्ग क्षेत्रमा ५ वटा होमस्टे संचालनमा रहेका	पदमार्ग क्षेत्रमा आवश्यक्ताका आधारमा व्यवस्थापन संगै होमस्टे निर्माण गरिने	*होमस्टे घर निर्माण * होमस्टे संचालकहरुलाई तालिम तथा व्यवस्थापनमा सहयोग ।

४.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

धार्मिक क्षेत्र थुप्रै भएकाले सबै क्षेत्रको संरक्षणमा ध्यान दिनका लागि पर्याप्त बजेटको अभाव हुन सक्छ । पहिचान गरिएका पर्यटकीय क्षेत्रको विकास गरेमा पनि पर्यटकलाई यस क्षेत्रमा भित्र्याउन नसकेमा लगानी खेर जाने र संरक्षणको अभावमा जीर्ण हुने जोखिम रहन्छ ।

४.५ भूमिव्यवस्था, सिँचाई, बैंक, वित्त तथा सहकारी

५.५.१ पृष्ठभूमि

सिँचाइ र खानेपानीका लागि स्थानीय खोला तथा मूलहरूमा स्रोतहरूमा निर्भर रहेको यो पालिकाका दर्जन बढी सिँचाइ आयोजना तथा स्थानीय कुलोहरूबाट सिँचाइ सुविधा उपलब्ध भइरहेको छ। अझ पनि उच्च भागका खेतीयोग्य जमिनमा सिँचाइ सुविधा उपलब्ध हुन सकेको छैन र सिँचाइ सुविधा नपुगेका स्थानहरूमा खेतीको लागि आकाशे पानीमा निर्भर रहनु पर्ने बाध्यता रहेको छ। यहाँका कृषकहरूले धान, गहुँ, मकै, फलफूलका साथै विभिन्न थरिका बेमौसमि तरकारी बालीको पनि उत्पादन गर्ने गरेको पाइन्छ । आवश्यक पूर्वाधार विकासको अभावमा सबै नागरिकले यथोचित रुपमा सिँचाइको लागि पानी व्यवस्थापन गर्न सकिरहेको अवस्था छैन। मानव वस्तीको क्रमिक विकास र जलवायु परिवर्तन तथा विश्व तापमान वृद्धि साथै प्राकृतिक स्रोतको अत्यधिक दोहनका कारण पानीका स्रोतहरू सुक्ने क्रम जारी छ।

गाउँपालिकाका २९ प्रतिशतको जमिनमा कुनै न कुनै प्रकारको सिँचाइको व्यवस्था भएको देखिन्छ। यस गाउँपालिकाको मूख्य जलाधार क्षेत्र भनेको चौलानी नदी रहेको छ। स—साना खोलाहरु पनी हिमालय क्षेत्रबाट उत्पन्न भएका हुदा मुख्य

खोलाहरुमा पानीको मात्रा प्रयाप्त देखिन्छ। चौलानी नदी, गौलागाड, कापुखोला, घट्टेखोला, सेलाखोला, गोथीगाड, भिडखोला, कुरमुल लगायत स्रोतहरुले गाउँपालिकाका विभिन्न जमिनमा सिँचाइको उपलव्धता पुऱ्याएको छ।

४.५.२ समस्या तथा चुनौती

१. पहाडी र जटिल भू—धरातल भएकाले सिंचाइ योजना निर्माण खर्चिलो र कठिन ।

२. कृषियोग्य जमिनमा सर्वयाम सिंचाइ सुविधा उपलव्ध गराउन नसक्नु,

३. कृषि र सिंचाइ बीच अन्तरसम्बन्ध स्थापना नहुनु,

४. सिंचाइ आयोजनाहरू पूर्ण क्षमतामा उपयोग नहुनु,

५. स्थानीय समुदायहरूद्वारा सञ्चालन भईआएका परम्परागत सिंचाइ प्रणालीका कुलाहरूको संरक्षण हुन नसक्नु,

६. सिंचाइ कुलाहरूको मर्मत सम्भारमा लाभग्राही उपभोक्ता समितिहरूलाई जिम्मेवार बनाउन नसक्नु,

७. सहकारी स्थापना अनुदानका लागि मात्र स्थापना भएका आभास हनु ।

८. सहकारीलाई नियमन तथा व्यवस्थापन गर्न अझे पनि समस्या रहेको छ ।

४.५.३ सोच

सिंचाइ प्रणालीको विकास र जलस्रोतको व्यवस्थापनबाट कृषिजन्य उत्पादनमा वृद्धि गर्ने।

४.५.४ उद्देश्य

१. परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार गर्दै नयाँ वैकल्पिक सिंचाइ स्रोतको पहिचान गर्नु ।

२. कृषियोग्य जमिनमा सिंचाइको पहुँच बृद्धि गर्न दिगो सिंचाइ प्रणालीको विकास तथा व्यवस्थापन गर्नु ।

४.५.५ रणनीति

१. परम्परागत सिंचाइ संरचनामा सुधार र व्यवस्थापनबाट खाद्य असुरक्षित क्षेत्रहरूलाई प्राथमिकतामा राखी सिंचाइको पहुँच बृद्धि गर्ने ।

२. आधारभूत सिंचाइको पहुँच नपुगेका कृषिजन्य क्षेत्रहरूमा वैकल्पिक स्रोतहरूको व्यवस्थापन गरी सिंचाइको पहुँच बृद्धि गर्ने ।

३. खेतीयोग्य जमिन भएको तर सिंचाइको पहुँच नपुगेको वा अपर्याप्त भएको क्षेत्रमा प्राथमिकताको आधारमा सिंचाइको पहुँच बृद्धि गरिनेछ ।

४. दिगो सिंचाइ प्रणालीको लागि संरचनाको विकास र व्यवस्थापन गर्ने ।

४.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
वर्षैभरी सिचाई हुने भूमि	हेक्टर	९३५	९३६	९४१	९४१	९४१
मौषमी सिचाई हुने	हेक्टर	३३९	३३८	३३७	३३७	३३७
जम्मा सिचित क्षेत्रफल	हेक्टर	१४७४	१२७४	१२७८	१२७८	१२७८
सहकारीमा आवद्ध जनता	प्रतिशत	१७	२५	३०	४०	५०

४.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	१४००	०	१४००	०	०	०	१४००	०
२०८२/८३	१४७०	११७६	२९४	०	३२	१४३८	०	०
२०८३/८४	१५४४	१२३५	३०९	०	३४	१५१०	०	०

४.५.८ कार्यक्रम/आयोजना को संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	उप क्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमा प्ति)	कुललागत (रुहजारमा)	अपेक्षितनतिजा
१	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	उत्पादन, सेवा तथा वित्तीय सेवामा सहकारीको परिचालन अभिवृद्धि गर्नु	सालबसा ली	२००	सहकारीको क्षेत्रको विकास तथा विस्तार र वित्तिय सेवामा सर्वसाधारणको सहज पहुँच कायम हुनेछ ।
२	साना सिंचाइ विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	सिंचाइ सुविधा विस्तार गर्नु	सालबसा ली	१२००	२०० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिचाइ सुविधा उपलब्ध गराइ उत्पादन वृद्धि गर्ने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहायबमोजिम रहेका छन् ।

क्र. सं.	उप क्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	६ वटा विभिन्न प्रकारका सहभागि स्थापना भइ सञ्चालन रहेका	१ वटा उत्पादन, बजारीकरण र रोजगारी सिर्जना सहकारी स्थापना तथा स्तरोन्नति हुने	सहकारी तालिम (पल्स्, कोपोमिस, लेखा व्यवस्थापन, प्रस्ताव लेखन, कर्जा जोखिम, सहकारी व्यवस्थापन), सहकारी संस्था अनुगमन, निमयन, बैठक, समन्वय तथा साझेदारी,
२	भूमी साना सिंचाइ विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	७० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिंचाइ सुविधा उपलब्ध भएको	२०० हेक्टर क्षेत्रफलमा सिचाइ सुविधा उपलब्ध गराइ उत्पादन वृद्धि गर्ने ।	* पाइप सिचाइ सुविधा निर्माण

४.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

बर्षेनी आउने बाढी तथा पहिरोले सिचाई योजनाका संरचनाहरु बिग्रिने र त्यसैमा मात्र बजेट विनियोजन हुने र लिफ्ट सिँचाई योजनाहरुका लागि अन्य दातृनिकायसँग सहकार्य गर्नुपर्ने भएकाले दातृ निकायसँग सहकार्य नभएमा सो योजना कार्यान्वयनमा जोखिम देखिन्छ । सहकारीलाई व्यवस्थित गर्नका लागि सहकारी ऐनको व्यवस्थाले पनि जोखिम छ ।

४.६ श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण

४.६.१पृष्ठभूमि

श्रम तथा रोजगारीलाई सुरक्षित, व्यवस्थित एवं उपलब्धिमूलक बनाउन र रोजगारबाट प्राप्त ज्ञान, सीप, पुँजी तथा अनुभवलाई उत्पादनमूलक क्षेत्रमा परिचालनका लागि प्रोत्साहन गर्न सुरक्षित रोजगारीको सवाललाई गाउँपालिकाले आफ्नो योजनामा समेट्न आवश्यक रहेको छ । गाउँपालिका भित्र कुल जनसङ्ख्याको आधा भन्दा बढी आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेका छन् । आर्थिक रूपमा सक्रिय जनशक्तिलाई स्थानीय स्तरमा पर्याप्त रोजगारीको अवसर प्राप्त नहुंदा यस पालिकाबाट वैदेशिक रोजगारमा जाने प्रवृत्ति बढ्दो छ । यस गाउँपालिकाको कुल घरधुरी मध्ये करिव ७ प्रतिशत मानिसहरू वैदेशिक रोजगारीमा गएका छन् । गाउँपालिकाको क्षेत्रका कूल १३६३ घरपरिवार मध्ये परिवारका कुनै एक सदस्य वैदेशिक रोजगारीमा गएका घरपरिवारको अनुपात करिव २५ प्रतिशत रहेको छ । वैदेशिक रोजगारमा गएका व्यक्तिहरूले वार्षिक रूपमा करिब २५ करोड रूपैया भन्दा बढी विप्रेषण पालिकामा भित्राउने गरेको देखिन्छ । गाउँपालिकामा करिब १८ प्रतिशत जनसङ्ख्या बेरोजगार छन्।

४.६.२ समस्या तथा चुनौती

स्वदेशमा सीमित रोजगारी अवसर, युवा जनशक्तिको बढ्दो आकार, परम्परागत जीवन प्रणालीमा युवाहरूको घट्दो रूचि लगायतका कारणले नेपाली युवाहरू वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम बढ्दो छ । जसले अल्पकालीन रूपमा बेरोजगारीको समस्या न्यूनीकरण गर्न मद्दत पुग्नुका साथै प्राप्त विप्रेषणले मुलुकको अर्थतन्त्रलाई चलायमान बनाउन महत्वपूर्ण योगदान गरिरहेको छ । रोजगारीका कारण बढ्दो बसाईसराई र वैदेशिक रोजगारीमा जाने प्रवृत्तिले स्थानीय स्तरमा जनशक्तिको

कमी, पारिवारीक र सामाजिक समस्या र परनिर्भरता बढिरहेको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा बढी रहेको विप्रेषण आयको उत्पादनमूलक क्षेत्रमा उपयोग हुन नसक्दा उपभोग बढ्दो छ ।

संघ, प्रदेश तथा स्थानीय तहमा सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षणका कार्यक्रम कार्यान्वयनमा जटिलताले कार्यक्रमहरू एकीकृत रूपमा सञ्चालन हुन नसक्नु, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सम्बन्धी खण्डीकृत तथ्याङ्क नहुनु यस क्षेत्रका केही समस्याहरू हुन् । अन्तराष्ट्रिय बजारसँग प्रतिस्पर्धा गर्न सक्ने दक्ष जनशक्तिको विकास गरी वैदेशिक रोजगारमा पठाउन नसक्नु, वैदेशिक रोजगारको क्षेत्रमा ठगी लगायतका घटनाहरू बढ्नु, पारिवारिक तथा सामाजिक पुनः एकिरकणका सवालहरू सम्बोधन नहुनु, वैदेशिक रोजगारको दिगो विकल्प दिनु नसक्नु आदि गाउँपालिकाको लागि चुनौतीका रूपमा देखिन्छ । त्यसैगरी, सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण सेवाको एकीकृत् सूचना प्रणालीलाई कार्यान्वयनमा ल्याउनु, एकीकृत् तथ्याङ्कको व्यवस्थापन गर्नु, सामाजिक सुरक्षाको दायरामा क्रमशः वृद्धि गरी स्रोतको दिगोपना र न्यायपूर्ण वितरण गर्नु सामाजिक सुरक्षाको क्षेत्रका विद्यमान चुनौतीहरू हुन् ।

४.६.३ सोच

रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गरी समावेशी सामाजिक सुरक्षा र संरक्षण प्रणाली मार्फत कल्याणकारी पालिकाको रूपमा स्थापित गर्ने ।

४.६.४ उद्देश्य

१. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारीबाट प्राप्त आर्थिक लाभमा वृद्धि गर्नु ।

२. सामाजिक सुरक्षाका कार्यक्रमहरूमा समाजका लक्षित वर्गको पहुँच सुनिश्चित गर्दै सुरक्षित र सम्मानजनक जीवनयापनका लागि सेवा सुविधाहरूको विस्तार गर्नु ।

४.६.५ रणनीति

१. वैदेशिक रोजगारमा संलग्न व्यक्ति तथा तिनका परिवारले वैदेशिक रोजगारबाट आर्थिक लाभ वृद्धि गर्नु का साथै वैदेशिक रोजगारबाट उत्पन्न नकारात्मक प्रभावहरू न्यूनिकरण गर्ने।

२. लक्षित वर्गको पहिचान गरी सुदृढ सामाजिक सुरक्षा प्रणालीको विकास गर्ने ।

३. सुरक्षित, मर्यादित र सभ्य समाज निर्माण गर्ने ।

४.६.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
रोजगारीमा जम्मा कार्यदिन	दिन	१००	११०	१२०	१५०	१५०
मौसमी रोजगारी सिर्जना		१५७०	२६९१	४०३६	५६१७	५६१७
१०० दिन	जना	४६.३७	४६.९१	४६.९९	४७	४७

४.६.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	९४७१	७४७१	२०००	०	०	९४७१	०	२४
२०८२/८३	९९४५	३५०	९५९५	०	०	९९४५	०	२५
२०८३/८४	१०४४२	३५०	१००९२	०	०	१०४४२	०	२६

४.६.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	विकास कार्यमा संलग्न गराइ सूचीकृत वेराजगारलाई रोजगारी प्रदान गर्ने	सालबसाली	७४७१	न्युन आय भएका वार्षिक १०० जनाले वार्षिक १०० दिनको रोजगारी प्राप्त गर्ने
२	अध्यक्ष रोजगार कार्यक्रम	विकास कार्यमा संलग्न गराइ सूचीकृत वेराजगार बहेकलाई रोजगारी प्रदान गर्ने	सालबसाली	२०००	न्युन आय भएका वार्षिक ५० जनाले वार्षिक १०० दिनको रोजगारी प्राप्त गर्ने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क.सं.	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	सूचीकृत जनाले विभिन्न कार्यक्रम र आयोजनाबाट रोजगारी प्राप्त गरेका	सूचीकृत जनाले विभिन्न कार्यक्रम र आयोजनाबाट रोजगारी प्राप्त गरेका	वेरोजगारको सूची अद्यावधीकरण र प्रशासनिक खर्च, विकास आयोजना निर्माण
२	अध्यक्ष रोजगार कार्यक्रम	सूचीकृत जनाले विभिन्न कार्यक्रम र आयोजनाबाट रोजगारी प्राप्त गरेका	सूचीकृत जनाले विभिन्न कार्यक्रम र आयोजनाबाट रोजगारी प्राप्त गरेका	वेरोजगारको सूची अद्यावधीकरण र प्रशासनिक खर्च, विकास आयोजना निर्माण
३				

४.६.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

ग्रामिण क्षेत्र भएकाले रोजगारीका क्षेत्र पहिचान गर्नमा समस्या देखिन्छ । बेरोजगारी महिलाहरुको संख्या बढी हुने भएकाले सबैलाई १०० दिन बराबर रोजगारी प्रदान गर्ने जोखिम रहन्छ भने १०० दिन बाहेक अन्य दिनहरुमा बेरोजगार हुने अवस्था रहनाले यसको प्राभावकारितामा जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद-५
सामाजिक विकास क्षेत्र

५.१ स्वास्थ्य तथा पोषण

५.१.१ पृष्ठभूमि

स्वास्थ्य एक आधारभूत आवश्यकता भएकाले संविधानले स्वास्थ्य सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक सुनिश्चित गरेको छ। आधारभूत स्वास्थ्य र सरसफाइका साथै पोषण सम्बन्धी नीति, कानून, मापदण्ड, योजनाको तर्जुमा, कार्यान्वयन तथा नियमन गर्ने अधिकार संविधान तथा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐनले स्थानीय तहलाई प्रदान गरेको छ। त्यसै अनुरूप दिगो विकासका लक्ष्य ३ तथा "सुलभ स्वास्थ्य सेवा स्वस्थ नागरिक" को उद्देश्य पुरा गर्न अपिहिमाल गाउँपालिकाले यस आवधिक योजना अनुसारको मध्यमकालीन खर्च संरचनामा स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी व्यवस्था गरेको छ।

आधारभूत स्वास्थ्य सेवालाई चुस्त दुरूस्त राख्न गाउँपालिका क्षेत्रभित्र २ वटा स्वास्थ्य चौकी, ४ वटा आधारभूत स्वास्थ्य इकाई एवं सेवा केन्द्र, ६ वटा बर्थिंग सेन्टर, १ आयूर्वेद औषधालय, १ वटा निजी क्लिनिक र २३ जना सक्रिय महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविका रहेका छन्। मुख्य रूपले यस गाउँपालिकामा झाडापखाला, रुघाखोकी, ज्वरो, टाईफाईड, ग्यास्ट्रिक तथा निमोनिया लगायतका रोगहरू बढी मात्रामा लागेको देखिन्छ ।

५.१.२ समस्या तथा चुनौती

स्वास्थ्य चौकीका पूर्वाधार अपर्याप्त अवस्थामा रहेको, पर्याप्त उपकरण र औषधीहरू उपलब्ध नभएको, भवन सबैलाई पायक पर्ने ठाउँमा नभएको, जनशक्तिको अभावमा पर्याप्त बर्थिङ् सेन्टर सञ्चालन गर्न नसकिएको, सामान्य उपचार बाहेक जटिल स्वास्थ्य समस्याहरूमा उपचार सुविधा उपलब्ध हुन नसकेको पाइन्छ। साथै सर्ने तथा नसर्ने रोगहरू, कुपोषण, दुर्घटना तथा विपदजन्य स्वास्थ्य समस्याहरू विद्यमान रहनु, विश्वव्यापीकरणसँगै खानपान तथा जीवन शैलीमा आएको परिवर्तनले नसर्ने रोगहरूको भार तथा मानसिक समस्याहरू बढ्दै जानु जस्ता समस्याहरू पनि रहेका छन्।

विद्यमान भौतिक संरचनाबाट सेवा प्रवाह गर्न कठिनाइ हुनु, रोगको निदान गर्नकोलागि न्युनतम उपकरण र सुविधाहरू उपलब्ध गराउन नसक्नु, बजेट र जनशक्तिको अभावमा पायक पर्ने स्थानमा स्वास्थ्य चौकीका शाखाहरू, बर्थिङ् सेन्टर लगायत घुम्ती स्वास्थ्यसेवा दिन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार जनशक्ति र औषधीहरूको आपूर्ति बढाउन नसक्नु, भौगोलिक विकटताले अपाङ्ग, वृद्ध, वृद्धालाई सहज पहुँच पुऱ्याउन नसक्नु, बदलिँदो अस्वस्थकर जीवनशैली तथा आहार-व्यवहारको अभ्यास रहनु जस्ता चुनौतीहरू विद्यमान छन्।

५.१.३ सोच

स्वास्थ्य संस्थाहरूको भौतिक संरचना निर्माण गरी सेवा प्रवाहको क्षमतामा वृद्धि गर्ने ।

५.१.४ उद्देश्य

१. सबै नागरिकहरूको आधारभूत तथा गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा समतामूलक पहुँच अभिवृद्धि गराउनु ।
२. स्वस्थ जनशक्ति तयार गर्न तथा रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बढाउन गुणस्तरीय र पोषणयुक्त खाद्य सामग्रीमा पहुँच बढाउनु ।
३. स्वास्थ क्षेत्रमा थप लगानी वातावरण सिर्जना गरी स्वास्थ्य सेवा सुधार गर्नु।
४. गाउँपालिकालाई कुपोषण मुक्त बनाउनु ।

५.१.५ रणनीति

१. गुणस्तरीय स्वास्थ्य सेवामा सबैको सहज पहुँच हुने गरी प्रभावकारी रूपमा सेवा उपलब्ध गर्ने।

२. पालिका मातहतका स्वास्थ्य संस्थाहरूमा तोकिएका सङ्ख्यामा स्वीकृत जनशक्ति व्यवस्थापन गरी सेवा प्रवाहको क्षमता र पहुँच विस्तार गर्ने ।

३. पोषणयुक्त खानेकुराको बारेमा चेतना बढाउँदै यस सम्बन्धी सेवाको पहुँच सबै बस्तीसम्म पुऱ्याउने ।

४. मातृ तथा नवजात शिशु मृत्युदर, शिशु मृत्युदर र बाल मृत्युदर घटाउने र औसत आयु बढाउने ।

५. स्वास्थ्य क्षेत्रमा निजी, सहकारी तथा गैरसरकारी क्षेत्रको संलग्नता वृद्धि गरी ती क्षेत्रहरूबाट हुने लगानीलाई व्यवस्थित गर्ने ।

६. अपिहिमाल गाउँपालिका क्षेत्रमा उपलब्ध जडीबुटीको व्यवस्थापन र उपयोग गर्दै आयुर्वेद चिकित्सा प्रणालीको विकास विकास गर्ने ।

५.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ. व. सम्मको उपलब्धि	चालु आव सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८०।८१	२०८१।८२	२०८२।८३
अपेक्षित आयु (जन्म हुँदाको)	वर्ष	६८	६८	६९	७०	७०
३० मिनेटसम्मको दुरीमा स्वास्थ्य सेवामा पहुँच रहेका परिवार	प्रतिशत	८०	८०	१००	१००	१००
प्राथमिक उपचार केन्द्र	सङ्ख्या	०	१	२	२	२
अस्पताल	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
बेड	सङ्ख्या	०	०	१५	१५	१५
हेल्थ पोष्ट	सङ्ख्या	२	२	५	५	५
स्वास्थ्य एकाई	सङ्ख्या	४	४	४	४	४
विशेषज्ञ चिकित्सक	सङ्ख्या	०	०	२	२	२
मध्यम स्तरको स्वास्थ्य कार्यकर्ता	सङ्ख्या	२२	२२	२५	३५	३५
संस्थागत सुत्केरी सेवाको दायरा	प्रतिशत	८०	८०	१००	१००	१००
दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट प्रसुति सेवा लिएका महिला	प्रतिशत	२५	३०	४०	७०	७०
बर्थिङ सेन्टर	सङ्ख्या	६	६	९	९	९
गर्भावस्थाको परीक्षण दर	प्रतिशत	५०	८०	९५	१००	१००
५ वर्ष मुनिको वाल मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	०	०	०	०	०
शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	०	०	०	०	०

नवजात शिशु मृत्युदर (प्रतिहजार जीवित जन्ममा)	दर	१	०	०	०	०
पूर्ण खोप	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
भिटामिन ए खाने बालबालिका	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
झाडा पखालाको संक्रमण दर	प्रतिशत	३	३	१	०	०
महिला स्वास्थ्य स्वयं सेविका	सङ्ख्या	२३	२३	३०	३०	३०
सामान्य स्वास्थ्य उपकरण उपलब्ध भएका भवन	सङ्ख्या		६	सबै स्वास्थ्य संस्थामा		
आधुनिक उपकरण सहितका स्वास्थ्य भवन	सङ्ख्या	०	४	६	६	६
आधारभूत सुविधा सहितका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	६	४	६	६	६
परिवार नियोजनको साधन प्रयोग गर्ने दम्पति	प्रतिशत	४५	४५	५२	६८	६८
सवारी साधन युक्त स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	०	०	०	१	१
स्वास्थ्य बीमा गर्ने परिवार	प्रतिशत	५	५	१७	२५	२५
एम्बुलेन्स सञ्चालन	सङ्ख्या	१	१	१	२	२
पालिका मार्फत निशुल्क उपलब्ध भएको औषधी	सङ्ख्या	४२	९२	९२	९२	९२
एच आईभि एड्स रोकथामबारे जानकारी प्राप्त प्रजननयोग्य उमेरका महिला	प्रतिशत	६०	६०	८५	१००	१००
स्वास्थ्य शिविर सञ्चालन	सङ्ख्या	२	२	२	२	२
घुमन्ते स्वास्थ्य सेवा	पटक	४	२	२	२	२
दक्ष स्वास्थ्य सेवा तालिम	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
प्रयोगशाला शुरु भएका स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	३	३	६	६	६
कुपोषण प्रभावित जनसङ्ख्या	प्रतिशत	१५	५	१	०	०
आधारभूत खाद्य सुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	२०	३०	३५	५०	५०
सुत्केरी -स्याहार भत्ता पाउने महिला	सङ्ख्या		NA	सुत्केरी स्याहार भत्ता पउनु पर्ने सबै महिला		
करेसाबारी भएको घरपरिवार	प्रतिशत	८५	८५	९०	१००	१००
आफ्नो उत्पादनबाट वर्षभरी खान पुग्ने घरधुरी	प्रतिशत	३	५	१०	१५	१५

प्रतिव्यक्ति खाद्य उत्पादन	किलोग्राम	४५	४५	५५	६०	६०
कम्तिमा एक गाई/भैंसी भएको परिवार	प्रतिशत	६५	७५	७७	८०	८०
कम्तिमा एक मासुजन्य पशुपंक्षी पाल्ने घर परिवार	प्रतिशत	७०	७१	७५	८०	८०
उच्च खाद्य असुरक्षाको स्थितिमा रहेका परिवार	प्रतिशत	६२	६०	५०	३०	३०
उपभोगको दुइ तिहाई खानामा खर्च गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	७८	७५	६०	४५	४५

५.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीय व्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	२६९२३	२३८२३	३१००	०	२०४०	२४८३७	४६	०
२०८२/८३	२८२६९	२४०२९	४२४०	०	०	२७४९७	७७३	०
२०८३/८४	२९६८३	२५२३०	४४५२	०	०	२८८७१	८११	०

५.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्रस	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरु समाप्ति)	कुल लागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	१० शैय्या आधारभूत अस्पताल निर्माण आयोजना	गाउँबासीमा उपचारात्मक सेवा प्रवाह गर्नु	सालबसाली	३०००	१० शैयाको अस्पतालबाट मासिक ३०० जनालाई उपचारात्मक सेवा प्राप्त हुने ।
२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सालवसाली कार्यक्रम	गाउँबासीमा प्रवर्द्धनात्मक, प्रतिकारात्मक, उपरात्मक, पुनर्स्थानात्त्मक र प्रशासनिक सेवा सहज उपलब्ध गराउनु	सालबसाली	२३९२३	३००० भन्दा बढीले वार्षिक आधारभूत सेवा सहज प्राप्त गरेका हुने, स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुने महिला सत प्रतिशत र कुपोषित बालबालिका संख्या शुन्य हुने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हालसम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क.सं.	कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आ व २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	१० शैय्या आधारभूत अस्पताल निर्माण आयोजना	स्थल छनौट तथा जग्गा प्राप्ति भएको र भवन निर्माणको प्रक्रियामा रहेको	भवन तथा अन्य निर्माण सम्पन्न भई सेवा शुरू हुने	ठेक्का सम्झौता, भवनको आधार सरचना निर्माण
२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सालवसाली कार्यक्रम	३८ किसिमका औषधी निशुल्क उपलब्ध रहेको।	स्वास्थ्य संस्थामा सुत्केरी हुने महिला सत प्रतिशत र कुपोषित बालबालिका संख्या शुन्य हुने।	खोप कार्यक्रम (लाख) सुरक्षित मातृत्व, नवजात शिशु, बालस्वास्थ्य, परिवार नियोजन कार्यक्रम (लाख), पोषण कार्यक्रम (लाख), स्वास्थ्य सुशासन तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम (लाख), महामारीजन्य रोग नियन्त्रण कार्यक्रम (लाख), नर्सिङ तथा सामाजिक सुरक्षा सेवा कार्यक्रम (लाख), घरदैलोमा स्वास्थ्य सेवा (लाख), विद्यालय स्वास्थ्य सेवा (लाख), औजार उपकरण खरिद (लाख), दीर्घ रोगी तथा विपन्न नागरिक निशुल्क औषधी वितरण (लाख) , विशेषज्ञ स्वास्थ्य शिविर (....लाख), विपन्न, बैठक व्यवस्थापन, तालिम तथा क्षमता विकास (लाख), निशुल्क औषधी व्यवस्थापन (लाख) स्वास्थ्य संस्था व्यवस्थापन लगायत आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सम्बन्धी प्रशासनिक तथा नियमन कार्य (लाख)

५.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

स्वास्थ्य तथा पोषण क्षेत्रको कार्यक्रमका लागि विनियोजन भएको बजेट सशर्त कार्यक्रम भएको र स्वास्थय निर्देशिका अनुरुप भएकाले यसको बजेट विनियोजन नभएमा कार्यक्रम कार्यान्वयनमा समस्या देखिन्छ । कार्यक्रम अनुरुप विशेष कार्यविधि तथा थप बजेट नभएमा कार्यन्वयनमा जोखिम रहन्छ ।

५.२ शिक्षा, विज्ञान, कला, भाषा तथा साहित्य

५.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले विद्यालय तहको शिक्षा निःशुल्क प्राप्त गर्ने अधिकारलाई सुनिश्चिता गरेको छ। शैक्षिक विकासको सन्दर्भमा निरक्षरता अन्त्य गर्दै प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षामा सहज पहुँच कायम गर्न राष्ट्रिय तथा स्थानीयस्तरबाट अभ्यासहरू भई रहेका छन्। नेपालले लिएको दिगो विकास लक्ष्यअनुसार सन् २०३० सम्ममा सबैलाई गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका तर्फबाट आवश्यक पहल भइरहेको छ। शिक्षालाई विकासको मुल आधारका रुपमा लिई गाउँपालिकाले नमुना विद्यालयका साथै प्राविधिक तथा उच्च शिक्षाका पूर्वाधार तयार गरी सहज अवसरहरू सृजना गर्ने कुरालाई महत्व दिई दश वर्षे शिक्षा योजना तर्जुमा कार्यको शुरुवात गरेको छ ।

गाउँपालिकाको कुल साक्षरता दर ५ वर्ष माथिको ७८ प्रतिशत रहेको छ। गाउँपालिकामा माध्यमिक तहको खुद भर्नादर ६० प्रतिशत छ भने आधारभुत तहको खुद भर्नादर ८४ रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाभित्र २४ वटा सामुदायिक सरकारी विद्यालय रहेका छन्।

५.२.२ समस्या तथा चुनौती

शिक्षा क्षेत्रको सुधारमा राष्ट्रिय तथा स्थानीय स्तरबाट संस्थागत तथा व्यवहारिक प्रयास भएता पनि गुणस्तरीय तथा प्रतिस्पधी शिक्षाको दिशामा समय सापेक्ष सुधारहरू हुन सकेका छैनन्। भौगोलिक बिकटता, गरिवी र श्रोत तथा साधनको अपर्याप्तता रहको छ। हालसम्म शिक्षण सिकाईमा शैक्षिक सामग्रीको निर्माण तथा उपयोग हुन सकेको छैन भने आधुनिक सूचना प्रविधिमा पहुँचमा कमी रहेको छ। स्थानीय आवश्यकता अनुसारको स्थानीय पाठ्क्रम र शैक्षिक क्यालेण्डर तयारी तथा कार्यान्वयन हुन सकेको छैन। विद्यालयको अनुगमन तथा मुल्यांकनमा पर्याप्त ध्यान दिन नसक्दा शिक्षकको नियमितता र शिक्षण प्रकृया प्रभावकारी हुन सकेको छैन। सिकाई उपलब्धी विश्लेषण र कार्यान्वयमा कमी रहेको छ।

स्थानीय शैक्षिक संस्थामा जनविश्वासको कमीका कारण गुणस्तरीय शिक्षाका लागि गाउँपालिका बाहिरका निजी शैक्षिक संस्थाप्रतिको परनिर्भरता कायम रहेको छ। उच्च शिक्षाका लागि क्याम्पस र प्राविधिक शिक्षाका लागि विद्यालयमा प्राविधिक धारको आवश्यकतालाई सम्बोधन हुन सकेको छैन। धेरैजसो ११ र १२ कक्षामा अध्ययन गर्ने विद्यार्थिको अन्यत्र वस्नु पर्ने अवस्था विद्यमान छ। कतिपय वडाहरूमा विद्यालयका भवनहरू जिर्ण र पहिरोको जोखिममा रहेका छन्। दलित जातिका वालवालिकाहरूको विद्यालयलाई निरन्तरता दिने क्रम कम छ। सानो उमेरमा विवाह गर्ने र उमेर वढ्दै गएपछि वजार र वैदेशिक रोजगारीमा जाने क्रम रोकिएको छैन। निरक्षरता हटाउन सञ्चालन भएका अनौपचारिक शिक्षा कक्षा प्रभावकारी हुन सकेका छैनन्। पूर्वाधारतर्फ वालमैत्री तथा अपांगमैत्री भवन, खेल मैदान, घेरवार र शौचालयको कमी रहेको छ। सामाजिक परिवेशमा शैक्षिक वातावरणको कमीजस्ता समस्या विद्यमान रहेको छ।

५.२.३ सोच

गाउँपालिकामा सबैको गुणस्तरीय, प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षामा सहज पहुँचको प्रत्याभूति गर्ने ।

५.२.४ उद्देश्य

१. शिक्षण संस्थाहरूको संस्थागत विकास गर्नु ।

२. सबैकालागि शिक्षा र जीवनपर्यन्त शिक्षाको अवसर बढाउनु ।

३. प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक शिक्षामा जोड दिनु ।

४. शैक्षिक विकासका लागि पूर्वाधार विकास तथा उच्च शिक्षाको आधार तयार गर्नु ।

५. संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूलाई नियमन र व्यवस्थापन गरी सेवामुलक बनाउनु ।

५.२.५ रणनीति

क) विद्यालयमा गुणस्तरीय शिक्षाको सुनिश्चितता गर्न संस्थागत विकास गर्ने ।

ख) गुणस्तरीय शिक्षाकोलागि तालिमको संस्थागत विकास गर्ने ।

ग) सबै नागरिकलाई आधारभूत शिक्षाको पहुँच सुनिश्चित गर्ने।

घ) दलित, अपाङ्गता भएका, विपन्न तथा लक्षित समुदायका बालबालिकाको शिक्षाको हक सुनिश्चित गर्ने ।

ङ) अनौपचारिक जीवनपर्यन्त सिकाइ प्रणाली स्थापनाकालागि नीतिगत तथा कार्यक्रमगत व्यवस्था गर्ने ।

च) आधारभूत तहमा प्राविधिक तथा व्यवसायिक सीप प्रवर्द्धन गर्ने ।

छ) प्राविधिक शिक्षा तथा व्यवसायिक तालिमको पहुँचमा सहजता, गुणस्तरीयता तथा उपयोगितामा बृद्धि गर्ने।

ज) उच्च स्तरको जनशक्ति उत्पादनको व्यवस्था गर्ने ।

झ) विद्यालयको पूर्वाधार निर्माण गर्ने ।

ञ) संस्थागत तथा निजी विद्यालयहरूको नियमन गरी सेवामुलक बनाउने ।

ट) सामुदायिक विद्यालयहरूको शैक्षिक गुणस्तर बृद्धि गरी प्रतिस्पर्धी बनाउने ।

ठ) भाषा, कला र साहित्य, बहुसंस्कृतिको संरक्षण, सम्वर्द्धन र विकास गर्ने ।

५.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
साक्षरता दर (५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७८.५	८२	८५	८५	८५
साक्षरता दर (१५ वर्ष माथि)	प्रतिशत	७६	८०	८२	८२	८२
युवा साक्षरता दर (१५-२४ वर्ष)	प्रतिशत	९८.५	१००	१००	१००	१००
बाल कक्षा/पूर्व प्राथमिक तहको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना दर	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	१००
आधारभूत तह (१,८) मा लैगिंक समानता	महिला प्रति सय पुरुष	८५	९०	१००	१००	१००
उच्च शिक्षामा कुल विद्यार्थी	सङ्ख्या	१५०	२००	२५०	२५०	२५०
माध्यमिक तह (९-१२) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	६२	६५	७०	७०	७०
माध्यमिक तह (९-१२) मा कुल भर्नादर	प्रतिशत	९८	१००	१००	१००	१००
आधारभूत तह (१-८) मा कुल भर्नादर	प्रतिशत	११०	१००	१००	१००	१००
आधारभूत तह (१-८) मा खुद भर्नादर	प्रतिशत	८५	८८	९२	९२	९२
आधारभूत तहमा विद्यालय जाने उमेरका विद्यालय बाहिर रहेका विद्यार्थी	प्रतिशत	०	०	०	०	०
विद्यालय छाड्ने विद्यार्थीको दर (Dropout Rate) आधारभूत तह	प्रतिशत	१	०.५	०	०	०

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
विद्यालय शिक्षा (१-८) शिक्षक- विद्यार्थि अनुपात		१:१८	१:१८	१:१८	१:१८	१:१८
विद्यालय शिक्षा (१-१२) शिक्षक- विद्यार्थि अनुपात	अनुपात	१:२४	१:२४	१:२४	१:२४	१:२४
प्राविधिक धारको विद्यालय सञ्चालन	सङ्ख्या	१	२	३	३	३
प्राविधिक शिक्षालयमा अध्ययनरत विद्यार्थी सङ्ख्या	सङ्ख्या	१७२	२५०	३५०	३५०	३५०
प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा कार्यक्रम सञ्चालन भइरहेका विद्यालयहरू	सङ्ख्या	१	२	३	३	४
बाल क्लब गठन भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१६	२४	२४	२४	२५
कम्प्युटर प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या	६	१०	१२	१५	२१
विज्ञान प्रयोगशाला भएका विद्यालय	सङ्ख्या	६	१०	१०	१०	१०
ईन्टरनेट तथा ई- शिक्षा सुविधा भएका विद्यालय	सङ्ख्या	६	२४	२४	२४	२४
छात्रामैत्री विद्यालय	सङ्ख्या	१०	२४	२४	२४	२४
अपाङ्गतामैत्री विद्यालय	सङ्ख्या	सबै विद्यालय				
आवासीय विद्यालय	सङ्ख्या	१	३	६	६	६
माध्यमिक शिक्षा कक्षा(९-१२) सञ्चालित सामुदायिक विद्यालय	सङ्ख्या	२	६	६	६	६
सामुदायिक विद्यालय	सङ्ख्या	२४	२४	२४	२४	२४
संस्थागत विद्यालय	सङ्ख्या	०	०	०	०	०
प्राविधिक विषयमा अध्ययनरत दलित छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी	सङ्ख्या	५	१०	१५	१६	१८
प्राविधिक विषयमा अध्ययनरत विपन्न छात्रवृत्ति प्राप्त विद्यार्थी	सङ्ख्या	१०	२०	३०	३०	३०

५.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	११२६४८	९५३३८	१७३१०	०	२२७३	१०९७६५	६१०	०
२०८२/८३	११८२८०	१००५३८	१७७४२	०	०	११७७६५	५१५	०
२०८३/८४	१२४१९४	१०५५६५	१८६२९	०	०	१२३६५४	५४१	०

५.२.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	४-५ वर्षका सबै बालबालिका लागि गुणस्तरीय प्रारम्भिक सिकाइ र बालविकास शिक्षा अवसर सुनिश्चित गर्नु	सालबसाली	९७६४८	४-५ बर्ष उमेर समूहका बालबालिकाले बालविकास शिक्षाको अवसर प्राप्त हुने र बालकक्षाको अनुभव सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी सतप्रतिशत पुग्ने
२	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम	आधारभूत सक्षमता सहित सकारात्मक सोच, सिर्जनशील, निरन्तर सिकाइप्रति प्रतिवद्ध र रोजगारीउन्मुख नागरिक तयार गर्न सहयोग गर्नु	सालबसाली		वार्षिक १०० विद्यार्थीले प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा प्राप्त गरेका हुने
३	निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम	अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइलाइ पूर्ण साक्षरता र उत्पादनमूलक रोजगारीसँग आवद्ध गर्नु	सालबसाली		हरेक वडामा १ सामुदायिक अध्ययन केन्द्र स्थापना तथा सञ्चालन भइ .... जनाले निरन्तर शिक्षा, आयमूलक तथा रोजगारमूलक व्यवसाय आवद्ध हुने
४	शिक्षक व्यवस्थापन तथा शैक्षिक प्रशासन कार्यक्रम	शिक्षक व्यवस्थापन गर्नु तथा प्रशासनिक निरीक्षण, अनुगमन र मूल्याङ्कन कार्यलाई चुस्त, व्यवस्थित तथा नतिजामूलक बनाउनु	सालबसाली		सक्षम र पेशाप्रति अभिप्रेरित शिक्षक व्यवस्था हुने र शैक्षिक योजना तथा प्रशासन व्यवस्थित तथा नतिजामूलक हुने
५	खण्डेश्वरी मा वि भवन निर्माण	शैक्षिक केन्द्र निर्माण गर्नु	२०७९/०८०-२०८३/०८४	१५०००	अपिहिमाल गाउँपालिका भित्र रहेको खण्डेश्वरी मा वि मा नमुन शैक्षिक केन्द्र निर्माण हुने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	प्रारम्भिक बाल विकास कार्यक्रम	प्रारम्भिक बाल विकासको अनुभब सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने बाल बालिका संख्यामा वृद्धी भएको ।	बालकक्षाको अनुभब सहित कक्षा १ मा भर्ना हुने विद्यार्थी ९० प्रतिशत पुग्ने	बालबालिकाको अभिलेखीकरणा, प्रारम्भिक बाल विकास केन्द्र पूर्वाधार स्तरोन्नति, जनशक्ति व्यवस्थापन, सिकाई सामग्री व्यवस्थापन, खेल सामग्री व्यवस्था र कक्षा कोठा व्यवस्थापन, पोषणयुक्त दिवा खाजा, बाल उद्यान निर्माण र सञ्चालन
२	प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा तथा तालिम	२५० जना विद्यार्थीले प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षा हासिल गरेका	६०० जना विद्यार्थीले प्राविधिक र व्यवसायिक शिक्षा हासिल गरेका हुने	सामुदायिक विद्यालयलाई वहुप्राविधिक शिक्षालयमा रूपान्तरण, छोटो अवधिका सीप तथा व्यावसायिक तालिम सञ्चालन, खोज र नवप्रवर्तनका लागि प्रोत्साहन, प्रयोगशाला सञ्चालन, प्राविधिक विषय अध्ययरत विद्यार्थीका लागि उद्यमशिलता विकासमा सहजीकरण, प्राविधिक शिक्षा तथा व्यावसायिक तालिम प्रदायक संस्थाहरूको अनुगमन तथा नियमन, उत्कृष्ट शिक्षालय पुरस्कार
३	निरन्तर तथा अनौपचारिक शिक्षा र जीवनपर्यन्त सिकाइ कार्यक्रम	१ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालन भइ ... जना औपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा सहभागि रहेको	५ वटा सामुदायिक अध्ययन केन्द्र सञ्चालन भइ ... जना औपचारिक तथा निरन्तर शिक्षामा सहभागि हुने	निरक्षरहरूको तथ्याङ्क संकलन र अद्यावधीकरण, एक वडा एक सामुदायिक अध्ययन केन्द्र स्थापना र सञ्चालन, सार्वजनिक तथा इ-पुस्तकालय, वाचानालय सञ्चालन, आजिवन सिकाइका लागि छापा तथा डिजिटल सामाग्रीको विकास, युवाहरूको लागि सीपमूलक तालिम, जोखिमयुक्त बालश्रमिकको पहिचान, पुनर्स्थापना सञ्चालन
४	शिक्षक व्यवस्थापन तथा शैक्षिक प्रशासन कार्यक्रम	पेशाप्रति अभिप्रेरित तथा सक्षम शिक्षक व्यवस्था हुने र शैक्षिक योजना तथा	शैक्षिक योजना तथा प्रशासन व्यवस्थित र नतिजामूलक हुने	शिक्षा तथा खेलकुद शाखा सुदृढीकरण, शिक्षक तालिम तथा व्यवस्थापन, तथ्याङक योजना तथा अनुगमन/ मूल्याङकन, आयआर्जन समूहको गठन तथा परिचालन

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
		प्रशासन व्यवस्थित हुने		
५	मौलिक भाषा तथा कला संरक्षण र प्रवर्द्धन कार्यक्रम		खण्डेश्वरी मा वि मा शैक्षिक केन्द्र निर्माण गरिने ।	

५.२.९ अनुमान तथा जोखिम

यस क्षेत्रमा रहेको शिक्षाको गुणस्तर सुधार्नका लागि दक्ष शिक्षकहरु कमी र भौगोलिक विकटताका कारण प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाई गर्न सहज नहुने देखिन्छ । त्यसै गरी शिक्षण सिकाईलाई आधुनिक तवरमा अथवा प्रविधिमैत्री शिक्षण सिकाई गर्न जोखिम रहेको देखिन्छ ।

५.३ खानेपानी तथा सरसरफाई

५.३.१ पृष्ठभूमि

खानेपानी तथा सरसफाइ सेवाले मानव जीवनमा पार्ने बहुआयामिक प्रभावलाई दृष्टिगत गरी यस सेवालाई नेपालको संविधानले मौलिक हकको रुपमा व्यवस्था गरेको छ। दिगो विकास लक्ष्यले समेत खानेपानी तथा सरसफाइ सम्बन्धी स्पष्ट लक्ष्य निर्धारण गरेको छ। खुला दिशामुक्त क्षेत्र घोषणा भई सकेको यस गाउँपालिकामा एक घर, एक धारा तथा शौचालय निर्माणलाई उच्च प्राथमिकतामा राखिएको छ। फोहर व्यवस्थापनका लागि गाउँपालिकास्तरबाट पहल गरिएको छ। खानेपानी तथा सरसफाइको क्षेत्रमा विभिन्न गैह्र सरकारी निकायको सहयोग रहेको छ।

गाउँपालिका भित्र ८४ प्रतिशत घरपरिवारले पाइप धाराको पानी उपयोग गर्ने गरेको तथा बाँकीले मुल तथा खोला नदिनालाको पानी प्रयोग गर्ने गरेको देखिन्छ ।

५.३.२ समस्या तथा चुनौती

संघीय, प्रादेशिक तथा स्थानीय सरकारका अतिरिक्त गैर सरकारी र निजी क्षेत्रबाट समेत प्रयास भएता पनि खानेपानीका आयोजनामा स्थानीय समुदायको अपनत्वको कमी र सरसफाइजन्य परम्परागत व्यवहारका कारण आशातित सुधार हुन सकेको छैन । मानिसहरूको जमघट हुने सार्वजनिक स्थलमा सार्वजनिक शौचालयको कमी रहेको छ। स्वच्छ तथा सुरक्षित खानेपानीको व्यवस्था हुन सकेको छैन भने सुख्खा याममा कतिपय वस्तीमा खानेपानीको अभाव हुने गरेको छ।

सरसफाइ सम्बन्धी आनिवानी कमजोर रहेको यस क्षेत्रमा घरमै फोहर वर्गिकरण गरी व्यवस्थापन गर्ने प्रचलन रहेको छैन।पर्यटकीय मार्ग र मुख्य वजारहरूमा प्लास्टिकजन्य तथा सिशाजन्य फोहरको व्यवस्थापन हुन नसक्दा वातावरणीय प्रदुषण बढ्दै गएको छ । साथै बजार केन्द्रहरूमा समेत सडक नाली र ढल सुविधा उपलब्ध रहेको छैन। सार्वजनिक शौचालयमा साबुन, नियमित पानी आदिको नियमित व्यवस्थापन भएको देखिदैन। शुद्ध खानेपानी, पहिरोको कारण खानेपानीका मुल तथा पाईपहरूमा क्षति भएको छ। जलविद्युत परियोजना को कारण खानेपानीका मुहानहरू सुक्दै गएका छन्। खानेपानीका मुहानहरू वस्ति भन्दा टाढा रहेको कारण मर्मतसंभार गर्न समष्या रहेको देखिन्छ। खानेपानीका पाईपहरू ठूला डाँडा हुंदै आएका कारण वर्षातमा पहिरोको कारण क्षतविक्षत हुने गरेको छ।

५.३.३ सोच

गाउँपालिका क्षेत्रमा सर्वसुलभ र गुणस्तरीय खानेपानी तथा सरसफाइ सेवा विस्तार गर्ने ।

५.३.४ उद्देश्य

१. आधारभूत खानेपानीको पहुँच विस्तार गर्नु ।

२.	गुणस्तरीय खानेपानी सुविधाको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।

३.	प्रत्येक घरमा व्यवस्थित शौचालय तथा घरेलु फोहोरमैलाको व्यस्थापन गर्नु ।

५.३.५ रणनीति

क)	पहुँच नभएका बस्तीहरूमा खानेपानीको सेवा विस्तार गर्न खानेपानीका स्रोतहरूको पहिचान गर्ने ।

ख)	आधारभूत खानेपानीको गुणस्तर बढाउन आवश्यक संरचनाहरू तयार गर्ने ।

ग)	प्रत्येक घरपरिवारमा आधारभूत शौचालय तथा सरसफाइको व्यवस्था गर्ने ।

५.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
आधारभूत खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत					
स्वच्छ खानेपानीको पहुँच भएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत	८४	८८	९८	१००	१००
शौचालय भएका घरपरिवार	प्रतिशत	७८	८०	९५	१००	१००
पाईपद्वारा वितरित पानी उपयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	१००
खानेपानीको स्रोत संरक्षण	सङ्ख्या	८४	८८	९०	१००	१००
सेफ्टिट्यांकी सहितको शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	२९	३५	४०	४५	५०
साधारण शौचालय भएको परिवार	प्रतिशत	९०	९५	१००	१००	१००
सार्वजनिक शौचालय	सङ्ख्या	१०	५	०	०	०
जोखिमयुक्त अवस्थामा साबुन पानीले हात धुने	प्रतिशत	२	२	५	७	१०
उपचार गरिएको वा सुरक्षित खानेपानी सुविधा प्राप्त घरधुरी	प्रतिशत	७२	८०	८५	९५	९६

५.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	१०२१०	३६०	९८५०	०	३६०	५०५०	४८००	०
२०८२/८३	१०७२१	२१४४	८५७६	०	०	५९२१	४८००	०
२०८३/८४	११२५७	२२५१	९००५	०	०	८५५२	२७०४	०

५.३.८ कार्यक्रम /आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता संरचना निर्माण, मर्मत र दिगो सञ्चालन अन्य सालबसाली कार्यक्रम	खानेपानी तथा सरसफाइ सुविधाको प्रवर्द्धन गर्नु	सालबसाली	१०२१०	खानेपानि तथा सरसफाई आयोजना निर्माण, मर्मत संभार भइ ५० घरधुरीमा खानेपानी सुबिधा, १ वटा सार्वजनिक शौचालय निर्माण र खानेपानी तथा सरसफाइ संरचनाको नियमित मर्मतसंभार सुचारू हुनेछन् ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८२/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता संरचना निर्माण, मर्मत र दिगो सञ्चालन अन्य सालबसाली कार्यक्रम	अपिहिमाल गाउँपालिका भित्रका ९५ प्रतिशत घरधुरीहरुमा एक घर एख धारा र १००% घरधुरीहरुमा शुद्ध खानेपानी उपलब्ध गराउने कार्य भएको ।	अपिहिमाल गाउँपालिका भित्रका सबै घरधुरीहरुमाएक घर एक धारा स्वच्छ खानेपानी सुविधा उपलब्ध गराउने ।	विद्यमान खानेपानी आयोजना निर्माण ، मर्मत र तथा सार्वजनिक शौचालय निर्माण तथा मर्मत गरिनेछ ।

५.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

खानेपानीका क्षेत्रमा बजेट वर्षेनी विनियोजन हुने भएपनि यस क्षेत्रमा आउने बाढी तथा पहिरोका कारण खानेपानीका योजनाहरु क्षति हुनाले खानेपानी मर्मतका क्षेत्रमा मात्र थुप्रै रकम खर्च हुने कारणले अन्य पक्षहरुमा ध्यान दिन नसकिने जोखिम रहन्छ ।

५.४ महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग

५.४.१ पृष्ठभूमि

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ को व्यवस्थाका साथै दिगो विकास लक्ष्यमा पनि बालबालिकाको गुणस्तरीय शिक्षा, स्वास्थ्य, बालबालिका माथि हुने हिंसा, शोषण, दुर्व्यवहार, उपेक्षाको अन्त्य र सुरक्षित र पहुँचयोग्य वातावरण तथा किशोरकिशोरी माथि हुने सबै प्रकारका विभेदको अन्त्य गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्यमा समावेश गरिएको छ । त्यसैले यस गाउँपालिकाले पनि यसलाई प्राथमिकता दिएको छ । महिलाहरूको क्षमता, श्रम, सीप र सृजनालाई विकास प्रक्रियामा लगाई संविधानको मर्म अनुरूप सामाजिक समानता कायम गर्न कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्नु आवश्यक छ ।

५.४.२ समस्या तथा चुनौती

लैङ्गिक विभेद तथा हिंसालाई बढावा दिने सामाजिक संरचना, सोच, मूल्य, मान्यता, प्रथा, परम्परा कायमै रहनु, महिला माथि घरेलु, यौनजन्य तथा लैङ्गिकतामा आधारित हिंसा विद्यमान हुनु, सामाजिक र पारिवारिक वहिष्करणमा परेका तथा

हिंसा पीडित तथा एकल महिलालाई पूर्णरूपमा संरक्षण, पुनर्स्थापना, सशक्तीकरण र स्वावलम्बी बनाउन नसकिनु महिला सम्बन्धी क्षेत्रका समस्या हुन् ।

लक्षित वर्गको चौतर्फी हितका लागि नीतिगत तथा व्यवहारिक तवरबाट सुधारका पहलहरू भएता पनि दलित, महिला, अपाङ्गाता भएका व्यक्ति, बालबालीका, जेष्ठ नागरिक तथा आदिवासी जनजाति र विपन्न वर्गको सामाजिक तथा आर्थिक अवस्थामा उल्लेख्य सुधारहरू हुन सकेको छैन । वाल विवाह, लैङ्गिक हिंसा, दलित तथा विपन्न तथा वाल हिंसाका घटनाहरू निर्मूल हुन सकेको छैन । लैंगिकहिंसा पिडीत, महिलाको पहिचान हुनसकेको छैन भने हिंसा विरुद्धमा महिला आवाज सरोकारवालहरूबाट सशक्त रुपमा उठन सकेको छैन । छुवाछुत तथा सामाजिक विभेद अझै पनि कायमै रहेको छ । विपन्न, हिंसा पिडित र असहायहरूका लागि विषेश व्यवस्था हुन सकेको छैन । सबै लक्षित वर्गको संजाल गठन भएको तर कृयाशिल हुन सकेको छैन । लक्षित वर्गको आत्मनिर्भरताका लागि पर्याप्त अवसर तथा क्षमता विकासका अवसरमा कमी रहेको छ ।

५.४.३ सोच

महिला, बालबालिका ज्येष्ठ नागरिक तथा अपाङ्गता भएका व्यक्ति विरुद्ध हुने सवै प्रकारका विभेद, हिंसा र शोषण अन्त्य गरी सक्षम र आत्मसम्मानपूर्ण जीवन यापन गराउने ।

५.४.४ उद्देश्य

१. महिला हिंसाको अन्त्य तथा लैङ्गिक समता कायम गर्नु

२. बालबालिकाको समग्र अधिकारको संरक्षण तथा बालमैत्री वातावरण सिर्जना गर्नु

३. ज्येष्ठ नागरिकको हक अधिकारको संरक्षण र प्रवर्द्धन गर्दै ज्ञान, सीप र अनुभवको उपयोग गर्नु

४. अपाङ्गता भएका व्यक्तिकालागि आधारभूत सेवा, स्रोत र प्रविधिमा सहज पहुँचको वृद्धि गर्दै आर्थिक तथा सामाजिक सशक्तीकरण मार्फत् जीवनयापनमा सहजता तथा आत्मसम्मान प्रदान गर्नु

५. दलित तथा सिमान्तकृत समुदायलाई विकास तथा सामाजिक न्यायको मूलधारमा प्रवाहीकरण गर्नु ।

५.४.५ रणनीति

१. पालिका मातहतका सबै निकायहरूमा लैङ्गिक समानता बृद्धि गर्ने ।

२. लैङ्गिक हिंसा अन्त्य गर्ने कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्ने ।

३. विभेद, हिंसा, उत्पीडन, शोषणबाट बालबालिका तथा अन्य समावेशी व्यक्तिलाई उचित संरक्षण गर्ने । बालबालिकाको सहभागिता वृद्धि गर्ने ।

४. बालमैत्री वातावरणको विकास गर्ने ।

५. ज्येष्ठ नागरिकको लागि हेरचाह, स्याहारसुसार र उपयुक्त वातावरण सिर्जना गर्ने ।

६. ज्येष्ठ नागरिकको सामाजिक सुरक्षा सेवालाई वृद्धि गर्ने ।

७. अपाङ्गमैत्री भौतिक संरचना निर्माण तथा सुधार गरी सार्वजनिक सेवामा पहुँच बढाउने ।

८. दलित तथा सिमान्तकृत समुदायको सबै प्रकारका सार्वजनिक समिति तथा निकायमा प्रतिनिधित्व सुनिश्चतता गर्ने।

५.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीनलक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
महिला/घरेलु हिंसा	प्रतिशत	१५	१५	१०	५	
बालश्रम	प्रतिशत	५	५	२	१	
अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था	सङ्ख्या	१	०	२	२	
बैङ्क मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत	१००	१००	१००	१००	
लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना दर्ता	सङ्ख्या	३०	३२	३३	३५	
तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या			१५	१५	
कुल सहभागीहरूमा महिलाको प्रतिशत	प्रतिशत	३३	३३	३३	३३	३३
व्यवसायिक सीपमूलक तालिम प्राप्त महिला	सङ्ख्या		१०	२५	३०	३५
लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम	सङ्ख्या	०	२	२	२	२
जेसी परिक्षण	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
बाल हेल्पलाइन सञ्चालन	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
बाल उद्यान	सङ्ख्या	०	१	३	४	६
सुरक्षित बाल गृह	सङ्ख्या	०	१	१	१	१
जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या	१	०	०	०	०
जेष्ठ नागरिक सम्मान	पटक	४	१	३	३	३
जेष्ठ नागरिक सत्सङ्ग केन्द्र	सङ्ख्या	१	०	२	२	२
अपाङ्गता भएकाहरूको लागि दिवा सेवा केन्द्र	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
महिला/घरेलु हिंसा	प्रतिशत	०	१	३	५	७
बालश्रम	प्रतिशत	०	१	१	१	१
अपाङ्गमैत्री सार्वजनिक सेवा प्रदायक संस्था	सङ्ख्या	१५	१५	१०	५	५
बैङ्क मार्फत सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्ने जेष्ठ नागरिक	प्रतिशत	५	५	२	१	१
लैङ्गिक हिंसा र छुवाछुत सम्बन्धी घटना दर्ता	सङ्ख्या	१	०	२	२	२
तालिम प्राप्त अपाङ्गता भएका व्यक्ति	सङ्ख्या	१००	१००	१००	१००	१००
कुल सहभागीहरूमा महिलाको प्रतिशत	प्रतिशत	३०	३२	३३	३५	३७

५.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	३०८०	३०८०	०	०	१२८०	१८००	०	०
२०८२/८३	३२३४	३२३४	०	०	१२८०	१९५४	०	०

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८३/८४	३३९६	३३९६	०	०	१२८०	२११६	०	०

५.४.८ कार्यक्रम / आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	महिला विकास कार्यक्रम	महिलाको क्षमता विकास आत्मनिर्भरता र सहभागिताका अवसरहरु तयार गर्नु ।	सालबसाली	३०८०	एकल महिला र महिला सक्तिकरण र लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण, महिला तथा उद्यमशीलतामा क्रियाशील हुने
२.	बालबालिका विकास कार्यक्रम	बालमैत्री गाउँपालिकाका रुपमा विकास गर्नु ।	सालबसाली		गाउँपालिका भित्र संचालनमा रहेका सवै विद्यालयहरुमा बालक्लबहरु गठन गरी क्रियाशिल र बालमैत्री स्थानीय शासनको आधार तयार हुने
३.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जिविको पार्जन कार्यक्रम।	अपाङ्गता भएका व्यक्तिका लागि क्षमता विकास आत्मनिर्भरता र सहभागिताका अवसरहरु तयार गर्नु ।	सालबसाली		अपाङ्कता भएका व्यक्तिहरु स्वरोजगारमूलका कार्यमा संलग्न भएको हुने
४	अध्यक्षसंग ज्येष्ठ नागिरक कार्यक्रम	ज्येष्ठ नागिरक तथा असहाय व्यक्तिको जीवनयापनलाई सहज तुल्याउनु ।	सालबसाली		१ वटा ज्येष्ठ नागिरक दिवा सेवा केन्द्र सञ्चालन तथा जेष्ठ नागरिकको नियमित स्वास्थ्य परीक्षण र वार्षिक रुपमा जेष्ठ व्यक्ति घोषणा एवम् सम्मान भएको हुने
५.	दलित वर्ग उत्थान कार्यक्रम	जातिय विभेद र छुवाछुतको अन्त्य गरी जीवस्तरमा सुधार गर्नु ।	सालबसाली		दलितहरु स्वरोजगार भएका हुने।
६.	अन्य कार्यक्रम				

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	महिला विकास कार्यक्रम	गाउँपालिका स्तरीय महिला र एकल महिला संजाल गठन भएको ।	महिला हिंसाका घटना शुन्य भएको हुने ।	महिला स्वरोजगार तथा व्यवसाय विकास, सीप विकास तालिम, महिला समिति तथा सहकारी संस्थागत क्षमता विकास तालिम, नेतृत्व विकास, स्वरोजगार प्रवर्द्धन, लैंगिक हिंसा न्यूनीकरण वडास्तरमा सचेतना कार्यक्रम
२.	बालबालिका विकास कार्यक्रम	गाउँपालिका भित्र रहेका १० वटा विद्यालयहरुमा बालक्लब गठन गर्ने कार्य भएको ।	गाउँपालिका भित्र संचालनमा रहेका सबै विद्यालयहरुमा बालक्लब गठन गरी बालमैत्री स्थानीय शासनको कार्यान्वयन भएको हुने	बालमैत्री स्थानीय शासनको आधार तयारी, वडा तथा पालिकास्तरीय बाल अधिकार समिति गठन र परिचालन, बाल अधिकार सचेतना, बाल क्लब गठन तथा परिचालन, बालश्रम न्यूनीकरण कार्यक्रम, बाल अधिकार तथा श्रम उन्मुलन सचेतना कार्यक्रम
३.	अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जिविको पार्जन कार्यक्रम।	सीपमुलक तालिम प्राप्त गरी व्यवसाय सञ्चालन गरेका अपाङ्गता भएका व्यक्ति २ जना रहेको ।	सीपमुलक तालिम प्राप्त गरी व्यवसाय सञ्चालन गरेक अपाङ्गता भएका व्यक्ति संख्या ५ पुगेको हुने ।	सीप विकास तालिम, क्षमता विकास तालिम, नेतृत्व विकास, स्वरोजगार प्रवर्द्धन, मनोसामाजिक परामर्श र मनोसामाजिक अपाङ्गता भएका स्याहारकर्ता बीच संवाद कार्यक्रम
४	अध्यक्षसंग ज्येष्ठ नागिरक कार्यक्रम	असक्त ज्येष्ठ नागिरक तथा असहाय व्यक्तिका लागि सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराइएको ।	ज्येष्ठ नागिरक दिवा सेवा केन्द्र संख्या ६ पुगेको हुने	१ वटा जेष्ठ नागरिक दिवा सेवा केन्द्र स्थापना, जेष्ठ नागरिक सहयोगी सामग्री वितरण, जेष्ठ नागरिक सम्मान, जेष्ठ व्यक्ति घोषणा तथा सम्मान
५.	दलित वर्ग उत्थान कार्यक्रम	दलित वर्गको हितका लागि ...	सहयोग वा अनुदानमा अपांगता भएका व्यक्तिद्धारा सञ्चालित व्यवसाय ५ पुगेको हुने ।	सीप विकास तालिम, क्षमता विकास तालिम, नेतृत्व विकास, स्वरोजगार प्रवर्द्धन
६.	अन्य कार्यक्रमहरु			

५.४.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

गाउँपालिकाबाट यस क्षेत्रमा थुप्रै रकम विनियोजन गर्न नसक्नाले पनि महिला बालबालिकाका क्षेत्रमा काम गर्न सकिएको छैन । यस क्षेत्रमा विनियोजन गरिएको बजेट तालिम तथा दिवस कार्यक्रममा बढी खर्च हुने जोखिम रहन्छ।

५.५ युवा तथा खेलकुद

५.५.१ पृष्ठभूमि

विकासको लागि युवा वर्गको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । युवा शक्तिको पहिचान र परिचालन गर्नसकेमा समग्र विकास प्रक्रियामा युवाले योगदान गर्न सक्छन् । संविधानको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्वन्धी नीतिमा राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वांगीण विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकूद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने र खेलकूदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने भनिएको छ ।

गाउँपालिकाको उमेरगत जनसङ्ख्यालाई विश्लेषण गर्दा १९ देखि २४ वर्षको उमेर समूहमा २८ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेका छ भने २५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहमा ११ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ । कूल जनसङ्ख्याको अनुपातमा युवा समूहको जनसङ्ख्या यतिको हुनु समग्र आर्थिक र सामाजिक विकासका लागि राम्रो हो । यस गाउँपालिकामा ५ जना प्रदेश तथा जिल्लास्तरका खेलाडीहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा क्षेत्र भित्र ३ वटा युवा क्लवहरू रहेका छन् । यस्ता क्लवहरू खेलकुद तथा युवा सशक्तिकरणका अतिरिक्त सामाजिक कार्यमा पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र खेल मैदान, पर्यटकीय स्थल र खुल्ला स्थान गरी करिब ११ वटा स्थानहरू रहेका छन्।

५.५.२ समस्या तथा चुनौती

विकासको लागि युवा वर्गको महत्वपूर्ण भूमिका हुन्छ । युवा शक्तिको पहिचान र परिचालन गर्नसकेमा समग्र विकास प्रक्रियामा युवाले योगदान गर्न सक्छन् । संविधानको सामाजिक न्याय र समावेशीकरण सम्वन्धी नीतिमा राष्ट्रिय विकासमा युवा सहभागिता अभिवृद्धि गर्दै राजनीतिक, आर्थिक, सामाजिक र सांस्कृतिक अधिकारहरूको पूर्ण उपयोगको वातावरण सिर्जना गर्ने, युवाको सशक्तीकरण र विकासका लागि शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी लगायतका क्षेत्रमा विशेष अवसर प्रदान गर्दै व्यक्तित्व विकास गर्ने तथा राज्यको सर्वांगीण विकासमा योगदानका लागि उपयुक्त अवसर प्रदान गर्ने उल्लेख गरिएको छ । यसका साथै स्वस्थ, सक्षम र अनुशासित नागरिक तयार गर्न खेलकूद तथा खेलाडीमा योजनाबद्ध लगानी गर्ने र खेलकूदलाई राष्ट्रिय एकता सुदृढ गर्ने एवं अन्तर्राष्ट्रिय क्षेत्रमा राष्ट्रिय सम्मान अभिवृद्धि गर्ने माध्यमको रूपमा विकास गर्ने भनिएको छ ।

गाउँपालिकाको उमेरगत जनसङ्ख्यालाई विश्लेषण गर्दा १९ देखि २४ वर्षको उमेर समूहमा २८ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेका छ भने २५ देखि ४९ वर्ष उमेर समूहमा ११ प्रतिशत जनसङ्ख्या रहेको छ । कूल जनसङ्ख्याको अनुपातमा युवा समूहको जनसङ्ख्या यतिको हुनु समग्र आर्थिक र सामाजिक विकासका लागि राम्रो हो । यस गाउँपालिकामा ५ जना प्रदेश तथा जिल्लास्तरका खेलाडीहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा क्षेत्र भित्र ३ वटा युवा क्लवहरू रहेका छन् । यस्ता क्लवहरू खेलकुद तथा युवा सशक्तिकरणका अतिरिक्त सामाजिक कार्यमा पनि संलग्न रहेको देखिन्छ । यस गाउँपालिका भित्र खेल मैदान, पर्यटकीय स्थल र खुल्ला स्थान गरी करिब ११ वटा स्थानहरू रहेका छन् ।

५.५.३ सोच

युवा जनशक्तिलाई पालिकाको सामाजिक-आर्थिक विकास तथा खेलकुदमा मूलप्रवाहीकरण गर्ने ।

५.५.४ उद्देश्य

१. युवाहरूलाई उद्यमशील, स्वरोजगार र स्वावलम्बी बनाउदै विकासमा युवाको सहभागिता वृद्धि गर्नु।

२. खेलकुद पूर्वाधारको विकास गर्दै युवा खेलाडीलाई उच्च प्रतिस्पर्धी र व्यवसायिक बनाउनु ।

५.५.५ रणनीति

१. विकासमा युवा सहभागिता बढाउने ।

२. युवालाई उद्यमशील, व्यवसायी र आत्मनिर्भर बनाउन वित्तीय स्रोत साधनको पहुँचमा वृद्धि गर्ने ।

३. युवा केन्द्रित प्राविधिक तथा व्यवसायिक शिक्षा र सीप विकासका अवसरहरू विस्तार गरी उद्यमशील बनाउने।

४. युवामा सकारात्मक सोच, सिर्जनशीलता र नेतृत्व क्षमताको विकास गर्ने ।

५. खेलकुदको समुचित विकासका लागि आवश्यक पूर्वाधारको निर्माण गर्ने ।

६. खेल सम्बद्ध राष्ट्रिय र अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूसँग समन्वय र सहकार्य गरी खेलकुद विकास गर्ने ।

७. योग तथा ध्यानका साथै मनोरञ्जनात्मक, परम्परागत तथा संस्कृतिजन्य खेलकुद विकास गर्ने ।

८. प्रतिभावान खेलाडीको पहिचान, क्षमता विकास र प्रोत्साहन गर्ने ।

५.५.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीनलक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
युवाहरूको नेतृत्वमा रहेको सामाजिक संघसंस्था	प्रतिशत	२	२	३	५	६
राष्ट्रिय अन्तराष्ट्रिय खेलाडी सङ्ख्या	सङ्ख्या	५	५	६	७	८
प्रदेश तथा जिल्लास्तरीय खेलाडी	सङ्ख्या	५८	५८	६५	७०	७५
सहकारीमा युवाको आवद्धता	प्रतिशत	३१	३१	३३	३४	३५
युवा व्यवसायीहरूबाट सञ्चालन भएका व्यवसायको सङ्ख्या	सङ्ख्या	७	७	८	१०	१२
उद्यमशीलता तालिम प्राप्त युवाहरूको वार्षिक सङ्ख्या	सङ्ख्या	११	३०	५०	६५	७०
वैदेशिक रोजगारीमा गएका युवा	प्रतिशत	२	२	२	२	२
उद्यम, व्यवसाय र स्वरोजगारीमा संलग्न युवा	प्रतिशत	२५	२५	२६	२७	२९
युवा संलग्य स्थानीय संरचना वा संयन्त्र	सङ्ख्या	२००	२००	२२५	२५०	२५०

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीनलक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
युवाक्लब, संजाल तथा संस्था	सङ्ख्या	४	४	५	५	६
नियमित योगाभ्यास गर्ने जनसङ्ख्या	प्रतिशत	०.१	१	१.५	१.५	२
पालिकास्तरीय खेलमैदान	सङ्ख्या	६	६	७	८	९
खेल मैदान भएका विद्यालय	सङ्ख्या	५	१०	१२	१५	१७
अन्तर विद्यालय प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रम	सङ्ख्या	४	४	५	६	७
पालिकामा संचालित खेलकुद प्रतियोगिता	सङ्ख्या	४	५	६	७	९
खेलाडी प्रशिक्षण कार्यक्रम	सङ्ख्या	१०	१०	१०	१०	१०
पालिकास्तरीय प्रतियोगितात्मक खेलकुद कार्यक्रम	सङ्ख्या	२	२	२	२	२
सफल एवम् क्षमतावान खेलाडी प्रोत्साहन तथा सम्मान	सङ्ख्या	३	५	८	१०	१२
योगा प्रशिक्षण	पटक	१	२	२	२	२
कवर्डहल तथा खेलकुद मैदान	सङ्ख्या	२	२	२	२	२
प्रदेशस्तरको खेल मैदान	सङ्ख्या	०	०	०	०	०

५.५.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिकवर्ष	बजेटअनुमान				बजेटकोस्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तीयव्यवस्था	आन्तरिक स्रोत	नेपालसरकार	प्रदेशसरकार	ऋणतथा अन्य
२०८१/८२	२३९०	२३९०	१३०	०	७६०	१६३०	०	०
२०८२/८३	२५१०	२२६०	१३०	०	७६०	१७५०	०	०
२०८३/८४	२६३५	२२६०	१३०	०	७६०	१८७५	०	०

५.५.८कार्यक्रम/आयोजनाकोसंक्षिप्तविवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम	खेलकुदको गुणस्तर तथा खेलाडीमा व्यवासायिकता अभिवृद्धि गर्नु ।	२०७९/०८०-०८३/८४	२३९०	एक खेलमैदान स्तरोन्नती भइ वार्षिक रुपमा खेल प्रशिक्षणमा सहभागि हुने खेलाडी संख्या ..... भएको हुने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम	हालसम्म फिल्ड सम्याउने कार्य भई खेलाडीहरुलाई थप सुविधा उपलब्ध भएको छ ।	.... खेलकुद पूर्वाधार व्यवस्थित भए ...... जना व्यवसायिक खेलाडीको विकास हुने	...... गुणस्तरीय खेलमैदान स्तरोन्नती, खेल आयोजना, खेल प्रशिक्षण, खेलाडी प्रोत्साहन तथा सम्मान, खेल पोषाक तथा सामग्री वितरण, युवा तथा खेलकुद समिति गठन

५.५.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

गाउँपालिकाको भोगोलिक क्षेत्र समथर रहेको पाइदैन भएपनि पर्याप्त खाली जग्गाको अभाव रहेको छ। खेलपूर्वाधार विकासका लागि सोचेअनुरुप रकम विनियोजन गर्न नसक्दा खेल पूर्वाधार लगायतका अन्य खेलकुद सम्बन्धी कार्यक्रम अपेक्षित रुपमा उपलब्धी नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

परिच्छेद-६
पूर्वाधार विकास क्षेत्र

६.१ आवास, भवन तथा शहरी विकास

६.१.१ पृष्ठभूमि

अपिहिमाल गाउँपालिका प्रचुर संभावना र चुनौती दुवैको संमिश्रण रहेको एक हिमाली गाउँपालिकाको रुपमा चित्रित छ। वडाहरू एक आपसमा कच्ची सडक संजालबाट भएपनि जोडिएका छन् । यो गाउँपालिका विकट भू—धरातलीय अवस्थाका कारण यस क्षेत्रको विकासमा अनेकौं चुनौतीहरू विद्यमान रहेका छन् । कठिन धरातलमा छरिएर रहेका डाँडापाँखाहरूका वस्तीहरूमा भौतिक पूर्वाधारहरू पुऱ्याई नागरिकहरूको जनजीवनलाई सहज बनाउनु यस गाउँपालिकाको लागि त्यति सहज छैन तथापी सीमित श्रोत साधनबाट नागरिकहरूको वढ्दो आवश्यकता र चाहनाहरू पूरा गर्ने प्रयास गरिएको छ । सार्वजनिक संरचनातर्फ गाउँ कार्यपालिकाको आफ्नो प्रशासनिक भवन निर्माणाधीन रहेको र सो भवन निर्माण पश्चात हाल संचालनमा रहेको प्रशासकीय भवनलाई कर्मचारी आवासका रुपमा विकास गरिने योजना रहेको छ । त्यसैगरी गाउँपालिकाका ४ वटा वडाको आफ्नै वडा भवन छ तर वडा नं २ को आफ्नै वडा कार्यलय भवन छैन । पालिकाका २ स्वास्थ्यचौकी भवन सहित संचालनमा रहेका छन् भने वडा नं. ४ मा १५ शैयाको अस्पताल निर्माणको प्रकृया अघि बढेको छ तथा आठ वटा सामुदायिक भवन निर्माण भएको छ ।

६.१.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका वस्तिहरू व्यवस्थित नहुनु, प्रमुख मानिएका वस्तिहरूमा समेत आधारभूत सुविधा अपर्याप्त रहनु, एकीकृत वस्ति विकास कार्यक्रम संचालनमा नहुनुजस्ता समस्या विद्यमान रहेका छन् । विकसित हुँदै गरेका वजार क्षेत्रमा विश्राम स्थल एवं बस प्रतिक्षालय र सार्वजनिक शौचालय लगायतका न्यूनतम सुविधाहरू अपर्याप्त छन् । सार्वजनिक सेवाको प्रभावकारी प्रवाहका लागि अत्यावश्यक वडा समितिको भवन, स्वास्थ्य चौकी लगायतका सार्वजनिक पूर्वाधारहरूको कमी रहेको देखिन्छ । अति विपन्न घरपरिवार लक्षित सुरक्षित आवास कार्यक्रम अपर्याप्त रहनु, भूकम्प पश्चात्को पुनर्निमाण कार्यमा ढिलाई हुनु तथा भूकम्प प्रतिरोधी भवन निर्माणका लागि तयार भएको दक्ष जनशक्ति गाउँपालिकामा क्रियाशील नहुनाले पनि निजी आवासहरू सुरक्षित नहुनसक्ने सम्भावना रहेको देखिन्छ । यसैगरी प्राकृतिक प्रकोपको रुपमा रहेको चट्याङ्गको उच्च जोखीम रहनुपनि वासोवासका हिसावले समस्याको रुपमा रहेको देखिन्छ ।

भिरालो जमिन, खोलानालाको किनारमा वस्तिहरू रहेका, छरिएर रहेको वस्ति, वढ्दो वसाई सराई प्रवृति, स्थानीय कला संस्कृति झल्किने घरहरू रहेका, यहांका घरपरिवारहरू वसाई सराई गर्ने प्रकृति वढ्दै गएको छ, विना नक्सा र विना प्राविधिक स्टिमेटका आधारमा घरहरू वनेका, पुराना घरहरू भएका कारण भुकम्पको जोखिम रहेको, अझैपनि धेरै घरहरू खर र ढुंगाले छाएका, वस्तिहरू नदि कटान र पहिरोका जोखिममा रहेका, आवासीय घरहरूको निर्माण मापदण्डअनुसार निर्माण हुन नसकेको, सुरक्षित आवास तथा बस्ती विकास उचित रुपमा नभएको, बजार विकास तथा विस्तारको कमी, बजारसँगको कमजोर पहुँच तथा विस्तारको अभाव, सार्वजनिक निर्माण आवश्यकताअनुसार हुन नसकेको, वस्तीहरू बीचको दुरी टाढा हुनु अपिहिमाल विकासका लागि निकै चुनौतीपूर्ण देखिन्छ। सूरक्षित, सुलभ र वातावारणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

६.१.३ सोच

सूरक्षित, सुलभ र वातावारणमैत्री एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गर्ने ।

६.१.४ उद्देश्य

१. एकीकृत आवास तथा बस्ती विकास गरी अव्यवस्थित र छरिएका घरपरिवारलाई एकताबद्ध र प्रभावकारी सेवा प्रवाहको विकास गर्नु ।

२. स्थानीय निर्माण सामग्रीको अधिकतम प्रयोग गरी स्थानीय वास्तुकला र नवीनतम प्रविधि मिश्रित सुरक्षित र किफायती भवनहरू निर्माण गर्नु ।

६.१.५ रणनीति

१. ग्रामीण क्षेत्रमा भौगोलिक हिसाबले बिकट र छरिएर रहेका तथा विपद्को जोखिममा रहेका र सीमान्तकृत घर परिवारलाई आधारभूत सुविधा सहितको एकीकृत बस्ती निर्माण गर्ने ।

२. घना बस्ती रहेका ग्रामीण क्षेत्र तथा सडक क्षेत्रको बस्ती व्यवस्थित गर्ने ।

३. भूउपयोग नीति तथा योजना निर्माण गर्ने र योजनाबद्ध रुपमा एकीकृत बस्ती विकास गर्ने कार्यलाई अभियानको रुपमा अगाडि बढाउने ।

४. स्थानीय पहिचान भएको र सबै वर्ग तथा समुदायले किन्न सक्ने भवनहरूको निर्माण गर्ने ।

५. भवन डिजाइन, निर्माण तथा सुपरीवेक्षणका कार्यमा संलग्न जनशक्तिको क्षमता विकास गर्ने ।

६.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
भूकम्प प्रतिरोधी भवन	प्रतिशत	१	नयाँ बन्ने सबैमा			
व्यवस्थित सहरीकरण सहितको बस्ती	सङ्ख्या	०		१	१	१
पालिकाको मापदण्ड बमोजिम भवन निर्माण	प्रतिशत	१	नयाँ बन्ने सबैमा			
जोखिमयुक्त बस्तीको स्थानान्तरण	बस्ती सङ्ख्या	०	१	२	३	३
निर्माण भएका वस्ती विकास योजना सङ्ख्या	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
कार्यपालिका भवन (थप)	सङ्ख्या	१	१	१	१	१
वडाकार्यलय भवन	सङ्ख्या	५	५	६	६	६
कर्मचारी आवास	प्रतिशत	०	०	०	०	०
सामुदायिक भवन	सङ्ख्या	६	६	८	१०	१०
भवन तथा आवास निर्माणकालागि वातावरणीय प्रभाव अध्ययन	सङ्ख्या	१	१	१	१	१
भवन तथा आवास निर्माणकालागि विस्तृत परियोजना प्रतिवेदन	सङ्ख्या	३	३	४	५	५

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
भूकम्प प्रतिरोधी भवन	प्रतिशत	१	नयाँ बन्ने सबैमा			
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी विद्यालय भवन	सङ्ख्या	४	नयाँ बन्ने सबैमा			
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी स्वास्थ्य संस्था	सङ्ख्या	२	४	७	७	७
भूकम्प तथा पहिरो प्रतिरोधी वडा कार्यालय तथा अन्य सरकारी भवन	सङ्ख्या	४	नयाँ बन्ने सबैमा			
विपन्नकालागि निर्मित आवास	सङ्ख्या	०	१०	१५	२०	२०

६.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	७२५०	७२५०	०	०	२५००	४७५०	०	०
२०८२/८३	७६१३	२२८	७३८४	०	२५००	१२४९	३८६३	०
२०८३/८४	७९९३	२४०	७७५३	०	२५००	१४३७	४०५६	०

६.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	स्थानीय शासन, विकास निर्माण र सेवा प्रवाहलाई सहज र व्यवस्थित बनाउनु	२०८२	५०००	प्रशासकीय भवन निर्माण सम्पन्न भई एकीकृत सेवा सुचारु हुने
२	भवन, आवास र बस्ती विकास र सार्वजनिक निर्माण अन्य सालबसाली कार्यक्रम	भवन, आवास र बस्ती विकासलाई योजनाबद्ध, उत्थानशील र मौलिक बनाउनु	सलबासी	२२५०	वार्षिक ६ भन्दा बढी भवन, आवास र बस्ती विकास सम्बन्धी प्रबलीकरण, मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति हुनेछन्

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	९८% प्रतिसल भौतिक प्रगति भएको	आ.ब. २०८२ मा सम्पन्न हुने	आ.ब. २०८२ मा सम्पन्न हुने
२	भवन, आवास र बस्ती विकास र सार्वजनिक निर्माण अन्य सालबसाली कार्यक्रम	वार्षिक ६ भन्दा बढी भवन, आवास र बस्ती विकास सम्बन्धी प्रबलीकरण, मर्मत संभार तथा स्तरोन्नति हुनेछन्	प्रशासकीय भवन, वडा कार्यालय भवन र सार्वजनिक सम्पत्तीको मर्मत संभार र सुविधा थप भएको	वडा कार्यालय, हाल सञ्चालित प्रशासकीय कार्यालय र अन्य सरकारी भवन र सार्वजनिक संरचना मर्मतसंभार हुने

६.१.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

यस पालिकामा आन्तरिक स्रोतको अभावका कारण सम्पूर्ण रुपमा संघिय सरकारबाट प्राप्त बजेटबाट नै कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुपर्ने भएकाले उक्त रकम आगामी आर्थिक वर्षमा बजेट प्राप्त नभएमा योजना कार्यान्वयन गर्न समस्या हुने देखिन्छ । यी योजनाहरु सञ्चालन गर्नका लागि बजेटको सुनिश्चितता गर्ने कार्य जटिल हुने देखिन्छ ।

६.२ सडक, पुल तथा यातायात

६.२.१ पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले यातायात सुविधामा नागरिकको सरल, सहज र समान पहुँच सुनिश्चित गर्न यातायात क्षेत्रमा लगानी अभिवृद्धि गर्ने र वातावरण अनुकूल प्रविधिलाई प्राथमिकता दिंदै सार्वजनिक यातायातलाई प्रोत्साहन र निजी यातायातलाई नियमन गरी यातायात क्षेत्रलाई सुरक्षित, व्यवस्थित, समावेशी र अपाङ्गतामैत्री बनाउने परिकल्पना गरेको छ । भौतिक पूर्वाधार आर्थिक विकास एव सामाजिक समृद्धिका आधारहरू हुन जसमा सडक यतायात तथा पुलको सबैभन्दा महत्त्वपूर्ण योगदान रहन्छ । पूर्वाधारको विकासमा स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४ स्थानीय निकायलाई जिम्मेवार बनाएको छ । पूर्वाधार निर्माणकालागि स्थानीय निकायलाई प्रदेश एव संघीय सरकारबाट समेत अर्थिक एवं प्राविधिक सहयोग पुर्याउने व्यवस्था गरिएको छ । गाउँपालिकाले पूर्वाधार विकासमा समावेशी, वातावरणमैत्री, गुणस्तरीय पूर्वाधार भन्ने अभियानका साथ कार्यक्रम अगाडि बढाएकोछ । गाउँपालिकाको विकास र समृद्धिको प्रमुख आधारका रुपमा रहेको एक क्षेत्र सडक तथा यातायात पनि हो ।

गाउँपालिका भित्र हाल सम्म कुनै पनि सडक कालोपत्रे हुन सकेको छैन भने सबै सडक ग्राभेल र कच्ची अवस्थामा रहेको छ । गाउँपालिकामा हाल सम्म करिव १२ कि. मी. सडक रहेको छ । गाउँपालिकामा २० झोलुङ्गे पुल रहेको छ । यस गाउँपालिकाको मकरीगाडबाट छोटो दुरीका रुटमा नीजी सवारी साधनहरू नियमितरुपमा चल्ने गर्दछन्। प्रायजसो ठाउँमा भने वर्षातको समयमा पहिरोले बाटो अवरुद्ध हुने, पानी जम्ने, हिलो हुने भएका कारण नियमितरुमा यातायात सुचारु गर्न कठिनाई हुने गरेको छ ।

६.२.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिका क्षेत्रभित्र सबै सडक बिस्तारमा कठीनाई रहनु, बिकट भौगिलिक अवस्थितिका कारण सडक ट्रयाक खोल्न कठिनाई हुनु जस्ता समस्याहरू प्रमुख रहेका छन्। यसैगरी कतिपय झोलुङ्गे पुल रहेको स्थानसम्मको सहज सडक सुविधा विस्तार हुन नसक्नु, आवश्यकता अनुसार झोलुङ्गे पुल निर्माण नहुनुले पनि आवागमनमा असहज भएको देखिन्छ। सार्वजनिक यातायातका साधनहरू नियमित रुपमा संचालन नहुनु, जिपहरूले भाडा महंगो लिने गरेको अन्य समस्याको रुपमा रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकाका सबै वडाहरूमा सडक संजाल नहुनु, सार्वजनिक यातायत नभएको हुँदा भाडादरमा नियमानुसार र यथार्थ नहुनु, चौलानीको तट अन्तर्गत हरेक वर्ष सडक निर्माण गरिने र अर्को ठाउँमा सडक कटान हुने समस्या, ग्रामिण वस्तिहरूका पदमार्गहरूको नियमित मर्मत संभार हुन सकेको छैन ।

६.२.३ सोच

दिगो पूर्वाधार विकास मार्फत् नागरिकको सहज पहुँच हुने ।

६.२.४ उद्देश्य

१. सडक पूवार्धारहरूको निर्माण तथा स्तर उन्नति गरी मानिसहरूको जीवन सहज र सरल बनाउनु ।

२. यातायात पूर्वाधारको उचित मर्मत सम्भार तथा व्यवस्थापन गरी सहज आवतजावत र स्थानीय जनताको सुविधा, आयआर्जन तथा रोजगारी सिर्जना गर्नु ।

६.२.५ रणनीति

(क) योजनाको दीर्घकालीन उपयोगकोलागि निर्माण भइसकेका पूर्वाधारहरूको संरक्षण, विस्तार तथा मर्मतकोलागि कोषको व्यवस्था गर्ने ।

(ख) गाउँपालिकाको आर्थिक तथा सामाजिक गतिविधिलाई सन्तुलित, समावेशी, गतिशील बनाउन योगदान पुऱ्याउन सक्ने रणनीतिक सडक सञ्जाल सुदृढ गर्ने ।

(ग) छिटो, भरपर्दो र वातावरण मैत्री सडक सञ्जाल विकास गर्न सहयोगी हुने प्रविधि तथा उपायहरू अबलम्बन गर्ने ।

(घ) प्रमुख ग्रामीण बस्तीहरू र प्रमुख पर्यटकीय केन्द्र जोड्ने गरी यातायात पहुँच बढाउन सडक विस्तार गर्ने ।

(ङ) पर्यटकीय पदमार्गहरूको पहिचान तथा निर्माण कार्यलाई अभियानका रुपमा सञ्चालन गर्ने ।

६.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाई	गत आ.व. सम्मको उपलब्धि	चालु आ.व. सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१।८२	२०८२।८३	२०८३।८४
३० मिनेटसम्मको दुरीमा यातायात पहुँच भएका परिवार	प्रतिशत	५	७	१०	२०	३०
सर्वयाम सडक	कि.मि.	१०	१२	१२	१८	२५
यातायात सुचारु सडक लम्बाइ	कि.मि.	१०	१२	१२	१८	२५
नियमित मर्मत संभार भएको सडकको लम्बाइ	कि. मि.	२	३	५	८	१२
अन्तर पालिका सडक सञ्जाल विस्तार	कि.मी.	०	०	२	४	५
वायोइञ्जिनिरिङ्ग प्रविधी र सडक साइड वृक्षारोपण	कि.मी.	०	०	१	२	३

बाढी नियन्त्रणकालागि ग्याभिन वाल निर्माण	कि.मी.	१	१	१	२	३
पालिकामा संचालित ४ पाङ्ग्रे यातायातका साधन	सङ्ख्या	०	०	०	०	०
कच्ची	कि.मी.	१०	१०	१०	१२	१५
ग्राभेल सडक	कि.मि.	१२	१२	१२	१७	२५
कालोपत्रे	कि.मि.	०	०	०	०	५
ट्र्याक खोलिएको सडक	कि.मि.	०	०	१०	१५	३०
पक्की पुल	सङ्ख्या	०	०	०	१	१
झोलुङ्गे पुल	सङ्ख्या	२०	२०	२०	२५	३२
सडक नाली	कि.मि.	०	०	०	२	३
सडक पेटी	कि.मि.	०	०	०	०	०

६.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	१०९६०	१०९६०	०	०	४५०	८२१०	२३००	०
२०८२/८३	११५०८	५७५	१०९३३	०	२००	१००२०	१२८८	०
२०८३/८४	१२०८३	६०४	११४७९	०	२१०	१०५२१	१३५२	०

६.२.८ कार्यक्रम /आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	सडक, पुल तथा यातायात सालबसाली कार्यक्रम	सडक पूर्वाधार संरचनाको स्तरोन्नति भई सेवा सुविधा सहज बनाउनु	सालबासी	१०९६०	पहिरो पन्छाउने र सतह सम्याउने, नाली निर्माण गर्ने, सडक ढलान गर्ने, सडक संरचना निर्माण गर्ने, ग्राभेल गर्ने पुल निर्माण आदी

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	सडक, पुल तथा यातायात सालबसाली कार्यक्रम	०.२ कि.मि. सडक र पुलका संरचना निर्माण, मर्मतसंभार र स्तरोन्नति हुने	सालबसाली रुपमा ..०.२ .मि. सडक निर्माण तथा मर्मत संभार भैरहेको	पहिरो पन्छाउने र सतह सम्याउने, नाली निर्माण गर्ने, सडक ढलान गर्ने, सडक संरचना निर्माण गर्ने, ग्राभेल गर्ने पुल निर्माण आदी

६.२.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

यस गाउँपालिकामा कच्ची सडक थुप्रै भएको र सडकहरुको सुरक्षा नअपनाएका कारण बर्षेनी सडक सरसफाईमा थुप्रै रकम खर्च हुने गरेको छ जसले गर्दा अन्य क्षेत्रका लागि बजेट विनियोजन गर्न समस्या हुन सक्ने देखिन्छ । त्यसै गरी पुल निर्माण कार्यका लागि एउटै वर्ष बजेट विनियोजन गर्नु पर्ने भएकाले सो क्षेत्रमा बजेट विनियोजनमा समस्या हुने देखिन्छ ।

६.३ जलस्रोत, विद्युत तथा उर्जा

६.३.१पृष्ठभूमि

जल विद्युत आर्थिक वृद्धि र आर्थिक रूपान्तरणको एक महत्वपूर्ण साधन हो । सुदुरपश्चिम प्रदेशमा दिगो र भरपर्दो विद्युतको पहुँच सबै नागरिकमा पुगिनसकेको र प्रदेश सरकारले उर्जा क्षेत्रलाई आर्थिक समृद्धिको सम्बाहक मानेको सन्दर्भमा जलविद्युत विकास र व्यवस्थापनमा प्रदेश सरकारको महत्वपूर्ण भूमिका आवश्यक छ । नेपालको संविधानले जनसहभागितामा आधारित स्वदेशी लगानीलाई प्राथमिकता दिंदै जलस्रोतको बहुउपयोगी विकास गर्ने नीतिगत व्यवस्था गरेको छ ।

गाउँपालिका भित्र विजुली बत्तीको रूपमा प्रयोग गर्ने घरपरिवार ६२ प्रतिशत रहेको छ । गाउँक्षेत्रका ६५ प्रतिशत घरधुरीहरूमा वैकल्पिक सौर्य उर्जा मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ । केही वडाका बस्तीहरूमा सामुदायिक विद्युतीकरण मार्फत विद्युत आपूर्ति भएको छ । विद्युत आपूर्तिका लागि गाउँपालिकाले राश्ट्रिय प्रशारण लाइनलाई जोड्ने कार्यलाई तिव्रता दिएको छ । गाउँपालिका क्षेत्रमा १ प्रतिशत घरपरिवार एल.पि.ग्यासबाट खाना पकाउने गर्दछन् भने खाना पकाउनका लागि दाउरा प्रयोग गर्ने करिब ९९ प्रतिशत रहेका छन् । सुधारिएको चुलो प्रयोग गर्ने घरधुरीको सङ्ख्यामा वृद्धि हुँदै गएको छ ।

६.३.२ समस्या तथा चुनौती

गाउँपालिकाका सबै स्थानमा राश्ट्रिय प्रशारण लाइनको विद्युत सेवा उपलब्ध हुन सकेको छैन भने उपलब्ध विद्युत सेवा पनि नियमित र व्यवस्थित हुन सकेको छैन । स्वच्छ उर्जाको रूपमा गोवर ग्यास, वायो विक्रेट र धुवाँ रहित सुधारिएको चुलोको उपयोग पर्याप्त मात्रामा हुन सकेको छैन । अधिकांश वडाहरूमा परम्परागत रूपमा दाउराबाट खाना पकाउने गरिएको छ । वस्ती विकास, शहरीकरण तथा आर्थिक गतिविधिको विस्तारका कारण बढ्दै गएको विद्युतको माग बढ्दै गए अनुसार विद्युत आपूर्ति गर्नु, र भौगोलिक बिकटता रहेका र ग्रामीणस्तरमा छरिएको बस्तीहरूमा विद्युतीकररण गर्नु चुनौतीको रूपमा रहेका छन् ।

६.३.३ सोच

नवीकरणीय तथा वैकल्पिक ऊर्जाको उत्पादन र उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सवैको पहुँचमा बृद्धि गर्ने ।

६.३.४ उद्देश्य

१. ऊर्जाको उपभोगमा दक्षता बढाई वातावरण—मैत्री, दिगो, भरपर्दो, गुणस्तरीय र स्वच्छ ऊर्जामा सवैको पहुँचमा बृद्धि गर्नु ।

२. परम्परागत ऊर्जाको सट्टामा वैकल्पिक ऊर्जाको प्रयोगमा बृद्धि गर्नु ।

६.३.५ रणनीति

१. ऊर्जा क्षेत्रको संस्थागत संरचना तयार गरी दिगो र अधिकतम् उपयोगको आधार तयार गर्ने ।

२. उपलब्ध सम्पूर्ण ऊर्जा स्रोतको पहिचान, उत्पादन, वर्तमान तथा भविष्यमा ऊर्जाको माग र आपूर्ति सम्बन्धी डाटाबेस तयार गरी संस्थागत विकासमा जोड दिने ।

३. ऊर्जाको प्रयोगलाई दिगो, भरपर्दो गुणस्तरीय र प्रभावकारी रूपमा विकास गरी बहुउपयोगि बनाउने ।

६.३.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
विद्युतमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	६२	६५	७०	८५	
जलविद्युत् उत्पादन (जडित क्षमता)	मेगावाट	०	०	०	०	
प्रतिव्यक्ति विद्युत् उपभोग (वाट प्रति घण्टा)	घण्टा	५	२५	३०	३५	
लघु जल विद्युत उत्पादन क्षमता	किलोवाट	६५०	६५०	६५०	६५०	
थ्री फेज लाइनको बिस्तार	प्रतिशत	०	१०	२०	३०	
राष्ट्रिय प्रसारण लाइन मार्फत विद्युतीकरण भएको परिवार	प्रतिशत	०	५	३०	६०	
खाना पकाउने इन्धनका रूपमा बिद्युत प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	०	०	१	१	
सोलार उर्जा प्रयोग गर्ने घरपरिवार	प्रतिशत	६५	७०	६०	६०	
बायोग्यास (गोवरग्यास) प्रयोग गर्ने घरपरिवार	सङ्ख्या	०	०	५	५	

६.३.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	६००	३०	५७०	०	०	६००	०	०
२०८२/८३	६३०	६३०	०	०	०	६३०	०	०
२०८३/८४	६६२	३३	६२८	०	०	६६२	०	०

६.३.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विद्युत विस्तार तथा उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	केन्द्रिय विद्युत प्रणालीको विद्युतको उपभोगमा वृद्धि गर्नु	सालबासी	६००	राष्ट्रिय जडान ग्रीडमा

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	विद्युत विस्तार तथा उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	२ बटा १०० कि वाट को हाइड्रो संचालनमा आएको छ।	२ वटा १०० कि वाटका हाइड्रो राष्ट्रिय ग्रीडमा जडान भएको हुने छ।	विधुत उत्पादनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन तथा लघु जलविद्युतको ग्रिड कनेक्सन सम्भाव्यता अध्ययन

६.३.९ जोखिम पक्ष तथा अनुमान

गाउँपालिकाको ९६ प्रतिशत विद्युत राष्ट्रिय प्रशारण लाइनमा जोडिएपनि यस क्षेत्रका थुप्रै क्षेत्रमा माग अनुसारको विद्युत नभएको र सिङ्गल फेजको विद्युतले वैक्लपिक उर्जा प्रयोमा समस्या आउने देखिन्छ । त्यसै गरी वैकल्पिक उर्जाको क्षेत्रमा गरिएको लगानी सौर्य सोलारमा मात्र प्रयोग हुनाले अन्य वैकल्पिक उर्जाको क्षेत्र अन्यौलमा पर्ने जोखिम रहन्छ।

६.४ सूचना तथा सञ्चार

६.४.१ पृष्ठभूमि

अपिहिमाल गाउँपालिकाका वडा नं. ४ र ५ मा सूचना तथा प्रविधिको उपयोगको अवस्था राम्रो रहेको छ भनें बाँकी वडाहरूमा यसको अवस्थामा सुधार ल्याउन अत्यावश्यक छ । सबै वडाहरूमा एन.टि.सि र एन सेलको सामान्य सुविधा उपलब्ध भएको देखिएको छ । गाउँ क्षेत्रका सबै वडामा मोबाइल फोन सेवाको सुविधा पुगेता पनि सेवा पहूँच भने ८० प्रतिशत मात्रै छ । अप्टिकल फाइबर विस्तार हुन नसक्दा इन्टरनेट सुविधा एकदमै कमजोर छ भने वडास्तरबाट प्रवाह हुने अनलाइन सेवाहरू सबै वडाहरूमा सुचारू हुन सकेको छैन साथै ५ प्रतिशत भन्दा कम मानिस मात्र इन्टरनेटको पहुँचमा रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा पत्रपत्रिका तथा एफ.एम. स्टेशनहरूले सञ्चार सुविधा पुऱ्याएका भएता पनि यस गाउँपालिकाबाट दैनिक रूपमा प्रकाशन हुने कुनै पत्रपत्रिका तथा एफ.एम.स्टेशनहरू नरहेको साथै गाउँबासीलाई सूचना प्रवाह गर्न स्थानीय एफ.एम. को आवश्यकता रहेको देखिन्छ । यद्यपि, टेलिभिजन, केवल नेटवर्क, र इन्टरनेटको सरल पहुँचका कारण सूचना तथा संचार विकास दिनानुदिन बढ्दै गइरहेको छ ।

६.४.२ समस्या तथा चूनौती

भौगोलिक बिकटताको कारण सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विस्तारलाई दुर्गम वडासम्म द्रुतता दिन समस्या भएको छ । सार्वजनिक सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको पर्याप्त उपयोग हुन सकेको छैन । सूचना तथा सञ्चारको संरचनागत विकासका पूर्वाधारमा कमी देखिन्छ । सूचना प्रविधिको विकास र साईवर सुरक्षाको लागि पर्याप्त संरचनागत व्यवस्था भएको भने छैन । केही स्थानहरूमा मोबाइल नेटवर्क अनियमित तथा ज्यादै कमजोर भएकाले सेवा प्रयोग एवं वडा कार्यालयको सेवा प्रवाहमा समेत बाधा पुगेको छ । हालसम्म अप्टिकल फाइवर पुग्न सकेको छैन ।

अप्टिकल फाइबर विस्तारमा गति दिने कार्य, सूचना तथा सञ्चार क्षेत्रमा विकसित नवीनतम प्रविधि समय सापेक्ष प्रयोगमा ल्याउने कार्य, विद्युत प्रसारण भरपर्दो बनाउने कार्य, गाउँ क्षेत्रको ऐतिहासिक महत्वका वस्तु र सेवाहरूलाई डिजिटल अर्काइभमा सुरक्षित राख्ने कार्य, साइवर सुरक्षा सम्वन्धी संस्थागत संरचना तयार गरी आम जनतामा यस सम्वन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने कार्य, र सामाजिक सञ्जालको वृद्धिसँगै यसमा बढ्दै गएको दुरूपयोग तथा विकृतिलाई रोक्ने कार्य चुनौती पूर्ण देखिएको छ ।

६.४.३ सोच

सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको विकास गर्दै सबै नागरिकको पहुँच तथा उच्चतम उपयोग सुनिश्चित गरी आमनागरिकको जीवनस्तरलाई सहज बनाउने ।

६.४.४ उद्देश्य

१. आम सञ्चार माध्यमलाई स्वच्छ, सक्षम, निष्पक्ष, मर्यादित, विश्वसनीय बनाई सूचना तथा सञ्चार प्रविधि र सेवाहरू सबै नागरिकको पहुँचमा पुऱ्याउनु ।

२. सूचना तथा सञ्चार प्रविधिको सेवालाई सर्वसुलभ, गुणस्तरीय र भरपर्दो बनाई प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्नु ।

६.४.५ रणनीति

१. सूचना तथा सञ्चार प्रविधि सम्बन्धी नयाँ खोज तथा अनुसन्धान र विकासको लागि कानुनी आधार तयार गर्ने।

२. बजार तथा चलचित्र क्षेत्रको पूर्वाधार विकास गरी उद्योगको रूपमा विकास तथा प्रवर्द्धन गर्ने ।

३. समग्र प्रविधिका विकासकालागि डिजिटाइजेसन मार्फत् सामाजिक, आर्थिक र शासकीय व्यवस्थामा सुधार गर्ने।

४. सूचना तथा सञ्चार सेवालाई प्रतिस्पर्धी, मर्यादित, सर्वसुलभ तथा नियमित पहुँचको स्थापना गरी सूचना प्रविधिको उच्चतम सेवा प्रयोग गर्ने ।

५. सूचनामा सम्पूर्ण नागरिकहरूको पहुँच र सञ्चार प्रविधिको उच्चतम प्रयोगको सुनिश्चितता गर्ने ।

६.४.६ नतिजा सूचक तथा मध्यम कालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
मोबाइल नेटवर्क कभरेज क्षेत्र	प्रतिशत	६५	७०	८५	९५	१००

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
ईन्टरनेटमा पहुँच प्राप्त परिवार	प्रतिशत	१	५	१०	२५	५०
टेलिफोन /मोबाइल प्रयोग गर्ने परिवार	प्रतिशत	८५	आवश्यकता अनुसार सबै			
अप्टिकल फाइबरको बिस्तार	प्रतिशत	०	२	४	६	६
सूचना प्रविधि नियमन कानुन निर्माण	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
ईन्टरनेट उपलब्ध भएका विद्यालय	सङ्ख्या	१५	सबै विद्यालयहरूमा			
ईन्टरनेट उपलब्ध भएका सरकारी कार्यालयहरू	सङ्ख्या	७	सबै सरकारी कार्यालयहरूमा			
फ्रि वाईफाई उपलब्ध भएका सार्वजनिक स्थलहरू	स्थान	०	०	२	३	६
ई-कक्षा सञ्चालन गर्ने विद्यालयहरू	सङ्ख्या	०	मावि स्तरका सबै विद्यालयहरूमा			
सञ्चारका कुनै एक साधन उपलब्ध घरधुरी	प्रतिशत	९०	९५	९८	१००	१००
राष्ट्रिय पत्रपत्रिका नियमित रूपमा उपलब्ध हुने सार्वजनिक पुस्तकालय	सङ्ख्या	०	०	१	१	१

६.४.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	९५०	५००	४५०	०	०	९५०	०	०
२०८२/८३	९९८	१५०	८४८	०	०	९९८	०	०
२०८३/८४	१०४७	१५७	८९०	०	०	१०४७	०	०

६.४.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	स्थानीय शासन सञ्चालन, विकास व्यवस्थापन र सेवा प्रवाहमा सूचना प्रविधिको प्रयोग वृद्धि गर्नु	सालबसाली	९५०	विभिन्न प्रकारका सेवाहरू सूचना प्रविधि प्रणालीबाट प्रवाह हुने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१.	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	एकिकृ फाइल सर्भर संचालनमा आएको	थप आवस्यक विभीन्न प्रकारका सफ्टवयर तथा सूचना व्यवस्थापन प्रणाली स्थापना भइ सेवा सुचारू हुने	सूचना प्रविधिमैत्री सेवा प्रवाह, सफ्टवयर र सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तथा उपकरण खरिद र सञ्चालन, विद्यालय र स्वास्थ्य संस्थामा सूचना प्रविधि जडान र सञ्चालन, जिआइएस नक्शाकन सञ्चालन, विद्युतीय हाजिरी प्रणाली, विद्युतीय प्रोफाइल तयारी तथा अद्यावधीकरण,

६.४.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

सूचना प्रविधिको उपयोगबाट सेवा प्रवाहमा थप प्रभावकारिता वृद्धि हुनेछ। प्रविधि खर्चिलो र दक्ष मानविय श्रोतको आवश्यक पर्ने भएको तथा साइवर सुरक्षाको दृष्टिकोणले सुचना तथा दस्तावेजहरु असुरक्षित हुने तथा अनधिकृत प्रसारण तथा सम्प्रेषण हुने जोखिम रहन सक्छ।

परिच्छेद-७
वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन क्षेत्र

७.१ वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन

७.१.१ पृष्ठभूमि

यस गाउँपलिकामा वन जंगलको अवस्था राम्रो देखिन्छ । गउँपालिकाको कूल भूभाग मध्ये करिब ३५.१५ प्रतिशत भाग वन जंगलले ओगटेको छ । त्यसै गरि ३१.८५ भु—भाग घाँसे मैदान, २२.३५ बाँझो जमिन, ५.७५ झाडी क्षेत्र रहेको देखिन्छ भने खेतीयोग्य जमिनको हिस्सा २.१५ मात्र रहेको देखिन्छ भने अन्यमा वालुवा क्षेत्र, ताल तलैया, हिमनदी र चट्टान क्षेत्र एकदमै कम रहेको देखिन्छ । हिमाली क्षेत्रमा रहेका यस गाउँपालिकामा चौलानी नदी, गौलागाड, कापुखोला,घट्टेखोला,सेलाखोला,गोथीगाड, भिडखोला लगायत कुरमुल खोला किनारमा समाशितोष्ण देखि टुन्ड्रा प्रकृतिको हावापानी भएको वन जंगल फैलिएर रहेको पाइन्छ । यहाँ मुख्य गरी धुपी सल्ला, बाँझ, उतिस, चिलाउने, कटुस, वर, पीपल जातका प्रजातिहरू पाइन्छ । यसैगरी कोइली, मैना, सुगा, ढुकुर, लुइँचे, गौथली, काग, भँगेरा, हुचिल, जुरेली, भद्रायो, चिल, बाज, कोटेरा, ठेउवा, बट्टाइ, चिबे, भ्याकुर, फिस्टो, रुपी, गिद्ध, कालिज, लाटोकोसेरो, चमेरो, हाँस, परेवा, कुखुरा, तित्रा, धोबी चरो, हाडफोरुवा आदि तथा घस्रने जीवहरूमा, हरेउ, सुनगोहोरो, छेपारो, भित्ती, सर्प, गड्यौला, जुका, अन्य किटपतङ्ग आदि जातका चराचुरुङ्गीहरू पाइन्छन् । यहाँका जंगलहरू बस्तीदेखि टाढा, अपायक स्थानमा घना र उत्तम छन् भने बस्ती नजिक रहेका वन क्षेत्रहरू विगतमा विनाशको क्रममा रहेतापनि हाल क्रमशः सुधारको क्रममा छन् ।

भूउपयोगको दृष्टिकोणले नदी तथा ताल क्षेत्रले जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै महत्वपूर्ण भूमिका खेलेको देखिन्छ। गाउँक्षेत्रमा रहेको चौलानी नदी, गौलागाड, कापुखोला,घट्टेखोला,सेलाखोला,गोथीगाड, भिडखोला लगायतका खोला तथा अन्य साना खोल्सा आदिले यस क्षेत्रको जैविक विविधताको संरक्षणमा निकै ठुलो योगदान पुऱ्याएका छन् ।

७.१.२ समस्या तथा चुनौती

यस क्षेत्रमा हुने गरेको वन डढेलो कार्यलाई अझै नियन्त्रण गर्न सकिएको छैन । त्यसैगरी भौतिक विकास निर्माण कार्य र वन संरक्षण कार्यका बीच हुने द्वन्द्वलाई व्यवस्थापन गरी अगाडि बढाउन सकिएको छैन । यस प्रकारका समस्याका कारण यस क्षेत्रमा रहेका वन तथा वनस्पति तथा महत्पूर्ण जडीबुटीहरु तथा जनावरहरु लोप हुन सक्ने अवस्था रहेको छ ।

७.१.३ सोच

गाउँपालिकाका क्षेत्रमा रहेका वनहरुको उचित व्यवस्थापन, भूसंरक्षण र जैविक विविधताको संरक्षणका माध्यमबाट स्थानीय जनताको जीवनस्तरमा सुधार गर्ने ।

७.१.४ उद्देश्य

१. स्थानीय वनको संरक्षण र वैज्ञानिक व्यवस्थापन, वन्यजन्तु र जैविक विविधताको संरक्षण, सम्वर्द्धन गर्नु ।

२. भूसंरक्षण तथा वातावरणीय सन्तुलन कायम गरी उपलब्ध वित्तीय स्रोतसाधनको समूचित व्यवस्थापन गर्नु ।

७.१.५ रणनीति

१. वनलाई उत्पादनमुखी बनाइ वनजन्य उत्पादनको व्यवसायीकरण गर्ने ।

२. समुदायमा आधारित वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसार वन व्यवस्थापन प्रणाली अनुसारको वन संरक्षण गर्ने।

३. जनसहभागितामार्फत दिगो माटो व्यवस्थापन प्रणाली अवलम्बन गरी भूमिको उत्पाकत्व वृद्धि गर्ने ।

७.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीनलक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
वनले ढाकेको क्षेत्र (कूल क्षेत्रफलको)	प्रतिशत	६७.५०	६७.५१	६७.५२	६७.५५	
सामुदायिक वन संख्या	संख्या	६२	६२	६२	६२	
नदी नियन्त्रण तथा तटबन्ध	कि मि	२	३	३	३	

७.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुंजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	४००	३५०	५०	०	२००	२००	०	०
२०८२/८३	४२०	३५०	७०	०	०	४२०	०	१
२०८३/८४	४४१	३५०	९१	०	०	४४१	०	२

७.१.८ कार्यक्रम / आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र.सं.	काार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	वातावरण संरक्षण कार्यक्रम	प्रदूषण न्यूनीवकरण तथा वातावरणीय स्वच्छता कायम गर्नु	सालबसाली	४००	वातावरण संरक्षण सम्बन्धी सूचक पुरा भइ वातावरणमैत्री गाउँपालिका घोषणा हुने

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	वातावरण संरक्षण कार्यक्रम	वातावरणमैत्री स्थानीय शासनको अभ्यास थालनी भएको	वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम सञ्चालन हुने	प्लाष्टिक झोला विस्थापन र वैकल्पिक प्रयोग तथा प्लाष्टिक र शिशाजन्य सामाग्री प्रयोग न्यूनीकरण, जलाउने कार्य निरूत्साहन अभियान, वातावरणमैत्री स्थानीय शासन कार्यक्रम, स्थानीय आयोजनाहरूको वातावरणीय अध्ययन, वातावरण सम्बन्धी सचेतना कार्यक्रम, विद्यार्थी

क्र.सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
				तथा युवा परिचालन, स्वच्छ उर्जा प्रवर्द्धन प्रदूषण नियन्त्रण सचेतना अभियान

७.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

७.२ विपद जोखिम व्यवस्थापन र जलवायु परिवर्तन अनुकुलन

७.२.१ पृष्ठभूमि

गाउँस्तरीय विपद् जोखिम व्यवस्थापनका समिति क्रियाशील रहेको अवस्था छ। गाउँपालिकाले उच्च र मध्यम जोखिम क्षेत्रहरू पहिचान गरी विभिन्न संघ संस्थाले विभिन्न किसिमका तालिम लगायत स्थानीय समुदायको क्षमता अभिवृद्धिका लागि कार्यक्रमहरू सञ्चालन गर्दै आएको छ। हालका दिनमा भुकम्प प्रतिरोधी भवनहरू निर्माणमा वृद्धि हुन थालेको छन्। गाउँपालिकाले विपद् व्यवस्थापनका लागि विपद पछिको नगद तथा वस्तुगत राहतको लागि स्थानीय विपद कोषको समेत व्यवस्था गरेको छ। गाउँपालिकाका प्रमुख नदीको रूपमा रहेका चौलानी, गौलागाड, कापुखोला, घट्टेखोला, सेलाखोला, गोथीगाड, भिडखोला, कुरमुल लगायतका अन्य साना ठुला खोलाहरूले बेलाबेलामा र विशेष गरी वर्षातको समयमा नदी आसपासका बेसीहरूमा बाढी र नदी कटानको समस्या ल्याउँछन्। वर्षातको समयमा पहिरोका समस्या विद्यमान छ। यस बाहेक बेलाबेलामा वनजङ्गलमा लाग्ने डढेलो, अतिवृष्टि, अनावृष्टि तथा जङ्गली जनावरको आक्रमण आदि पनि यस पालिकाका विपद्का कारण हुन्। जलवायु परिवर्तनले मौसमी पात्रोमा परिवर्तन आएको छ। बालीनालीमा नयाँ किरा तथा रोगहरू उत्पन्न हुने गरेको छ। व्यवस्थित ल्याण्डफिल साइड निर्माण सम्पन्न नहुँदा फोहरमैला व्यवस्थापनमा कठिर्नाइ उत्पन्न भएकोछ। पानीका श्रोत सुक्दै गएका छन् भने विभिन्न किसिमको रोग लाग्नु, कुपोषण, तनाव, विद्यार्थी विरामी भई पठन पाठनमा समस्या र खेती फसलमा कमी आएको छ। वातावरणको प्रभावहरू क्रमसः स्वास्थ्य, शिक्षा र पोषणमा समेत देखिन थालेका।

७.२.२ समस्या तथा चुनौती

भूमिको व्यवस्थित तथा वैज्ञानिक रूपमा उपयोग हुन नसक्दा विकासका प्रयासहरू दिगो नहुने जोखिम रहेको छ। विपद् प्रतिकार्यका लागि सामुदायिक तथा संस्थागत क्षमता कम हुनु गाउँपालिकाको प्रमुख चुनौतीका रूपमा रहेको छ। नाङ्गा डाँडाहरूमा हुने भूस्खलन, विपद् पूर्वतयारी, न्यूनीकरण तथा प्रतिकार्यका लागि समुदायस्तरमा ज्ञान, सीप र संयन्त्रको कमी रहेको छ। प्रमुख वस्तीहरूमा सामुदायिक आश्रयस्थलहरू छैनन्। आपतकालिन सेवाका लागि प्रयाप्त एम्बुलेन्स सेवा तथा दमकलको ब्यवस्था नहुनु, विपद आइपर्दा आवश्यक पर्ने न्यूनतम औषधी एवम् उपकरणहरूको व्यवस्था नहुनु, पालिकामा शव वाहन सेवा नहुनु, बिपद पुर्व सूचना प्रणलीको अभाव जस्ता समस्या तथा चुनौतीहरू रहेका छन्।

जलवायु परिवर्तन जन्य जोखिम उच्च भए पनि विपद् प्रतिरोधी कृषि बालीहरूको विस्तार हुन सकेको छैन। जलवायु परिर्वतनका असरहरूलाई न्यूनिकरण गर्न वा अनुकूलन गर्न ज्ञान, सीप र संयन्त्र विकासमा त्यति ध्यान पुग्न सकेको देखिदैन। अव्यवस्थित भू—उपयोग तथा अनियन्त्रित भौतिक पूर्वाधार निर्माणका कारणले वातावरणीय सन्तुलनमा नकारात्मक असर परेको छ। गाउँ क्षेत्रमा जम्मा हुने प्लाष्टिकजन्य फोहरमैला एवं स्वास्थ्य संस्थाबाट निस्किने फोहरहरूले समेत वातावरणमा प्रतिकूल असर पारेको छ।

७.२.३ सोच

पदबाट हुने मानवीय, आर्थिक, सामाजिक, सांस्कृतिक र पर्यावरणीय क्षतिमा कमी ल्याउने ।

७.२.४ उद्देश्य

१. जोखिम न्यूनीकरणकालागि सम्भाव्य ठाँउहरूको पहिचान गरी पूर्व चेतावनी प्रणालीको विकास गर्नु।
२. मानव सिर्जित तथा प्राकृतिक कारणबाट हुने प्रकोप/विपद्को जोखिमलाई न्यूनीकरण गरी गाउँपालिकालाई कम प्रकोप/विपद् जोखिम हुने क्षेत्रको रूपमा विकास गर्नु ।

७.२.५ रणनीति

क) विपद् रोकथाम मार्फत् विपद् न्यूनीकरण गर्दै विपद् उत्थानशील समाजको निर्माण गर्ने ।

ख) सरोकारवालाहरूको समन्वय र संलग्नतामा विपद् व्यवस्थापन कार्यहरूलाई प्रभावकारी रूपले सञ्चालन ग ।

ग) विपद् व्यवस्थापन सम्बन्धी जनचेतना अभिवृद्धि गर्ने प्रभावकारी प्रचार/प्रसारका कार्यहरू सञ्चालन गर्ने।

घ) विपद् संवेदनशील क्षेत्रहरूको पहिचान, संरक्षण, रोकथाम, पुनः स्थापना र स्थानान्तरण गर्ने ।

७.२.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीनलक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
विपदबाट क्षती भएको रकम	रू. लाखमा	१००	९५	९०	७०	५०
विपद्जन्य घटनाबाट विगत ३ वर्षको औसत मानवीय क्षति सङ्ख्या	सङ्ख्या	३	३	नगन्य मात्रमा हुने		
विपदबाट क्षती भएको घरधुरी	सङ्ख्या	९	९	०	०	०
प्रमुख नदी/खोलामा बाढी सूचना प्रणाली स्थापना	सङ्ख्या	०	०	०	१	१
आपतकालीन कार्य सञ्चालन केन्द्र	सङ्ख्या	०	०	१	२	३
विपद् व्यवस्थापनलागि खुल्ला क्षेत्र र स्थान	सङ्ख्या	२	२	५	६	७
विपद् व्यवस्थापन योजना	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
स्थानीय विपद जोखिम न्युनीकरण तथा जलवायु अनुकुलन कार्ययोजना तर्जुमा	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
विपद् व्यवस्थापनमा क्रियाशील संघ-संस्थाहरू	सङ्ख्या	१	१	३	४	५
विपद् व्यवस्थापन स्थानीय कोष (हजारमा)	रू. लाखमा	५०	५०	६०	६५	७०
सामान्य खोज उद्दारमा तालिमप्राप्त जनशक्ति	सङ्ख्या	०	०	५	८	१०

७.२.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	२०००	१५००	५००	०	५००	१५००	०	०
२०८२/८३	२१००	३५०	१७५०	०	०	२१००	०	०
२०८३/८४	२२०५	३५०	१८५५	०	०	२२०५	०	०

७.२.८कार्यक्रम/आयोजनाकोसंक्षिप्तविवरण

क्र.सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपद् जोखिम न्यूनीकरण, अल्पीकरण, पूर्व तयारी र प्रतिकार्य र पूनर्लाभलाइ योजनाबद्ध र प्रभावकारी बनाउनु ।	सालबसा ली	२०००	विपदबाट हुने क्षतीमा ८० प्रतिशतले कमी आउने ।

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र.सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	विपद उत्थानशिल योजना निर्माण भई कार्यान्वयनमा रहेको	विपदका घटनाहरुमा कमी आएको हुनेछ ।	टोल विकास समितिको क्षमता विकास र परिचालन, विपद तथा जलवायु परिवर्तन अभिमुखीकरण, विपद पूर्व तयारी तथा विपद व्यवस्थापन योजना तर्जुमा, उद्धार, राहत र पुनर्लाभ

७.२.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

विपद् जोखिम न्युनीकरणका लागि विपद् प्रतिकार्य योजना तथा विपद् उत्थानशील योजना जस्ता निर्माण नभएकाले विपद् जोखिम न्यूनीकरण गर्न केही हदसम्म असहज भएको महशुस भएको छ । साथै विपद् जोखिमका लागि छुट्याइने बजेट बढी भन्दा बढी विपद् बाट क्षतिग्रस्त संरचनामा मात्र हुने भएकाले यसको अन्य क्षेत्रमा बजेट कार्यान्वयन सही रुपमा हुने जोखिम रहन्छ ।

परिच्छेद-८

संस्थागत विकास तथा सुशासन क्षेत्र

८.१ नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन, संगठन, मानवसंशाधन र सेवाप्रवाह

८.१.१ पृष्ठभूमि

गाउँपालकाले स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को अधीनमा रही सेवा प्रवाहलाई कानूनसम्मत बनाउनका लागि थुप्रै ऐन कानून तथा कार्यविधिहरु निर्माण गरिसकेको छ। शासन प्रणालीलाई जनमुखी, सक्षम, सुदृढ, सेवामूलक र उत्तरदायी बनाउँनु नयाँ लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको तथा यस गाउँपालिकाको आवश्यकता हो। यसका लागि शासन प्रणालीमा सबै क्षेत्र, वर्ग, समदुाय र सरोकारवालाको पहुँच र सहभागितालाई सुनिश्चित गर्न आवश्यक छ। सुशासनकालागि संघीय तथा प्रादेशिक संवैधानिक निकाय तथा आयोगसँगको सम्पर्क र समन्वय, अभिलेख व्यवस्थापन र कार्यान्वयन, गाउँपालिकामा सार्वजनिक सेवा वितरणको न्युनतम मापदण्ड निर्धारण र सेवाग्राही सन्तुष्टी सर्वेक्षण तथा सेवा प्रवाहको अनुगमनको पनि व्यवस्था गर्न आवश्यक रहेको छ । त्यसै सन्दर्भमा गाउँपालिकामा बन्न लागेको यस खर्च संरचनाले प्रदायक निकाय तथा समग्रमा सार्वजनिक शासन प्रक्रियामा सुशासनको संस्थागत विकासमा समेत महत्त्वपूर्ण हुनेछ ।

८.१.२ समस्या तथा चुनौती

आवश्यक सबै ऐन, कानुन र कार्यविधि तर्जुमा पूर्ण रूपमा भई नसक्नु, व्यवस्थित र प्रविधियुक्त सेवा प्रदायक शाखा, उपशाखाहरू नहुनु, घुम्ती सेवाहरू नियमित नहुनु, विद्युतिय सेवा प्रवाहमा विविधता हुन नसक्नु र गाउँवासीमा प्रविधि सम्वन्धी ज्ञानमा कमी आदि प्रमुख समस्या हुन् । त्यस्तै, आवश्यक सङ्ख्यामा दक्ष कर्मचारीको अभाव हुनु, जनप्रतिनिधि र कर्मचारीहरूको क्षमता विकास तालिम नहुनु, कर्मचारीहरूको सरुवा भइरहनु, आन्तरिक नियन्त्रण प्रणाली लगायत अन्य आवश्यक नीति नियम तर्जुमा भई नसक्नु, क्षतिपूर्ति सहितको नागरिक वडापत्र कार्यन्वयन नहुनु, कर्मचारीहरूको कार्य विवरण तयार भए पनि पूर्ण रूपमा कार्यान्वयन नहुनु, केही वडा कार्यालयहरूको सुविधा सम्पन्न आवश्यक पूर्वाधार निर्माण नहुनु, कर्मचारीहरूको नियमित कार्यसम्पादन मूल्यांकन अनुसार क्षमता अभिवृद्धि हुन नसक्नु तथ्याङ्कीय आधार तयार नुहुनु, योजनाका आधारमा बजेट नभई बजेटका आधारमा योजना बन्नु, र टुक्रे योजना उल्लेख्य हुनु आदि प्रमुख समस्या हुन् ।

परम्परागत शासनमुखी कार्य प्रवृत्तिलाई सेवामुखी तथा सेवाग्राही प्रति उत्तरदायी प्रशासनिक संरचनामा बदल्नु, क्षमतावान् र गुणस्तरीय कर्मचारीको पदपूर्ति गर्नु, शासकीय प्रणालीमा पारदर्शीता तथा जवाफदेहीता सुनिश्चित गर्नु, सार्वजनिक क्षेत्रमा सदाचार पद्धतिको विकास गर्नु, विकास निर्माणका कार्यहरू समयमै गुणस्तरीय ढङ्गले सम्पन्न गरी आम नागरिकको स्थानीय सरकार प्रति विश्वास आर्जन गर्नु गाउँपालिकाका चुनौती हुन् ।

८.१.३ सोच

गाउँपालिकाको शासन प्रणाली, समावेशी कार्यमूलक, जनमुखी, परिणाममुखी, पारदर्शी र उत्तरदायी बनाउने ।

८.१.४ उद्देश्य

१. सुशासनकालागि कानुनी र नीतिगत पूर्वाधार निर्माण गर्नु ।

२. सार्वजनिक सेवा प्रवाह र विकास प्रक्रियालाई प्रभावकारी बनाउनु ।

३. सक्षम, दक्ष, गुणस्तरीय र प्रविधिमैत्री जनशक्तिको विकास गर्नु ।

४. वित्तीय सुशासन कायम गर्नु ।

८.१.५ रणनीति

१. शासन प्रणाली सञ्चालन सम्बन्धी नीति, कानुन, मापदण्ड र कार्यविधिको तर्जुमा गर्ने ।

२. सार्वजनिक सेवाहरूलाई गुणस्तरीय र सर्वसाधारणको पहुँचयोग्य बनाउन स्थानीय शासन पद्धति अनुरूपको प्रशासन संयन्त्रको व्यवस्था गर्ने ।

३. गाउँपालिकाले प्रवाह गर्ने सेवामा अधिकारमुखी पहुँच स्थापना गर्ने ।

४. गाउँपालिकाको कार्यसम्पादनलाई उत्तरदायी, पारदर्शी र परिणाममुखी बनाउने ।

५. सार्वजनिक निकायका काम कारबाही सम्बन्धी सूचनामा नागरिकको पहुँच बढाउनु ।

६. जनशक्ति विकास गर्ने ।

७. अन्तर्सरकार समन्वयलाई प्रभावकारी बनाउने ।

८. सार्वजनिक आय—व्यय र खरीद प्रक्रियालाई प्रभावकारी, व्यवस्थित र पारदर्शी बनाउने ।

९. आन्तरिक नियन्त्रण र लेखापरीक्षणलाई विश्वसनीय तथा प्रभावकारी बनाउने ।

८.१.६ नतिजा सूचक तथा मध्यमकालीन लक्ष्य

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
कार्यपालिकाको बैठक	सङ्ख्या	९८	९८	आवश्यकता अनुसार		
पालिकाद्वारा स्विकृत नीति तथा कानुन	सङ्ख्या	३८	७०	आवश्यकता अनुसार सबै बन्ने		
पालिका तथा वडा कार्यालय लगायत सेवा प्रवाही कार्यालयमा नागरिक बडापत्र निर्माण	सङ्ख्या	७	७	सबैमा बन्ने		
औसत वार्षिक बेरुजु	प्रतिशत	५	५	५	१	०
औसत वार्षिक पुँजिगत खर्च	प्रतिशत	४७	४७	४०	३५	३२
आन्तरिक आय	रु.हजारमा	१८००	२५००	२६००	२८००	३०००
सामाजिक परीक्षण	सङ्ख्या	०	०	१	३	३
आवधिक योजना तर्जुमा	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
मध्यमकालिन खर्च संरचना तयार गरेका वडा	सङ्ख्या	०	०	६	६	६
अनलाइन प्रतिवेदन प्रणाली स्थापना भएका वडा	सङ्ख्या	६	६	६	६	६
पालिका तथा वार्डको सार्वजनिक सुनुवाई	सङ्ख्या	४	४	६	१२	१८
कर्मचारी तथा जन प्रतिनिधिको कार्यप्रगतिको समीक्षा	सङ्ख्या	४	४	४	४	१०
अनुगमन	सङ्ख्या	६	६	आवश्यकता अनुसार सबै बन्ने		
कार्यक्रमको कार्य प्रगति समीक्षा	सङ्ख्या	१	१	२	४	६
क्षमता विकास योजना	सङ्ख्या	०	०	१	१	१
कर्मचारीको कुल दरबन्दी	सङ्ख्या	१२८	१२८	दरबन्दी (आवश्यकता) अनुसार व्यवस्था हुने		
स्वीकृत ओएनएम प्रतिवेदन	सङ्ख्या		०	१	१	१
सेवाग्राहीको सन्तुष्टि स्तर	प्रतिशत	७०	७०	७०	८०	८०
जनप्रतिनिधि तथा कर्मचारीको क्षमता विकास	सङ्ख्या	०	०	३	६	६
अनलाइन सेवामा आवद्ध सुविधा	सङ्ख्या	०	०	१	३	३
सफ्टवेयरमा आधारित सेवा	सङ्ख्या	०	०	५	७	७
एकैदिनमा सम्पन्न गरिने सार्वजनिक सेवा	सङ्ख्या			१२	१५	१५
ई-हाजीरीको व्यवस्था भएका कार्यालय	सङ्ख्या			सबै सरकारी तथा विद्यालयहरू		
आफ्नै भवनमा कार्यालय सञ्चालन भएका वडाहरू	सङ्ख्या	६	६	६	६	६
आवश्यक कानूनहरूको निर्माण	सङ्ख्या	६०	७०	आवश्यकतानुसार निर्माण हुने		
कार्यदक्षताका आधारमा कर्मचारीहरूलाई पुरस्कार र दण्ड	सङ्ख्या			१	३	३
कर्मचारीको कार्यविवरण तर्जुमा	सङ्ख्या	०	०	१	१	१

सूचक	एकाइ	२०७९/८० सम्मको वास्तविक उपलब्धि	२०८०/८१ सम्मको अनुमानित उपलब्धि	मध्यमकालीन लक्ष्य		
				२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
वार्षिक खरिद योजना	सङ्ख्या			१	१	१
आन्तरिक लेखापरीक्षण प्रतिवेदन	सङ्ख्या	१	१	१	१	१
आन्तरिक नियन्त्रण प्रणालीको व्यवस्था	सङ्ख्या	१	१	१	१	१
समयमा फछ्यौंट भएका वार्षिक योजना	प्रतिशत	९०	९०	९५	९६	९८

८.१.७ विषय क्षेत्रगत खर्च तथा स्रोतको त्रिवर्षीय अनुमान

आर्थिक वर्ष	बजेट अनुमान				बजेटको स्रोत			
	कुल	चालु	पुँजीगत	कुल	आन्तरिक स्रोत	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
२०८१/८२	७९०११	७५२३३	३७७८	०	७६४७१	२२४०	३००	०
२०८२/८३	७९९४०	७३८९१	५५२३	५२५	७६३२९	३६१०	०	०
२०८३/८४	४६४८	२५४१	२१०६	०	८३३	३८१४	०	०

८.१.८ कार्यक्रम/आयोजनाको संक्षिप्त विवरण

क्र. सं.	कार्यक्रम तथा आयोजना	उद्देश्य	अवधि (सुरुसमाप्ति)	कुललागत (रु. हजारमा)	अपेक्षित नतिजा
१.	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	गाउँपालिकाको योजना तथा विकास प्रक्रियालाई तथ्यमा आधारित, समावेशी, सहभागितामूलक तथा नतिजामूलक बनाउनु,	सालबसाली	१४६०	आवधिक योजना, विषय क्षेत्रगत गुरुयोजना, आयोजना बैंक, मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जमा तथा अद्यावधिक हुने र सो बमोजिम मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा हुनेछ ।
२.	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण गर्नु ।	सालबसाली	७५५५१	

उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनाको हाल सम्मको प्रगति स्थिति, आगामी तीन आर्थिक वर्षको अपेक्षित उपलब्धि सूचक र आ.व. २०८१/८२ सञ्चालन हुने प्रमुख क्रियाकलाप देहाय बमोजिम रहेका छन्।

क्र. सं	उपक्षेत्र कार्यक्रम आयोजना	हालको प्रगति स्थिति	आगामि तीन बर्षको अपेक्षित उपलब्धी	आव २०८१/८२ मा कार्यान्वयन हुने प्रमुख क्रियाकलापहरु
१	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	आवधिक योजना, वस्तुस्थिति विश्लेषण विवरण, वार्षिक नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा भइ कार्यान्वयन भइरहेको	कार्यान्वयन भएको हुनेछ।	आवधिक योजना, वस्तुस्थिति विवरण, पर्यटन गुरु योजना, वार्षिक बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यान्वयन, अनुगमन तथा मूल्याङ्कनका अतिरिक्त सेवा र परामर्श, सूचना व्यवस्थापन प्रणाली तयारी
२	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम		सवल कर्मचारितन्त्र	सेवाग्राही सन्तुष्टि सर्वेक्षण, नागरिक सर्वेक्षण, सामाजिक परिक्षण, नागरिक बडापत्र

८.१.९ जोखिम पक्ष तथा पूर्वानूमान

स्थानीय नीति र कानून तर्जुमा, न्यायिक समिति तथा मेलमिलाप केन्द्रको माध्यमबाट साना विवादहरु सजिलै छोटो समयमा कम खर्चिलो तरिकाबाट समाधान हुन सक्ने हुन्छ । दक्ष जनशक्तिको कमिका कारण तर्जुमा गरिएका नीति कानूनको प्रभावकारी कार्यान्वयन नहुने सक्छ । न्यायिक समितिको कार्यबोझ र विवादको जटिलताको कारण समयमा मेलमिलाप वा निरुपणबाट विवाद समाधान नहुने जोखिम रहन सक्छ ।

अनुसूची-१

मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा सम्बन्धी कार्यदल

क्र.सं.	समितिका पदाधिकारी	जिम्मेवारी
१	प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत	संयोजक
२	प्रमुख, स्वास्थ्य शाखा	सदस्य
३	प्रमुख, आर्थिक प्रशासन शाखा	सदस्य
४	प्रमुख, कृषि शाखा	सदस्य
५	प्रमुख, पशु सेवा इकाई	सदस्य
६	प्रमुख, शिक्षा, युवा तथा खेलकुद शाखा	सदस्य
७	प्रमुख, वातावरण तथा विपद व्यवस्थापन शाखा	सदस्य
८	प्रमुख, सूचना प्रविधि शाखा	सदस्य
९	प्रमुख, राजश्व इकाई	सदस्य
१०	प्रमुख, महिला वालवालिका इकाई	सदस्य
११	प्रमुख, उद्योग इकाई	सदस्य
१२	प्रमुख, योजना तथा अनुगमन शाखा	सदस्य
१३	प्रमुख, खानेपानी तथा सरसफाई इकाई	सदस्य
१४	प्रमुख, योजना तथा अनुगमन शाखा	सदस्य सचिव

अनुसूची-२

मध्यमकालीन खर्च संरचना र आगामी आर्थिक वर्षको बजेट सीमा निर्धारण र बजेट तर्जुमा सम्बन्धी मार्गदर्शन, २०८०

पृष्ठभूमि

नेपालको संविधानले परिकल्पनाको गरेको संङ्घीय लोकतान्त्रिक शासन व्यवस्था अन्तर्गत स्थानीय तहमा निर्वाचित जनप्रतिनिधिले नीति, कानून निर्माण एवम् व्यवस्थापकीय क्षेत्रमा महत्वपूर्ण उपलब्धी हासिल गर्दै पहिलो कार्यकाल पुरा गरी दोस्रो कार्यकालमा सेवा प्रवाह, विकास उपलब्धि र सुशासनमा तिब्रता प्रदान गर्न प्रयासरत छन्। राजनीतिक संक्रमण अन्त्यको संघारमा वर्तमान अवस्था स्थानीय शासन ञ्चासलन, सेवा प्रवाह र विकास उपलब्धी हासिल गर्ने गति तिब्र बनाउँदै जनअपेक्षालाई सम्बोधनका लागि अनुकूल वातावरण बन्दै गएको छ । संविधानले परिकल्पना अनुसार तीनवटै तह बीचको सहकारीता, समन्वय र सहअस्थित्वको मर्मलाई आत्मसात गर्ने प्रयास भैरहेको छ । स्थानीय सरकाले अन्तर सरकार, निजी क्षेत्र, सहकारी र समुदाय तथा नागरिक बीचको साझेदारी र सहकार्यलाई प्रभाबकारी बनाउँदै लगेका छन् ।

यस सन्दर्भमा स्थानीय सरकारले जनताको सबैभन्दा नजिकको सरकारका रूपमा नागरिकको जीवनस्तरमा गुणस्तरीय परिवर्तनको वस्तुपरक मार्गचित्र तयार गर्नु जरुरी देखिन्छ । संवैधानिक, नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्था बमोजिम स्थानीय सरकारले स्थानीय धरातलिय विशिष्टता तथा नागरिकको वास्तविक आवश्यकता र चाहना प्रतिबिम्बित हुने आफ्ना प्रयास अगाडि बढाउनु पर्ने देखिन्छ । स्थानीय आवश्यकताको सम्बोधन गर्दै जनअपेक्षा बमोजिम राजनीतिक, सामाजिक, सांस्कृतिक तथा प्राविधिक परिस्थितिले सिर्जना गरेको अवसरहरूको पूर्ण सदुपयोग हुने गरी नीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमालाई योजनाबद्ध, व्यवस्थित र नतिजामूलक बनाउन आवश्यक छ । स्थानीय सरकारले विकास प्रक्रियालाई निदृष्ट गन्तब्यतर्फ उन्मुख गराई अपेक्षित उपलब्धि हासिल गर्न नागरिक तथा सरोकारवाला समेतको सहभागितामा सहभागितामूलक तथा समावेशी विकासको अवधारणा बमोजिम नीति, योजना, कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा प्रक्रिया अबलम्बन गर्न आवश्यक हुन्छ । नीति तथा दीर्घकालीन, आवधिक र विषयगत रणनीतिक/गुरुयोजनाले दिशानिर्देश गरेअनुसारको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य र प्राथमिकताको आधारमा वार्षिक नीति कार्यक्रम तथा बजेट तर्जुमा गरी स्थानीय समस्याको सम्बोधन गर्ने, जनताको मनोभावना बुझ्ने र चाहना सम्बोधन गर्ने गर्नुपर्दछ । नीति, योजना तथा कार्यक्रमले उपलब्ध हुन सक्ने सम्भाव्य श्रोत साधन परिचालन गरी अनुमानित र विनियोजन बजेट बीचको खाडलको पूर्तिलाई सुनिश्चित गर्न सक्नु पर्दछ।

नेपालको संविधान तथा कानून प्रदत्त अधिकार बमोजिम स्थानीय सरकारलाई योजना तर्जुमा तथा कार्यान्वयनको महत्वपूर्ण जिम्मेबारी रहेको छ । अन्तरसरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ को दफा (२१) को उपदफा (३) बमोजिम गाउँ कार्यपालिकाले प्रत्येक वर्षको असार १० गते भित्र आगामी आर्थिक बर्षको राजस्व र व्ययको अनुमान सम्बन्धित स्थानीय सभामा पेश गर्नु पर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसैगरी ऐनले राजस्व र व्ययको अनुमान नेपाल सरकारले तोकेको मापदण्ड अनुसार हुनुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । यसै गरी ऐनको दफा १६ को उपदफा (१) ले स्थानीय तहले आफ्नो कार्य क्षेत्रभित्रका विषयमा सार्वजनिक खर्चको विवरण तयार गर्दा आगामी तीन आर्थिक वर्षमा हुने खर्चको प्रक्षेपणसहित मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्नुपर्ने पनि व्यवस्था गरेको छ ।

यस मार्गदर्शनको उद्देश्य स्थानीय शासन संचालन ऐन तता स्थानीय तहको योजना तयोजना तर्जुमा दिग्दर्शन अनुसार मध्यमकालीन खर्च तथा वार्षिक विकास कार्यक्रम तर्जुमा गर्न अधिकतम प्रयास गर्नु रहेको छ ।आगामी तीन आर्थिक बर्षको मध्यमकालीन खर्च संरचना समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा प्रक्रियामा श्रोत अनुमान ताथ बजेट सीमा निर्धारण समिति, बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा समिति, विषयगत समिति, कार्यपालिकाका पदाधिकारी,विषयगत शाखा, वडा समिति र स्थानीय सरोकारवालाहरुलाई उपलब्ध गराउन यो मार्गदर्शन तयार गरिएको छ । गाउँ कार्यपालिकाबाट प्राप्त बजेट सीमा तथा प्राथमिकता निर्धारणको आधार तथा प्रक्रिया बमोजिम यस मार्गदर्शन अनुसार आगामी आर्थिक बर्षको बजेट तथा कार्यक्रम समेत मध्यमकालीन खर्च संरचनाको प्रस्ताव तयार गर्नुपर्नेछ ।

कार्यक्रम तथा उपलब्धिको संक्षिप्त समीक्षा

चालु आर्थिक वर्ष २०८०/८१ को वार्षिक नीति, कार्यक्रम तथा बजेट कार्यक्रम, अस्थिर राजनीति सन्तुलन तथा नीति, तरल राष्टिय अर्थतन्त्र र विश्वव्यापी आर्थिक शीथिलताको परिवेशमा प्रदेश तथा संङ्घीय सरकार र विकास साझेदार निकायसँग समन्वय, साझेदारी र सहकार्य गरी लक्ष्य अनुसार कार्यान्वयन तर्फ उन्मुख गराउने प्रयास गरिएको छ। चालु आर्थिक वर्षका स्वीकृत केही कार्यक्रम तथा आयोजना सम्पन्न हुने अवस्थामा, केही कार्यान्वयन भैरहेका र केही शुरू हुने अवस्थामा रहेका छन्। स्वीकृत नीति, कार्यक्रम तथा बजेट कार्यान्वयनमा समय तालिका पालना, प्रक्रिया तथा नतिजा अनुगमन गरी कार्यतालिका र निर्धारित मापदण्ड र अपेक्षित नतिजा अनुसार कार्यान्वयनलाई व्यवस्थित गर्न अनुभव, सीप तथा क्षमता, कार्यविधितथा मापदण्डको कमी महसुस गरिएको छ। आगामी बर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा देखी नै कार्यान्वयन कार्ययोजना, खरिद योजना र अनुगमन तथा मूल्याङ्कन योजना बनाई यसलाई व्यवस्थित गर्ने सिकाई समेत भएको छ। विषयगत योजना, कार्यक्रम तथा आयोजनाको लक्ष्य तथा प्रगति र चालु आर्थिक बर्षको प्रमुख आयोजना तथा कार्यक्रमको कार्यान्वयनको अवस्था र हालसम्मको उपलब्धी समेतलाई मध्यनजर गरी आगामी तीन आर्थिक वर्षका लागि यथाशक्य आयोजना र कार्यक्रमगत रूपमा नभएमा उपक्षेत्रगत रूपमा मध्यमकालीन खर्च संरचना तर्जुमा गर्ने प्रयास गरिएको छ।

योजना तथा बजेट तर्जुमाका आधारहरू

मध्यमकालीन खर्च संरचनामा समेत आगामी आर्थिक वर्षको बजेट तर्जुमा गर्दा देहायअनुसारका नीतिगत तथा कानूनी व्यवस्थालाई आधारका रुपमा लिइनेछः

१. नेपालको संविधानका सान्दर्भिक धाराहरू (भाग ३ः मौलिक हक र कर्तव्य, भाग ४ः राज्यको निर्देशक सिद्धान्त, नीति र दायित्व, भाग ५ः राज्यको संरचना र राज्यशक्तिको बाँडफाँड, भाग १७ः धारा २१४ देखी २३०)
२. गाउँपालिकाको कार्य सम्पादन तथा कार्य विभाजन नियमावली।
३. प्राकृतिक श्रोत तथा वित्त आयोग ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ४ः प्राकृतिक श्रोतको परिचालन, राजस्व बाँडफाँट र अनुदान)
४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद ६ः दफा २४ र २५, परिच्छेद ९ः दफा ५४ देखी ६८ र परिच्छेद १०ः दफा ६९ देखी ८०)
५. अन्तर—सरकारी वित्त व्यवस्थापन ऐन, २०७४ का सान्दर्भिक दफाहरू (परिच्छेद २ः राजस्वको अधिकार, परिच्छेद ३ः राजस्वको बाँडफाँड, परिच्छेद ४ः अनुदानको अवस्था, परिच्छेदः वैदेशिक सहायता र आन्तरिक ऋण, परिच्छेद ६ः सार्वजनिक खर्च व्यवस्था, परिच्छेद ७ः राजस्व र व्यवको अनुमान, परिच्छेद ८ः वित्तीय अनुशासन)
६. आर्थिक कार्यविधि वित्तीय उत्तरदायित्व ऐन, २०७६ तथा नियमावली, २०७७ का सान्दर्भिक दफा तथा नियमहरू (बजेट निर्माण, निकासा, खर्च, रकमान्तर र नियन्त्रण, बजेट र कार्यक्रम तर्जुमा, कार्यक्रम स्वीकृती र संशोधन, प्रगति समीक्षा)
७. सावर्जनिक खरिद ऐन, २०६३ र नियमावलीका सान्दर्भिक दफाहरू (ऐनको परिच्छेद २ः खरिद कार्यको जिम्मेवारी र खरिद विधीसम्बन्धी व्यवस्था, नियमको परिच्छेद २ः खरिद कारवाहीको तयारी, खरिद योजना र लागत अनुमान)
८. दिगो विकास लक्ष्य (लक्ष्य १, २, ३, ४, ५, ६, ७, ८, ९, १०, ११, १२, १३, १५, १६ तथा १७)
९. दीर्घकालीन सोच तथा पन्ध्रौ योजनाको सान्रदभिक बुँदाहरू
१०. गाउँपालिकाको आवधिक योजना, दीर्घकालीन नीति तथा कार्यक्रमको लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता र विषयगत लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति, कार्यनीति र रणनीतिक कार्यक्रम तथा आयोजना
११. समपुरक तथा विशेष अनुदानसम्बन्धी कार्यविधि, २०७६

बजेट सीमा

बजेट वर्ष आ.व. २०८१/८२ सहित ३ आर्थिक वर्षको बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमाको लागि आयोजना तथा उपक्षेत्रगत रूपमा बजेट सीमा देहायअनुसार निर्धारण गरिएको छ ।

क्रस	विषयक्षेत्र /उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा				बजेटको श्रोत रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत तथा राजस्व बाँडफाँड	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
१	आर्थिक विकास	२०८१/८२	२५१२१	१४६३१	१०४९०	०	२५०	१६६९१	८१८०	०
		२०८२/८३	२६३७७	१९४३६	६९४१	०	१९२	२५६७०	५१५	०
		२०८३/८४	२७६९६	२०४०८	७२८८	०	२०१	२६९५४	५४१	०
क	कृषि	२०८१/८२	४२५९	४२५९	०	०	०	३३७९	८८०	०
		२०८२/८३	४४७२	२९०७	१५६५	०	१६०	३७९७	५१५	०
		२०८३/८४	४६९६	३०५२	१६४३	०	१६८	३९८७	५४१	०
ख	उद्योग	२०८१/८२	६४५०	६१६०	२९०	०	५०	३३००	३१००	०
		२०८२/८३	६७७३	५४१८	१३५५	०	०	६७७३	०	०
		२०८३/८४	७१११	५६८९	१४२२	०	०	७१११	०	०
ग	पर्यटन	२०८१/८२	११५००	२५००	९०००	०	०	८५००	३०००	०
		२०८२/८३	१२०७५	८४५३	३६२३	०	०	१२०७५	०	०
		२०८३/८४	१२६७९	८८७५	३८०४	०	०	१२६७९	०	०
घ	वित्तीय क्षेत्र	२०८१/८२	२००	२००	०	०	२००	०	०	०
		२०८२/८३	२१०	६३	१४७	०	०	२१०	०	०
		२०८३/८४	२२१	६६	१५४	०	०	२२१	०	०
च	जलश्रोत तथा सिंचाई	२०८१/८२	१२००	०	१२००	०	०	०	१२००	०
		२०८२/८३	१२६०	१००८	२५२	०	३२	१२२८	०	०
		२०८३/८४	१३२३	१०५८	२६५	०	३४	१२८९	०	०
छ	पशुपन्छी विकास	२०८१/८२	१५१२	१५१२	०	०	०	१५१२	०	०
		२०८२/८३	१५८८	१५८८	०	०	०	१५८८	०	०

क्रस	विषयक्षेत्र /उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा				बजेटको श्रोत रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत तथा राजश्व बाँडफाड	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		२०८३/८४	१६६७	१६६७	०	०	०	१६६७	०	०
२	सामाजिक विकास	२०८१/८२	१७३८३६	१२८२२६	४५७४०	०	८११३	१५४११७	११६०६	०
		२०८२/८३	१८२५२८	१४७७८७	३४६२१	०	२१२०	१७४०६३	६३४५	०
		२०८३/८४	१९१६५४	१५५०६४	३६३४६	०	२१२४	१८५२०४	४३२७	०
क	शिक्षा	२०८१/८२	११२६४८	९५३३८	१७३१०	०	२२७३	१०९७६५	६१०	०
		२०८२/८३	११८२८०	१००५३८	१७७४२	०	०	११७७६५	५१५	०
		२०८३/८४	१२४१९४	१०५५६५	१८६२९	०	०	१२३६५४	५४१	०
ख	स्वास्थ्य	२०८१/८२	२६९२३	२३८२३	३१००	०	२०४०	२४८३७	४६	०
		२०८२/८३	२८२६९	२४०२९	४२४०	०	०	२७४९७	७७३	०
		२०८३/८४	२९६८३	२५२३०	४४५२	०	०	२८८७१	८११	०
ग	खानेपानी तथा सरसफाई	२०८१/८२	१०२१०	३६०	९८५०	०	३६०	५०५०	४८००	०
		२०८२/८३	१०७२१	२१४४	८५७६	०	०	५९२१	४८००	०
		२०८३/८४	११२५७	२२५१	९००५	०	०	८५५२	२७०४	०
घ	भाषा तथा संस्कृति	२०८१/८२	१५८५०	५००	१५३५०	०	७५०	८९५०	६१५०	०
		२०८२/८३	१६६४३	१४१४६	२४९६	०	०	१६३८५	२५८	०
		२०८३/८४	१७४७५	१४८५३	२६२१	०	०	१७२०४	२७०	०

क्रस	विषयक्षेत्र /उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा				बजेटको श्रोत रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत तथा राजश्व बाँडफाड	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
ङ	लैंगिक समानता तथा सामाजिक समावेशीकरण	२०८१/८२	३०८०	३०८०	०	०	१२८०	१८००	०	०
		२०८२/८३	३२३४	३२३४	०	०	१२८०	१९५४	०	०
		२०८३/८४	३३९६	३३९६	०	०	१२८०	२११६	०	०
च	युवा तथा खेलकुद	२०८१/८२	२३९०	२३९०	१३०	०	७६०	१६३०	०	०
		२०८२/८३	२५१०	२२६०	१३०	०	७६०	१७५०	०	०
		२०८३/८४	२६३५	२२६०	१३०	०	७६०	१८७५	०	०
छ	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	२०८१/८२	२७३५	२७३५	०	०	६५०	२०८५	०	०
		२०८२/८३	२८७२	१४३६	१४३६	०	८०	२७९२	०	०
		२०८३/८४	३०१५	१५०८	१५०८	०	८४	२९३१	०	०
३	पूर्वाधार विकास क्षेत्र	२०८१/८२	१९७६०	१८७४०	१०२०	०	२९५०	१४५१०	२३००	०
		२०८२/८३	२०७४८	१५८३	१९१६५	०	२७००	१२८९७	५१५१	०
		२०८३/८४	२१७८५	१०३४	२०७५१	०	२७१०	१३६६७	५४०८	०
क	यातयात पूर्वाधार	२०८१/८२	१०९६०	१०९६०	०	०	४५०	८२१०	२३००	०
		२०८२/८३	११५०८	५७५	१०९३३	०	२००	१००२०	१२८८	०
		२०८३/८४	१२०८३	६०४	११४७९	०	२१०	१०५२१	१३५२	०
ख	भवन आवास तथा सहरी विकास	२०८१/८२	७२५०	७२५०	०	०	२५००	४७५०	०	०
		२०८२/८३	७६१३	२२८	७३८४	०	२५००	१२४९	३८६३	०
		२०८३/८४	७९९३	२४०	७७५३	०	२५००	१४३७	४०५६	०
ग	उर्जा	२०८१/८२	६००	३०	५७०	०	०	६००	०	०

क्रस	विषयक्षेत्र /उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा				बजेटको श्रोत रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वितिय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत तथा राजश्व बाँडफाड	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
		२०८२/८३	६३०	६३०	०	०	०	६३०	०	०
		२०८३/८४	६६२	३३	६२८	०	०	६६२	०	०
छ	संचार तथा सूचना प्रबिधि	२०८१/८२	९५०	५००	४५०	०	०	९५०	०	०
		२०८२/८३	९९८	१५०	८४८	०	०	९९८	०	०
		२०८३/८४	१०४७	१५७	८९०	०	०	१०४७	०	०
४	सुशासन तथा अन्तरसम्बन्धित क्षेत्र	२०८१/८२	१५३३१	१२७८१	२५५०	०	३३००	१२०३१	०	०
		२०८२/८३	१६०९८	२४५०	१३१२३	५२५	२३	१६०७५	०	०
		२०८३/८४	१६९०२	२८००	१४१०२	०	०	१६९०२	०	०
क	वातावरण तथा जलवायु	२०८१/८२	४००	३५०	५०	०	२००	२००	०	०
		२०८२/८३	४२०	३५०	७०	०	०	४२०	०	०
		२०८३/८४	४४१	३५०	९१	०	०	४४१	०	०
ख	विपद व्यवस्थापन	२०८१/८२	२०००	१५००	५००	०	५००	१५००	०	०
		२०८२/८३	२१००	३५०	१७५०	०	०	२१००	०	०
		२०८३/८४	२२०५	३५०	१८५५	०	०	२२०५	०	०
ग	मानब संशाधन विकास	२०८१/८२	५००	५००	०	०	०	५००	०	०
		२०८२/८३	५२५	०	०	५२५	०	५२५	०	०
		२०८३/८४	५५१	३५०	२०१	०	०	५५१	०	०
घ	शान्ति तथा सुव्यवस्था	२०८१/८२	३५०	३५०	०	०	३५०	०	०	०
		२०८२/८३	३६८	३५०	१८	०	०	३६८	०	०
		२०८३/८४	३८६	३५०	३६	०	०	३८६	०	०
ङ	कानुन तथा न्याय	२०८१/८२	६५०	६५०	०	०	३००	३५०	०	०
		२०८२/८३	६८३	३५०	३३३	०	०	६८३	०	०
		२०८३/८४	७१७	३५०	३६७	०	०	७१७	०	०
छ		२०८१/८२	१४६०	१४६०	०	०	१४५०	१०	०	०

क्रस	विषयक्षेत्र /उपक्षेत्र	आर्थिक बर्ष	बजेट सिमा रु हजारमा				बजेटको श्रोत रु हजारमा			
			कुल	चालु	पुँजीगत	वित्तिय व्यवस्था	आन्तरिक श्रोत तथा राजश्व बाँडफाड	नेपाल सरकार	प्रदेश सरकार	ऋण तथा अन्य
	शासन प्रणाली	२०८२/८३	१५३३	३५०	११८३	०	०	१५३३	०	०
		२०८३/८४	१६१०	३५०	१२६०	०	०	१६१०	०	०
झ	श्रम तथा रोजगारी	२०८१/८२	९४७१	७४७१	२०००	०	०	९४७१	०	०
		२०८२/८३	९९४५	३५०	९५९५	०	०	९९४५	०	०
		२०८३/८४	१०४४२	३५०	१००९२	०	०	१०४४२	०	०
ठ	वित्तीय सुशासन	२०८१/८२	५००	५००	०	०	५००	०	०	०
		२०८२/८३	५२५	३५०	१७५	०	२३	५०२	०	०
		२०८३/८४	५५१	३५०	२०१	०	०	५५१	०	०
५	कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक	२०८१/८२	७५५५१	७१७७३	३७७८	०	७३८७१	१३८०	३००	०
		२०८२/८३	७६३०७	७२४९१	३८१५	०	७६३०७	०	०	०
		२०८३/८४	८३३	७९१	४२	०	८३३	०	०	०
क	कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक	२०८१/८२	७५५५१	७१७७३	३७७८	०	७३८७१	१३८०	३००	०
		२०८२/८३	७६३०७	७२४९१	३८१५	०	७६३०७	०	०	०
		२०८३/८४	८३३	७९१	४२	०	८३३	०	०	०
	जम्मा	२०८१/८२	३०९५९९	२४६१५१	६३५७८	०	८८४८४	१९८७२९	२२३८६	०
		२०८२/८३	३२२०५७	२४३७४८	७७६६५	५२५	८१३४१	२२८७०५	१२०११	०
		२०८३/८४	२५८८७१	१८००९७	७८५२९	०	५८६८	२४२७२७	१०२७६	०

क्रमागत र प्राथमिकता क्षेत्रका देहायमा उल्लिखित कार्यक्रम तथा आयोजनामामा श्रोतको सुनिश्चितता हुने गरी बजेटको सीमामा रही उपक्षेत्रगत रूपमा कार्यक्रम तथा आयोजना छनौट गर्नुहुन अनुरोध छः

अपिहिमाल गाउँपालिका

गौरवका आयोजना, रुपान्तरणकारी आयोजना तथा विषय क्षेत्र श्रोत सुनिश्चितता गर्नुपर्ने (Earmaking) कार्यक्रम तथा आयोजना विवरण

रकम रु. हजारमा

उपक्षेत्र	कार्यक्रम तथा आयोजना	कुल	२०७९/८०	२०८०/८१	२०८१/८२	२०८२/८३	२०८३/८४
यातायात पूर्वाधार	अपि बेस क्याम्प देखि सुर्मा सरोवर सम्म पदमार्ग	६२३००	२५०००	७३००	१००००	१००००	१००००
यातायात पूर्वाधार	अपि सेतु झोपु ५३५ मीटर	१०१९००	१९००	०	३००००	४००००	३००००
कृषि तथा पशुपक्षी	कृषि विकास तथा पशुपालन क्षेत्र	१०९५००	१२०००	२५००	२००००	३००००	४५०००
भाषा संस्कृति	स्थानीय कला संस्कृति संग्रहालय निर्माण	१००००	०	४०००	६०००		
उद्योग	ग्रामीण औद्योगिक ग्राम निर्माण	४००००	२०००	१००००	१००००	१००००	८०००
भवन आवास	१० शैया अस्पताल	१०३०००	२००००	३५०००	४८०००		
कृषि तथा पशुपक्षी	पालिका स्तरीय शीत भण्डार निर्माण	७००००	०	०	५०००	३००००	३५०००
पर्यटन	तामाखानी भ्यू पोइन्ट निर्माण	१५०००	०	१०००	१४०००		
यातायात पूर्वाधार	सडक गुरुयोजना	५००००	२०००	३०००	१५०००	१००००	१००००
भवन आवास	खण्डेश्वरी मावि नमुना शैक्षिक केन्द्र निर्माण	५००००	०	११५००	२५०००	१६५००	
युवा तथा खेलकुद	सम्तेलीचौड हाइ अल्चीच्युड खेलकुद फिल्ड निर्माण	१५००००	२५००	०	५००००	५००००	४७५००
भाषा संस्कृति	क्षेत्ती घाजिर पर्यटकीय क्षेत्र विकास	१००००	२०००	३०००	५०००		
यातायात पूर्वाधार	सितोला देखि सातना सतगंगा हुँदै अपि बेस क्याम्पसम्म पदमार्ग निर्माण	१००००	०	०	५०००	५०००	
	कुल जम्मा	३३१९००	८४००	१३०००	१०५०००	११००००	९५५००

बजेट तर्जुमा मार्गदर्शन

आगामी आर्थिक वर्ष २०८१/८२ सहित आगामी दुई आर्थिक वर्षको लागि उपलब्ध बजेट सीमा भित्र रही गाउँपालिकाको विषयगत क्षेत्र रणनीतिक तथा गुरुयोजना, प्रस्तुत वार्षिक नीति तथा कार्यक्रमको आधारमा देहायमा उल्लिखित विषयहरूलाई मध्यनजर गरी आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट, प्राथमिकता निर्धारण, बजेट अनुमान तथा सांकेतीकरण र आयोजना तथा कार्यक्रमको संक्षिप्त विवरण समेत तयार गरी तोकिएको समय सीमाभित्र पेश गर्नु हुन अनुरोध छ :

१. नेपालको संविधानको मौलिक हक, राज्यका निर्देशक सिद्धान्त, नीति तथा दायित्व र अनुसुची ८ र ९ मा उल्लेखित अधिकारहरूसँग तालमेल हुने आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ ।
२. मध्यमकालीन खर्च संरचना तथा सार्वजनिक खर्च विवरणमा उल्लिखित खर्चलाई ध्यान दिई आयोजना तथा कार्यक्रमको प्राथमिकता निर्धारण र छनौट गर्नुपर्नेछ ।
३. गाउँपालिकाको तर्जुमा हुने आवधिक योजना, बार्षिक नीति कार्यक्रम, विषयक्षेत्र रणनीतिकगुरुयोजनाको सोच, लक्ष्य, उद्देश्य, रणनीति तथा प्राथमिकता, विषयगत लक्ष्य तथा उद्देश्य, रणनीति तथा कार्यनीति तथा प्रमुख कार्यक्रम अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्नुपर्नेछ ।
४. चालु आर्थिक बर्षमा संचालित स्थानीय गौरव/स्वर्णीम,रूपान्तरणकारी, क्रमागत, बहुवर्षीय र अधुरा आयोजना तथा कार्यक्रमलाई पहिलो प्राथमिकतामा राखी बजेट अनुमान गर्नुपर्नेछ ।
५. आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्दा साना, टुक्रे र संख्यात्मक रूपमा धेरै आयोजना छनौट भन्दा ठोस, उपलब्धीमूलक र कार्यान्वयन योग्य आयोजना तथा कार्यक्रमहरूको छनौट गर्नु पर्नेछ ।
६. गाउँपालिकास्तरीय योजना छनौट गर्दा आयोजना बैंक तथा मध्यमकालीन खर्च संरचना समावेश भएका वा कानून अनुसार वातावरण प्रभाव अध्ययन् लगायत सम्भाव्यता अध्ययन भई डिजाईन, लागत अनुमान तथा विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन तयार भएका तथा स्रोत सुनिश्चतता भएका आयोजना तथा कार्यक्रमलाई छनौट गर्नुपर्नेछ ।
७. आम नागरिकको आधारभूत स्वास्थ्य, खानेपानी तथा सरसरफाई, सशक्तीकरण, रोजगारी र उद्यमशिलता विकास हुने तथा सामाजिक आर्थिक पुनर्लाभका कार्यक्रमलाई समावेश गर्नु पर्नेछ ।
८. स्थानीय तहमा राजस्व अभिवृद्धि गर्ने र आयमूलक आयोजना तथा कार्यक्रमलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ।
९. कृषि, उद्योग, वन तथा पर्यटन उपजको उत्पादन, व्यवसायीकरण, विविधिकरण र औद्योगीकरणलाई सहयोग पुर्याउने कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१०. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाको नीति, विषयगत रणनीतिक/गुरूयोजना तथा कानूनले निर्धारण गरेका दायित्वलाई अनिवार्य रूपमा समावेश गर्नु पर्नेछ ।
११. विज्ञान, प्रविधि तथा खेलकुद लगायत युवाको सिर्जनशिलता, नवप्रर्वतनशिलता र उद्यमशिलता विकासमा सघाउ पुग्ने आयोजना तथा कार्यक्रमहरू छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१३. योग, ज्ञान तथा सीप विकास, अध्ययन, खोज, अनुसन्धान र नवप्रवर्तनसँग सम्बन्धित आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गरी समावेश गर्नु पर्नेछ ।
१२. भूउपयोग योजना र क्षेत्र, वस्ती विकास तथा भौतिक विकास योजना तर्जुमा लगायत यस्ता योजनामा प्रस्तावित आयोजना तथा कार्यक्रममा कार्यान्वयन गर्ने योजना छनौट गर्नु पर्नेछ ।
१३. बालबालिकालाई केन्द्रविन्दुमा राखी उनीहरूको बचाउ, संरक्षण, विकास र सहभागिता सम्बन्धी आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।
१४. स्थानीय सरकार संचालन ऐन, २०७४ को व्यवस्था अनुसार बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी दिगो विकासका लक्ष्य लगायत वातावरण, सुशासन, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् जोखिम व्यवस्थापन, लैङ्गिक समानता र सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयलाई ध्यान दिनु पर्नेछ ।
१५. विकास निर्माण आयोजनाको हकमा ठोस तथा उपलब्धिमूलक आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नु पर्नेछ । महिला, पिछडिएको वर्ग, विस्थापित, अपाङ्गता भएका व्यक्ति लक्षित कार्यक्रम महत्व र प्राथमिकता साथ छनौट गर्नुपर्नेछ ।

१६. आयोजना तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा वातावरणीय प्रभाव अध्ययन र सम्भाव्यता अध्ययन, सर्वेक्षण, डूइङ्ग तथा डिजाइन समेत लागत अनुमान तयार भएका प्राविधिक, वातावरणीय, सामाजिक र सांस्कृतिक रूपमा सम्भाव्य देखिएका आयोजना तथा कार्यक्रम छनौट गर्नुपर्नेछ । आयोजना तथा कार्यक्रमको छनौट गर्दा बजेटको स्रोत समेत खुलाइ प्रस्ताव गर्नु पर्नेछ । यसबाट आयोजना तथा कार्यक्रम कार्यान्वयन गर्दा समयमा संचालन गर्न र बजेट अपुग हुन पाउँदैन ।

१७. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा चालु आर्थिक बर्षको खरिद गुरुयोजनालाई समेत ध्यान दिनु पर्नेछ ।

१८. आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव गर्नु अगावै सो आयोजना तथा कार्यक्रमबाट लाभान्वित तथा प्रभावित वर्ग तथा समुदाय, साझेदार तथा सहयोगी निकाय र संघ/राय परामर्श गरी सहमती भएको अवस्थामा मात्र आयोजना तथा कार्यक्रम प्रस्ताव तथा छनौट गर्नु पर्नेछ ।

१९. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा उपलब्ध बजेट सीमा र मार्गदर्शन अनुसार आयोजना तथा कार्यक्रमगत र विषयगत उपक्षेत्र अनुसार छुट्टाछुट्टै रूपमा तर्जुमा गर्नु पर्नेछ ।

२०. उपभोक्ता समिति, नागरिक तथा सामुदायिक संस्था, गैसससँग साझेदारी गर्न र सो मार्फत कार्यान्वयन गर्न सकिने आयोजना तथा कार्यक्रमलाई विशेष प्राथमिकता दिनु पर्नेछ ।

२१. स्थानीय तहको योजना तर्जुमा दिग्दर्शन, २०७८ मा उल्लेखित ढाँचा तथा फाराममा मध्यमकालीन खर्च संरचना, नतिजा खाका, आयोजना र कार्यक्रम तथा बजेट विवरण तयार गर्नु पर्नेछ ।

२२. योजना तथा बजेट तर्जुमा गर्दा गाउँपालिकाको स्थिति पत्र (प्रोफाइल), स्थानीय तहको संस्थागत क्षमता स्वमूल्यांकन, कार्यसम्पादन मूल्यांकन, लैससास परीक्षण, वित्तीय जोखिम तथा सुशासन कार्ययोजनाल आदिले लक्षित गरे अनुसारका क्षेत्र तथा सवाललाई सम्बोधन गर्नु पर्नेछ ।

२३. बजेट तथा कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा नेपाल सरकार तथा प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष्य, उद्देश्य, समयसीमा र प्रक्रियासँग अनुकुल हुने गरी सुशासन, वातावरण, बालमैत्री, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, विपद् व्यवस्थापन, लैङ्गिक तथा सामाजिक समावेशीकरणजस्ता अन्तरसम्बन्धित विषयहरूलाई ध्यान दिनुपर्नेछ ।

अनुसूची-३

आगामी तीन आर्थिक वर्षको विषय उपक्षेत्रगत कार्यक्रम तथा आयोजना विवरण र बजेट विनियोजन

क्रस	विषय क्षेत्र अनुसार कार्यक्रम तथा आयोजनाको नाम	सामान्य आधार (७० अङ्क)							क्षेत्रगत आधार (३० अङ्क)		जम्मा	प्राथमिकता क्रम
		तीव्र र दीगो रोजगारमूलक आर्थिक वृद्धिमा योगदान (१५ अङ्क)	स्थानीय प्राथमिकता वा तुलनात्मक लाभका क्षेत्रमा योगदान पुरयाउने (१० अङ्क)	दिगो विकासको लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान पुरयाउने (१० अङ्क)	सहभागिताको अवस्था (१० अङ्क)	समावेशीकरणमा योगदान (१० अङ्क)		आयोजनाको पूर्व कार्य प्रगति, सम्पन्न हुन लाग्ने समय वा कार्यान्वयन तयारी कार्य (१५ अङ्क)	चालु आवधिक योजनाको क्षेत्रगत लक्ष्य र उद्देश्य अनुरूप नतिजा प्राप्तिमा योगदान (१५ अङ्क)	दिगो विकास क्षेत्रगत लक्ष्य प्राप्तिमा योगदान (१५ अङ्क)		
						क्षेत्रीय समावेशीकरण (५ अङ्क)	सामाजिक समावेशीकरण (५ अङ्क)					
१	**कृषि, खाद्य सुरक्षा र सिंचाइ**											
१	कृषि क्षेत्रको उत्पादन तथा उत्पादकत्व अभिबृदि कार्यक्रम	१५	१०	१०	६	५	३	१०	१०	१०	७९	P१
२	**जलश्रोत तथा सिंचाई**											

२	साना सिंचाइ विकास तथा विस्तार कार्यक्रम	१०	१०	१०	५	५	०	१०	१०	१०	७०	P२
३	**पशुंक्षी सेवा**											
३	पशुपंक्षी पालन, नस्लसुधार, उत्पादन तथा प्रवर्धन कार्यक्रम	१०	६	६	६	३	३	१०	१०	१०	६४	P२
४	**पर्यटन तथा संस्कृति**											
४	पर्यटन प्रवर्द्धन तथा पर्यटकीय पुर्वाधार विकास कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	५	१०	१०	५	६३	P२
५	**उद्योग, व्यापार तथा व्यवसाय**											
५	नवप्रवर्तनमा आधारित उद्यमशिलता आयाआर्जन कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	३	१०	१०	१०	६६	P२
६	गरीबि निवारणका लागि लघु उद्यम विकास कार्यक्रम (मेड्पा)	१५	६	६	६	५	५	१०	१०	१०	७३	P२

६	**भूमि व्यवस्था, बैंक, वित्तीय तथा सहकारी**											
७	सहकारी प्रबर्द्धन कार्यक्रम	१०	६	६	५	५	५	१०	१०	१०	६७	P२
८	भूमी व्यवस्थापन कार्यक्रम	१०	६	६	५	५	५	१०	१०	१०	६७	P२
७	**श्रम, रोजगारी तथा गरिवी निवारण**											
९	प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम	१५	१५	६	१०	५	५	१०	१०	१०	८६	P१
१०	अध्यक्ष रोजगार कार्यक्रम	१५	१५	६	१०	५	५	१०	१०	१०	८६	P१
८	**स्वास्थ्य तथा पोषण**											
११	१० शैय्या आधारभूत अस्पताल निर्माण आयोजना	१०	६	१०	१०	५	५	१०	१०	१०	७६	P१
१२	आधारभूत स्वास्थ्य सेवा सालवसाली कार्यक्रम	१०	६	१०	५	५	५	५	१०	१५	७१	P२
९	**शिक्षा**											
१३	शिक्षा क्षेत्र विकास सालवासी कार्यक्रम	१०	६	१०	१०	५	५	१५	१०	१५	८६	P१

१४	खण्डेश्वरी मा वि भवन निर्माण	१०	६	१०	१०	५	५	१५	१०	१५	८६	P१
१०	**भाषा तथा संस्कृति**											
१५	भाषा तथा संस्कृति मन्दिर निर्माण	१०	१०	६	६	५	५	१०	१०	१०	७२	P२
११	**खानेपानी, सरसरफाई तथा स्वच्छता**											
१६	खानेपानी, सरसफाइ तथा स्वच्छता संरचना निर्माण, मर्मत र दिगो सञ्चालन अन्य सालबसाली कार्यक्रम	१०	१०	१०	६	५	५	१५	१०	१०	८१	P१
१२	**महिला, बालबालिका तथा लक्षित वर्ग**											
१७	महिला तथा लक्षित वर्ग ससक्तिकरण, क्षमता विकास तथ सिप विकास कार्यक्रम	५	६	१०	६	५	३	१०	१५	१०	७०	P२
१३	**युवा तथा खेलकुद**											

१८	खेलकुद पूर्वाधार निर्माण, स्तरोन्नति तथा खेलकुद प्रवर्द्धन कार्यक्रम	१०	६	१०	१०	५	५	१०	१०	१५	८१	P१
१४	**सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण**											
१९	सामाजिक सुरक्षा तथा संरक्षण	१०	१०	६	१०	५	५	१०	१०	१०	७६	P१
१५	**आवास, भवन तथा शहरी विकास**											
२०	प्रशासकीय भवन निर्माण आयोजना	१०	६	६	६	३	३	१५	१५	१०	७४	P२
२१	भवन, आवास र बस्ती विकास र सार्वजनिक निर्माण अन्य सालबसाली कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	३	१५	१५	१०	७६	P१
१६	**सडक, पुल तथा यातायात**											
२२	सडक, पुल तथा यातायात सालबसाली कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	५	१०	१०	१०	६८	P२
१७	**जलस्रोत, विद्युत तथा स्वच्छ उर्जा**											

२३	विद्युत विस्तार तथा उपयोग प्रवर्द्धन कार्यक्रम	६	६	६	५	३	१५	१५	१०	६६	P२	P१
१८	**सूचना तथा सञ्चार प्रविधि**											
२४	सूचना तथा सञ्चार प्रविधि विस्तार कार्यक्रम	५	६	६	६	५	५	१५	१५	५	६८	P२
१९	**वन, वातावरण तथा फोहोरमैला व्यवस्थापन**											
२५	वातावरण संरक्षण कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	५	१५	१०	१०	७३	P२
२०	**विपद जोखिम व्यवस्थापन**											
२६	विपद जोखिम न्यूनीकरण तथा व्यवस्थापन कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	५	१०	१०	१५	७३	P२
२१	**स्थानीय नीति, कानून, न्याय तथा सुशासन**											
२७	नीति, कानुन, सुशासन तथा न्याय प्रवर्धन कार्यक्रम	१०	६	६	६	५	५	१०	१०	१०	६८	P२

२२	**मानब संशाधन विकास**											
२८	मानब संशाधन विकास	१०	६	६	६	५	५	१५	१५	१०	७८	P१
२३	**शान्ति तथा सुव्यवस्था**											
२९	शान्ति तथा सुव्यवस्था	१०	६	६	६	५	५	१०	१०	१०	६८	P२
२५	**वित्तीय सुशासन**											
३०	राजस्व सूचना व्यवस्थापन तथा सुदृढीकरण कार्यक्रम	५	१०	६	६	५	५	१०	१०	१०	६७	P२
२६	**शासन प्रणाली**											
३१	तथ्याङ्क, योजना तथा विकास व्यवस्थापन कार्यक्रम	५	६	६	६	५	५	१५	१५	१०	७३	P२
२७	**कार्यालय सञ्चालन तथा प्रशासनिक**											
३२	संगठन, मानव संशाधन, क्षमता विकास र सेवा प्रवाह सुदृढीकरण कार्यक्रम	५	६	६	६	५	३	१५	१५	१०	७१	P२

रकमरू. हजारमा